

B ü t ü n Y a p ı t l a r ı - 27

PLATON

EUTHYDEMOS

PARMENİDES

Eski Yunancadan Çeviren: Furkan Akderin

Platon, hiç kuşku yok ki düşünce tarihinin en önemli ve etkili filozoflarından biridir. Felsefenin kurumsallaşmasına ve felsefede yazılı geleneğin oluşmasına katkıda bulunmuş, iki dünyalı metafiziğiyle bütün bir Ortaçağ düşüncesini belirleyecek olan idealist felsefe geleneğinin başlatıcısı olmuştur. Hristiyan Ortaçağ felsefesine ve İslam düşüncesine etkisi bakımından da ayrıca önem taşıyan Platon, düşünce tarihi boyunca tartışılan tüm problemleri yüzlerce yıl öncesinden ele almış ve ilk büyük felsefi sistemi inşa etmiştir.

Platon'un erken dönem diyaloglarından biri olan Euthydemos, oğlunu en iyi şekilde nasıl yetiştirebileceğini düşünen Kriton ile ona bu konuda iki yol sunan Sokrates arasında geçer. İyi bir eğitim almamanın sonucunun ahlakça yozlaşma olarak kabul edildiği bu diyalogda genel olarak tartışılan, bir şeyin aynı anda hem var hem yok olamayacağıdır. Yani bir şeyi bilmek, her şeyi bilmek anlamına gelir.

Platon'un geç dönem diyaloglarından olan Parmenides'te ise birlik-çokluk temelinde tartışarak ana madde arayışı devam ediyor. Bu diyalogda Platon idealar kuramını yeniden ele alıyor ve orta dönem diyaloglarından biri olan *Devlet*'te ileri sürdüğü fikirleri sorguluyor.

internet satış:
saykitalp.com

12,50 TL

ISBN 978-605-02-0522-0

SAY YAYINLARI

Say Yayınları

Platon / Bütün Yapıtları - 27

Euthydemos - Parmenides

Özgün adı: Εὐθύδημος - Παρμενίδης

Yayın hakları © Say Yayınları

Bu eserin tüm hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmaksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ISBN 978-605-02-0522-0

Sertifika no: 10962

Eski Yunancadan çeviren: Furkan Akderin

Yayın koordinatörü: Levent Çeviker

Yayıma hazırlayan: Selcan Karabulut

Sayfa düzeni: Mehmet İlhan Kaya

Baskı: Lord Matbaacılık ve Kâğıtçılık

Topkapı-İstanbul

Tel.: (0212) 674 93 54

Matbaa sertifika no: 22858

1. baskı: Say Yayınları, 2016

Say Yayınları

Ankara Cad. 22/12 • TR-34110 Sirkeci-İstanbul

Tel.: (0212) 512 21 58 • Faks: (0212) 512 50 80

www.sayyayincilik.com e-posta: say@sayyayincilik.com

www.facebook.com/sayyayinlari • www.twitter.com/sayyayinlari

Genel dağıtım: Say Dağıtım Ltd. Şti.

Ankara Cad. 22/4 • TR-34110 Sirkeci-İstanbul

Tel.: (0212) 528 17 54 • Faks: (0212) 512 50 80

internet satış: www.saykitap.com • e-posta: dagitim@saykitap.com

PLATON

EUTHYDEMOS

PARMENİDES

Bütün Yapıtları - 27

Eski Yunancadan çeviren:
Furkan Akderin

REPORT

RESEARCH PROJECT

The purpose of this report is to provide a comprehensive overview of the research project and its findings. The project was conducted in accordance with the research plan and the objectives set forth in the proposal.

The research was conducted in accordance with the research plan and the objectives set forth in the proposal.

The research was conducted in accordance with the research plan and the objectives set forth in the proposal. The results of the research are presented in the following sections.

The research was conducted in accordance with the research plan and the objectives set forth in the proposal. The results of the research are presented in the following sections.

The research was conducted in accordance with the research plan and the objectives set forth in the proposal.

The research was conducted in accordance with the research plan and the objectives set forth in the proposal.

The research was conducted in accordance with the research plan and the objectives set forth in the proposal.

The research was conducted in accordance with the research plan and the objectives set forth in the proposal.

The research was conducted in accordance with the research plan and the objectives set forth in the proposal.

The research was conducted in accordance with the research plan and the objectives set forth in the proposal.

İÇİNDEKİLER

Platon: Hayatı ve Yapıtları	7
Euthydemos	23
Parmenides.....	87
Kaynakça	173

Platon

Hayatı ve Yapıtları

Platon, düşünce tarihinin çok okunan, üzerine çok sayıda araştırmamanın yapılmış olduğu, etkili ve önemli düşünürlerinin hiç kuşku yok ki en başında gelir. Bunun en önemli nedeni, Platon'un hocası Sokrates ve öğrencisi Aristoteles ile birlikte, etkisini modern zamanlara kadar devam ettirecek olan temel düşünce geleneği olarak Sokratik geleneğin veya teleolojik dünya görüşünün kurucu düşünürü olmasıdır.

Platon, bunun dışında düşünce tarihinde adı pek çok "ilk"le birleşen, yani pek çok şeyi ilk kez olarak gerçekleştirmiş bir filozoftur. Bu "ilk"lerden biri, onun felsefede yazılı geleneği başlatmış olmasından ya da daha doğrusu tüm eserleri günümüze ulaşmış ilk filozof olmasından meydana gelir. Aslında felsefede veya Grek felsefesinde yazılı gelenek, daha önce doğa filozoflarında başlamıştı. Bununla birlikte, doğa filozoflarının varlık konusunda kaleme almış oldukları *Peri Physis* [Doğa Üstüne] adlı denemelerden hiçbiri günümüze erişmemiş, onlardan bize sadece birtakım fragmanlar kalmıştır. Sonra gelen ve felsefeyi, deyim yerindeyse gökyüzünden yeryüzüne indiren Sokrates ise, insan zihnini tembelleştirdiğine inandığı için yazılı söze pek bir değer vermemiş ve fikirlerini yazıya dökmemişti. Oysa Platon, sadece kendi düşüncelerini değil, fakat Sokrates'in de görüşlerini aktarmak amacıyla, pek çok felsefeci veya Platon yorumcusuna göre, sadece felsefe değil, aynı zamanda birer edebiyat şaheseri olan diyaloglar yazmıştı.

Platon'un adıyla birleşen bir diğer "ilk" ise, bu kez onun felsefeyi veya felsefi araştırmayla felsefe eğitimini kurumsallaştıran ilk düşünür olmasına işaret eder. Buna göre o, İtalya ziyaretlerinin birinin ardından Atina'ya dönünce satın aldığı bir bahçenin etrafını çitlerle kapatıp üzerine derslikler inşa ettirmiş ve böylelikle tarihin tanıdığı ilk yüksek eğitim ve araştırma kurumu olarak Akademia'yı vücuda getirmişti.

Platon adıyla birleşen üçüncü "ilk", bu kez onun felsefe tarihinin tanıdığı ilk büyük sistemin kurucusu olmuş olmasına işaret eder. Buna göre Yunan'da felsefi düşüncenin ilk temsilcileri olan Presokratik düşünürler "doğayı keşfederken" sadece tabiat felsefesiyle meşgul olmuşlardı.¹ Sonra gelen ve "*psukheyi* keşfeden" Sokrates ile Sofistler ise merkezinde insanın olduğu etik ve siyaset felsefesi ağırlıklı bir sosyal felsefeyle uğraşmışlardı. Oysa Platon, sadece metafizik ve doğa felsefesi veya moral ve politik felsefe üzerine yükselen bir sosyal felsefe yerine, felsefenin bütün alt disiplin veya dallarını ihtiva eden dev bir sistem inşa etti. Felsefenin bütün konu ve problemlerine yer veren bu sistemde metafizik ya da varlık felsefesiyle epistemoloji, temeli ya da ana zemini meydana getirir. Sistemin bu iki temel disiplini ya da alt dalını, varlık-bilgi-değer sürekliliğini temin edecek şekilde tamamlayan diğer iki dalı etik ile siyaset felsefesidir. Platon'un sisteminin, merkezden dışa doğru gidecek şekilde diğer halkaları eğitim felsefesinden, estetikten, bilim felsefesinden oluşur.

Hayatı

Platon dünyaya, Atina'da MÖ 427 yılında gelmişti. O, Sparta'yla yapılan savaşın son dört ya da beş yılı boyunca

1 Bkz. F. M. Cornford, *Sokrates'ten Önce ve Sonra* (çev. U. C. Akın), Ayraç Yayınları, Ankara, 2003, ss. 9-10.

ca savaşacak yaşta olduğuna göre,² ilk gençlik yıllarında Atina'nın yaşadığı bütün sıkıntı ve çalkantılara yakından tanıklık etmişti.

Adaemintos ve Glaukon adında iki kardeşi ve Potone adında bir de kız kardeşi vardı. Soylu bir ailenin çocuğuydu. Sadece annesi Periktione tarafından değil, fakat babası Ariston tarafından da Atina'nın en soylu ailelerinden birine mensuptu.³ Nitekim babasının soyu Kodros'a, annesinin soyu Solon'a kadar geri gidiyordu.⁴ Anne tarafından Otuzlar Cuntası'nın önemli isimlerinden olan Kharmides ve Kritias'ın akrabasıydı. Onun ocukluğu ve gençliği aristokratik bir ortamda, edebiyat ve felsefeye dönük ilginin gelenekselleşmiş olduğu bir çevrede geçmişti.⁵ Grek aristokrasisinin gelenek ve normlarına göre yetiştirilen Platon, askerlik görevini, yine zengin bir ailenin çocuğu olması dolayısıyla, muhtemelen süvari birliğinde yapmıştı.

Aynı Grek aristokrasisinin geleneklerine göre gençliğinde jimnastikle uğraşan Platon'un gerçek adı, büyükbabasının isminden dolayı Aristokles'ti. Argoslu güreşçi Ariston'un yanında beden eğitimi gören filozofa Platon adı beden gücünden veya göğsünün genişliğinden dolayı hocası tarafından verilmişti.⁶ Diogenes Laertios'un belirttiğine göre, gençliğinde lirik ve dramatik şiirler yazmış ve bir ozan olmayı istemiş olan Platon bu türden bütün eserlerini ve tragedyalarını, Sokrates ile tanışıp onun ğrencisi olduktan sonra yakmıştır.⁷

2 W. T. Jones, *Batı Felsefesi Tarihi*, cilt 1, Klasik Düşünce (ev. H. Hünler), İstanbul, Paradigma Yayınları, 2006, s. 163.

3 T. Brickhouse-N. D. Smith, "Plato", *Internet Encyclopedia of Philosophy*.

4 W. K. C. Guthrie, *A History of Greek Philosophy*, vol. 4, Cambridge, Cambridge University Press, 1975, s. 10.

5 E. Zeller, *Grek Felsefesi Tarihi* (ev. A. Aydoğan), İstanbul, İz yayınları, 2001, s. 164.

6 Diogenes Laertios, *nl Filozofların Yaşamları ve öğretileri* (ev. C. şentuna), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2002, III 4.

7 Diogenes Laertios, *age*, III 5.

Gerçekten de Sokrates'in öğrencisinin şairlerin sözde bilgisi veya bozuk politikacıların demagojisiyle yetinmesi mümkün gibi görünmüyordu. Yine Sokrates'le tanışmadan önce doğa felsefesiyle meşgul olmuş, doğa filozoflarının eserlerini incelemenin yanında, Herakleitosçu Kratylos'un kişisel öğretiminden geçmişti. Gerçekten de onun ailesinde politik önderlik neredeyse gelenekselleşmiş bir faaliyet ya da iş haline gelmişti. Yakınlarının teşvik ve telkinlerine rağmen, politik kariyerden olduğu kadar, tragedya yazarlığı ve doğa felsefesi araştırmalarından da vazgeçmesini temin eden şey, hep aynı neden, Sokrates'le tanışması oldu. Sokrates ile tesis ettiği yakın münasebet, onu sadece doğa felsefesinin değil, fakat tragedya ve politikanın da çürük zemininden uzaklaştıran en önemli etken oldu.

O, Atina'nın gücünün ve ihtişamının dorukta olduğu döneme tanıklık edememişti; ama Perikles demokrasisinde, politik gerileme ve moral çöküntünün tohumlarını bütün açıklığıyla gözlemlene imkânı bulmuştu. Savaş bozgununun ertesindeki çöküntü yıllarını, Atina'yı bozguna götüren rüşvetçi ve beceriksiz demagogların hâkimiyetinin yarattığı yıkıma tanıklık etmişti. Makedonya kralı Philippos'un Yunan kent devletine nihai darbeyi indirdiği tarihten on yıl önce, MÖ 327 yılında ölmüştü. Buna göre, hayatının akışını değiştiren birinci olay Sokrates'le tanışmasıydı. Onun sayesinde sanat ve edebiyatla uğraşmaktan, reel siyasete girmekten vazgeçip felsefeye yönelmişti.

Onun hayatının akışını tümenden değiştiren ikinci ve çok daha dramatik olay, söz konusu koşullar altında hocasının başına gelenler oldu. Gerçekten de *Yedinci Mektup*'ta cunta idaresi sırasında Atina'nın yaşadığı tarihsel olayları anlatan Platon önce cunta üyelerinin başlangıçta beyan etmiş oldukları niyetlere sadık kalacaklarını ve devleti adalet yoluna sokacaklarını düşündüğünü söyler. Fakat sonra da diktatörlüğün sonuçlarına ve tiranların "eski dostlarından

birine, gelmiş geçmiş en âdil insana" reva gördükleri muameleye tanık olunca, ne kadar büyük bir hayal kırıklığı yaşadığını belirtmeden yapamaz.⁸ Bir süre sonra demokrasi yeniden tesis olunca, demokratik idarenin başlangıçtaki dikkati ve özeni karşısında yeniden umutlanan Platon'un son umutlarını da, Sokrates'e verilen ölüm cezasının infazı tüketmiştir. O, işte bu olayın ardından politik krize bildik reformlar yoluyla bir çözüm bulunamayacağına, hasta ve aciz devlete anayasa ya da rejim değişikliğinden ibaret bir ıslah teşebbüsünün en küçük bir yararının olamayacağına kanaat getirmişti. Çağdaş politikada mevcudiyetini tespit ettiği iki büyük kusurun, Yunan uygarlığının daha önceki dönemlerde yükselişinde etkili olan demokrasinin sonunu hazırlamasının kaçınılmaz olduğunu düşünmesine yol açmıştı. Her şeyden önce, güya bilgi kılıfı altında ortaya çıkan cehaletin demokraside uzman ve profesyonelin değil de, vasatî ve amatör olanın hâkim olmasıyla sonuçlandığını savunan Platon açısından demokrasi, Atina'da sadece cahilin hatalı yönetme hakkı anlamına geliyordu.⁹

Platon'un çağdaş politikada teşhis ettiği ikinci büyük kusur, devletin kurum ve hizmetlerinin kendi bencil çıkarlarının peşinde koşanlar tarafından doldurulmasına yol açan azgın bireycilik ruhuydu. Özel olarak oligarşinin kendine özgü yanlışını veya olumsuzluğunu ifade eden söz konusu bireycilik, ona göre, kent devletinin zengin ve fakir, tahakküm edenler ve bastırılanlar olarak ikiye bölünmesiyle sonuçlanıyordu. Toplumu ve devleti düşman kamplara bölen bu durum ve olumsuzluğun temelinde ise politikaya da sirayet eden madde veya para aşkı vardı. Demokrasiye özgü cehalet ya da amatörlük ile oligarşinin olduğu kadar demokrasinin de bir özelliği olan politik çıkarıcılık ve bireyci-

8 Platon, *Mektuplar* (çev. F. Akderin), 354b, Say Yayınları, İstanbul, 2011.

9 W. J. Korab-Karpowicz, "Plato's Political Philosophy", Internet Encyclopedia of Philosophy.

lik, onun gelecekte hedef alacağı düşmanlar olarak Platon'un bilincine, işte bu dönemde yerleşmişti.

Antik kaynakların bildirdiğine göre, Sokrates'in infazının ardından, Platon, diğer Sokratesçilerle birlikte, muhtemelen güvenlik nedeniyle, Megaralı Eukleides'in yanına sığınmıştı.¹⁰ Sonraki on iki yıl boyunca, o büyük ölçüde, Sokratik diye nitelediğimiz ilk dönem diyaloglarını yazmış ve bu arada, gözlem ve deneyim yoluyla görgüsünü arttırma ve düşüncesini derinleştirme yönünde kimi teşebbüslerde bulunarak seyahat etmiştir. Gittiği ilk yer matematik bilgisini geliştirmesine imkân sağlayan, daha sonra *Devlet*'te savunacağı genel veya sınıflar arası bir iş bölümü ilkesini öğrendiği "kadim harikalar diyarı" Mısır'dır.

İkinci yer ise meşhur matematikçi Theodoros ve Tarentumlu bilim adamı Pythagorasçılarla tanışmasını sağlayan İtalya'dır. Burada Philolaos ve ona bilim, felsefe ve politikanın ideal bir sentezine erişme yönünde önemli açılımlar sağlayan Arkhytas'la tanışan Platon, özellikle Arkhytas aracılığıyla I. Dionysos'un sarayına takdim edilir. O, muhtemelen prens üzerinde tesis edeceği nüfuzdan faydalanarak, bu dönemde önemli ölçüde oluşturmuş olduğu politik fikirlerini hayata geçirmeyi ümit etmişti. Sadece I. Dionysos ile değil, fakat prensin karısının kardeşi Dion ile kurduğu ilişkiye dayanarak, bu yönde iki ayrı girişimde bulundu. Özellikle II. Dionysos üzerinde uygulamaya çalıştığı filozof-kral tipi, mutlak bir başarısızlıkla sonuçlandı. İdealist bir ahlâkçı filozof ile hırslı bir aksiyon adamının bir araya gelmesi daha baştan imkânsız gibi görünmesine rağmen, yılmayan Platon'un bütün denemeleri başarısızlıkla karşılaştı ve en nihayetinde hayatı tehlikeye girdi. Böyle bir Sicilya seyahatinden dönüşünde, Atina ile savaş hâlindeki Aigina'da karaya çıkan filozof, burada esir alınarak, satılmak üzere köle pazarına çıka-

¹⁰ Diogenes Laertios, *age*, III 6.

rılmıştı. Tam bir rastlantı eseri olarak, dostlarından birinin, bazı kaynaklara göre Elis’li Phaidon’un, bazı kaynaklara göre Pythagorosçu Arkhytas’ın fidyesini ödemesi sayesinde ancak, özgürlüğüne kavuşan Platon’un, bundan sonra bu türden tehlikelerden uzak durmaya karar verdiği, politikayla sadece teorik düzeyde ilgilenmeyi seçtiği söylenebilir.

Nitekim Arkhytas veya Phaidon’a ödemeye kalkıştığı fidye parasını onların kabul etmemesi üzerine, bu parayla meşhur Yunan kahramanı Akademos’un sığınağı ya da mezarının hemen yanı başındaki bahçeyi satın alarak Akademi’yi kurdu. Burası en azından Avrupa’nın ilk büyük eğitim ve araştırma merkezi olmuştur. Hukuki bir statü kazanabilmek için dinî bir cemaat olarak organize olan ve yıkıldığı MS 529 yılına kadar Platonculuğun merkezi olma işlevi gören okulda felsefe yaklaşım tarzı daha ziyade geometri yoluyla gerçekleşen matematiksel bir yaklaşımdı. Nitekim Bizanslı bir dil âliminin belirttiğine göre, Akademi’nin kapısına “Geometri bilmeyen buradan içeri giremez” diye yazdırmıştı. Eğitim felsefesini de politikaya tabi kılan Platon’un buradaki amacı, iyi eğitilip teşhiz edilmiş akılla yönetmesi gereken filozof-kralı eğitmektir. Akademi, kendisinden devlet adamları ve yasa koyucuların çıkacağı, bilim ve felsefe temelli bir politika eğitimi veren bir kurum olarak tasarlanmıştı. Gerçekten de Akademi, Helenistik dönemin sonuna kadar Yunan dünyasına hukukî ve politik bakımdan şekil vermeye çalışan en önemli merkez oldu.

Eserleri

Platon, Akademi’de geleceğin yöneticilerini, kamu görevlilerini yetiştirme amacı güderken, bu eğitimden faydalanamayanlar için birtakım felsefi eserleri diyalog tarzında kaleme alma cihetine gitmişti. Başka bir deyişle kurumda ele alınan konuların, burada öğretilen derslerin Akademi’nin kalın

duvarları içinde kaldığı yerde, Platon, dışarıdakileri de göze-
tecek şekilde, felsefesinin sonraki yüzyıllara intikaline izin
veren bazı popüler eserler yazma yolunu seçmişti. Aslında
o, bu diyalogları Akademi'nin kuruluşundan önce ya da
Sokrates'in ölümünden hemen sonra yazmaya başlamıştı.
Bununla da elbette, esas olarak büyük bir haksızlığa uğra-
dığına inandığı Sokrates'in hayatını meşrulaştırmak, onu ve
fikirlerini tanıtmak amacı güdüyordu.

Platon, Akademi kurulduktan sonra da yazmaya devam
etmişti. Böylelikle, ona atfedilen bazı sahte ya da sözde
Platonik diyaloglar bir tarafa bırakılacak olursa, otantisiteleri
veya Platon tarafından kaleme alınmış olduklarından hiçbir
şekilde kuşku duyulmayan 30 kadar diyalog ortaya çıktı. Söz
konusu eser ya da diyaloglar, elbette öncelikle antik dünyada
okunmuştu. Sadece Yunanistan'da değil, fakat Roma dünya-
sında da iyi tanınan Platonik diyaloglar, Ortaçağ'a gelince,
Timaeos istisna tutulacak olursa, Hristiyan Batı dünyasında
ortadan kayboldular. Başka bir deyişle, Platon'un diyalogla-
rının Batı'da, uzun bir Ortaçağ boyunca varlığından haberdar
olunmadı. Bu diyaloglar, öyle sanılır ki yedinci yüzyıldan iti-
baren bir bütün olarak İslam dünyasına geçti.¹¹ Gerçekten de
Müslüman âlim ve mütercimler, bu diyalogları hem orijinal
Grekçesiyle korudular, hem de önemli bir kısmını Arapçaya
tercüme ettiler. Başta Fârâbî ve İbnü'n Nedim olmak üzere,
İslami kaynaklar, İslam dünyasında varlığı bilinen, dola-
şımında olup okunan 35 Platon diyalogunun varlığından söz
ederler.¹² Diyalogların Batı'ya geçişi büyük ölçüde 12. yüzyıl
Rönesans'ı sırasında olmuş, onların bir bütün olarak yeniden
ele alınıp incelenmeleri, tasnif edilip Latinceye tercüme edil-
meleri Rönesans hümanizmi eliyle gerçekleşmiştir.

11 T. Brickhouse-N. D. Smith, "Plato", Internet Encyclopedia of Philo-
sophy.

12 Bkz. F. Olguner, "Batı ve İslam Kaynakları Işığında Eflatun", *Platon Felse-
fesi Üzerine Araştırmalar* (der. A. Cevizci), Ankara, Gündoğan Yayınları,
1990, s. 23.

Platon'un eserlerinin Batı'daki ilk toplu baskısı, Latinceleştirilmiş adı Stephanus olan Henri Estienne tarafından 1578 yılında yapılmıştır. Stephanus, bu toplu basım dışında, diyalogların (rakamlarla gösterilen) her bir sayfasını (a, b, c, d ve e şeklinde beş ayrı harfle gösterilen) bölümlere ayırmıştır. Diyalogların bu şekilde sayfalanması ve bölümlenmesi, bugün Platonik eserlere yapılan göndermelerin ana temelini oluşturur.¹³

Bununla birlikte, modern diyebileceğimiz Platon okuması ve Platon yorumculuğu esas olarak 19. yüzyılda başlar. Bu dönemden itibaren, Platonik diyaloglar, çok yoğun bir analize tabi tutulmuş, onların kronolojisi oluşturulurken, eserler çeşitli ölçütler kullanılarak tasnif edilmiştir. Bu çalışmalar sırasında, Platon'un eserlerde geliştirmiş olduğu argümanlar kadar, eserlerin dili ve üslubu da yoğun bir analize tabi tutulmuştur. Söz konusu inceleme ya da analiz kapsamında, biri içsel diğeri dışsal olmak üzere, esas olarak iki ölçütün temel alındığı söylenebilir. Bunlardan dışsal ölçüt esas alındığında, denilebilir ki, antik kaynaklardan örneğin Aristoteles'ten, Numenius'tan, Sextos Emprikos'tan Platon'a yapılan atıflarla, diyaloglarda gördüğümüz, birtakım çağdaş kişi ve olaylara yapılan gönderimler, diyalogların birbirlerine yaptıkları referanslar titizlikle incelenmiştir. Yine aynı bağlamda Sokrates'in mahkûmiyeti ve ölümü, filozofun İtalya seyahatleri, Akademi'nin kuruluşu gibi, Platon'un hayatında önemli bir yer tutan değişik olaylar göz önüne alınmıştır.

Buna mukabil diyalogların incelenmesi ve tasnifi veya dönemleştirilmesi sırasında içsel ölçütler temele alındığında, ya eserlerde geliştirilen öğretiler ile bu öğretilerin gerisindeki argümanlara ya da diyalogların edebi yapısı, üslubu ve kalitesine bakılmıştır. Gerçekten de bunlardan birincisi söz konusu olduğunda, Platon yorumcuları filozofun etik, eğitim,

13 T. Brickhouse-N. D. Smith, *age*.

politika, metafizik, psikoloji, mantık, epistemoloji ve diyaletik konusundaki görüşleriyle, onun düşüncelerinin bu konularda geçirdiği değişimleri sıkı bir analize tâbi tutmuşlardır. Buna mukabil, ikincisi söz konusu olduğunda, Platon araştırmacıları, eserlerin edebî kalite ve değerini, Platon'un diyaloglarda kullandığı diyalog ve yazım tekniğini göz önüne almışlardır. Buna göre, basit bir üslup ve diyalogun sanatsal değeri yüksek olmayan yapısının, bununla çelişecek başka bir ölçüt olmadıkça, Platon'un gençlik diyaloglarını yansıttığı savunulurken, filozofun kariyerinde ilerledikçe, diyalogların yapısının, üslubunun ve kullanılan diyalog tekniğinin de geliştiği ve olgunlaştığı düşünülmüştür. Yine aynı bağlamda, Platon'un kullandığı terimler ve düşüncelerini ifade ediş tarzı, lingustik testlerle sıkı bir analize tâbi tutulmuştur. Farklı ölçütlerin ve çok ayrıntılı stilometrik ve linguistik tekniklerin kullanıldığı bu incelemeler sonucunda, Platon'un diyalogları, hemen bütün Platon yorumcuları arasında tam bir fikir birliği olacak şekilde, gençlik, olgunluk ve yaşlılık diye üç döneme ayrılır. Bu üç dönemin arasına da, biri gençlikten olgunluğa, diğeri de olgunluktan yaşlılığa geçiş olmak üzere, iki ayrı geçiş dönemi yerleştirilir.¹⁴

Buna göre, gençlik diyalogları *Sokrates'in Savunması*, *Kriton*, *Euthyphron*, *Euthydemos*, *Lakhes*, *İon*, *Protagoras*, *Kharmides*, *Gorgias*, *Küçük Hippias*, *Büyük Hippias* ve *Lysis*'ten meydana gelir. Bu diyaloglar, tarihsel olarak Sokrates'in MÖ 399 yılındaki ölümüyle Platon'un Sicilya ya da İtalya'ya 387 yılında yapmış olduğu seyahatin arasında kalan dönemde kaleme alınmışlardır.¹⁵ Bu diyalogların üçü biyografik eserler olarak da tasnif edilir.¹⁶ Söz konusu üç diyalog, sırasıyla *Euthyphron*, *Sokrates'in Savunması* ve *Kriton*'dur. Bu diyaloglar, esas olarak

14 T. Brickhouse-N. D. Smith, *age*.

15 Bkz. C. Gill, "Platonic Dialogue", *A Companion to Ancient Philosophy* (ed. by M. L. Gill-P. Pellegrin), Oxford, Blackwell Publishing, 2006, s. 140.

16 Bkz. A. Cevizci, "Önsöz", *Kriton* (çev. F. Akderin), İstanbul, Say Yayınları, 2011, s. 19.

Sokrates'in hayatının son aylarını, hatta günlerini bize anlatır. Bunlardan *Euthypron*'da Sokrates'e hayatına mal olacak suçlama veya mahkeme celbinin resmi makamlar tarafından nasıl tebliğ edildiği anlatılır.¹⁷ *Savunma* ise mahkemedeki Sokrates'i, onun kendisini yöneltilen ithamlar karşısında nasıl savunduğunu anlatır. Düşünce ve hukuk tarihinin muhtemelen en önemli savunmasını ortaya koyan eserden¹⁸ sonra kaleme alınmış olan *Kriton*, hapisanedeki Sokrates'i, onun ölmeden önceki son gününü betimler.¹⁹

Gençlik diyaloglarının, biçim açısından değerlendirildiklerinde, Sokrates tarafından *Savunma*'da belirtilen çürütme, sorgulama misyonu ekseninde gelişen bir erdemlilik çerçevesi içinde hayli dramatik bir yapı sergilediklerini söylemek doğru olur. Bu diyaloglar çözümsüzlükle sonuçlanan aporetik eserlerdir. Başka bir deyişle, gençlik diyalogları, Sokrates'in belirli bir ahlaki erdemle ilgili olarak başlattığı tartışma üzerinde, somut bir sonuca ulaşmadan gelişen eserler olmak durumundadır. Onlarda Platon'un gözettiği amaç, tanıdığı ve bildiği kadarıyla Sokrates'in karakterini, kişiliğini ve felsefi faaliyetini tanıtır, ölümsüzleştirmektir. Bundan dolayı gençlik diyalogları, Sokratik diyaloglar olarak geçer. Sokratik diyaloglar, esas olarak ahlaki problemleri ele alırken, özde erdemler ve erdem tanımları üzerinde yoğunlaşır. Bu erdem söz gelimi *Euthyphron*'da dindarlık, *Lakhes*'te cesaret, *Lysis*'te dostluk, *Kharmides*'te ölçülülüktür.

Platon'un eserlerinin kronolojisi veya tasnifinde, birinci dönemin gençlik ya da Sokratik diyaloglarını, gençlik döneminden olgunluk dönemine geçişi temsil eden ara diyaloglar bulunur. Geçiş diyaloglarının tarihsel olarak 387 yılı ile 380

17 Bkz. A. Cevizci, "Önsöz", *Euthyphron* (çev. F. Akderin), İstanbul, Say Yayınları, 2011, s. 19.

18 Bkz. A. Cevizci, "Önsöz", *Sokrates'in Savunması* (çev. F. Akderin), İstanbul, Say Yayınları, 2011, s. 19.

19 Bkz. A. Cevizci, "Önsöz", *Kriton* (çev. F. Akderin), İstanbul, Say Yayınları, 2011, s. 19.

yılları arasında kalan dönemde kaleme alınmış oldukları kabul edilir.²⁰ Söz konusu diyaloglar sırasıyla *Meneksenos*, *Menon* ve *Phaidon*'dur. Bu geçiş diyaloglarında, gençlik diyaloglarının tersine, ilk kez olarak birtakım pozitif öğretiler öne sürülür. Başka bir deyişle, bu eserlerin en önemli özelliği, onların Platon'un artık Sokrates'in görüşlerini aktarmakla yetinmeyip kendi görüşlerini oluşturma yoluna girmiş olmasını gözler önüne sermelerinden meydana gelir. Bu durumu, ilk olarak İtalya ziyaretinin hemen ertesinde yazılmış olan²¹ *Meneksenos*'ta, açıklıkla görebiliriz. Sofistlerin felsefesini ve eğitim araçlarını daha önce gençlik dönemi diyalogları olarak *Protagoras* ve *Gorgias*'ta, eleştiri dozu yüksek olmayan bir dille aktarmış olan Platon, bu eserde, Sofistlik ve Sofistlerin öğrettiği retorik sanatıyla ilgili nihai kararını vermiş olarak karışımıza çıkar. Ama çok daha önemlisi, *Menon* ve *Phaidon*'da, Platon, felsefesinin iki önemli ögesini ortaya koymaya, yani metafizik öğretisiyle epistemolojisinin ana hatlarını ifade etmeye başlar. Söz gelimi *Menon*'da, bilginin matematikte olduğu gibi, ezeli-ebedi doğruların bilgisi olduğunu, bu bilginin *a priori* bir bilgi olmak anlamında anımsamaya dayandığını dile getiren, Pythagorasçı kaynakları açık olan bir epistemolojiyle karşılaşırız.²² Burada sözü edilen "ruhun ölümsüzlüğü" meselesinin ana konusu olduğu *Phaidon*'da ise bu kez söz konusu bilginin objelerini oluşturan İdealara ilk kez olarak gönderme yapılır.²³

Olgunluk dönemi diyalogları *Devlet*, *Phaedros* ve *Kratylos* adlı diyaloglardan oluşur. Yeri epeyce tartışmalı olan diyalog, *Şölen*'dir. O, pek çok yorumcuya göre, bir geçiş eseridir;

20 Bkz. C. Gill, *age*, s. 140.

21 Bkz. A. Cevizci, "Önsöz", *Meneksenos* (çev. F. Akderin), İstanbul, Say Yayınları, 2011, s. 20.

22 Bkz. A. Cevizci, "Önsöz", *Menon* (çev. F. Akderin), İstanbul, Say Yayınları, 2011, s. 20.

23 Bkz. A. Cevizci, "Önsöz", *Euthyphron* (çev. F. Akderin), İstanbul, Say Yayınları, 2011, s. 27.

bununla birlikte, azımsanmayacak bir grup yorumcu veya Platon araştırmacısı da onu olgunluk dönemi eserleri arasına yerleştirir. Olgunluk dönemi eserlerinin er temel özelliği, bu diyaloglarda artık tam olarak şekillenmiş Platon'a ait bir sistemin bulunmasıdır. Bu sistemin merkezinde ise İdealar kuramı bulunur. Platon'un sistemini, temel öğretilerini ortaya koyan söz konusu olgunluk dönemi eserleri, yaklaşık olarak 380-360 yılları arasında kaleme alınmıştır.²⁴ Bu dönemin diyalogları çok daha az dramatik olup, Sokratik diyalogların eğretiliğinin ve negatif tutumunun epey uzağına düşerler. Burada da, aynen ilk dönem diyaloglarında olduğu gibi, Sokrates yine baş konuşmacı ya da tartışmacıdır.

Sokratik diyaloglarda söz konusu olan moral bilgi ve ahlaki erdemlere dönük ilgi, olgunluk dönemi diyaloglarında da devam etmekle birlikte, Platon'un bu eserleri yazdığı sıralarda ilgisinin teknik anlamda daha soyut ve felsefi konulara kaydığı görülür. Zira bu diyaloglarda metafiziksel ve epistemolojik meselelere daha büyük bir ağırlık verilir, onlara daha güçlü bir biçimde vurgu yapılır. Gençlik diyaloglarıyla olgunluk dönemi diyalogları arasındaki en çarpıcı farklılık, İdealar kuramından oluşur. Platon bu diyaloglarda, İdealar kuramının metafiziksel, etik, epistemolojik ve mantıksal boyutlarını, antropolojisi ve politika anlayışıyla ilişki içinde gözler önüne serer. Dönemin en temel eseri, hiç kuşku yok ki *Devlet*'tir.

Platon'un diyaloglarının kronolojisinde dördüncü sırası, Platon'un filozof ve yazar kariyerinde olgunluktan yaşlılığa geçişi temsil eden ara diyaloglar oluşturur. Bu eserlerin, tarihsel olarak MÖ 360 ile 355 yılları arasında kalan bir dönemde kaleme alındıkları sanılmaktadır. Bu diyalogların sayısı, tıpkı birinci döneminin diyalog sayısı gibi, üçtür. Söz konusu diyaloglar *Parmenides*, *Theaetetos* ve *Phaedros*'tan

24 T. Brickhouse-N. D. Smith, *age*.

meydana gelir. Bu dönemi tanımlayan, hatta dönemin diyaloglarını birleştiren en önemli husus, onlarda Platon'un ilk kez olarak sistemine, özellikle de İdealar kuramına eleştirel bir gözle bakmaya başlamış olmasıdır. Nitekim *Parmenides*'te İdealar kuramının yol açtığı güçlük ve zorluklar üzerinde yoğunlaşılır. *Theaetetos*'ta ise, algının bilgi olma iddiasını tartışırken, öyle sanılır ki, Platon bir yandan da kendine İdealar kuramı olmadan bilgi problemine bir çözüm getirip getiremeyeceğini sorar.²⁵

Platon'un yazar kariyerindeki son evreyi, yaşlılık dönemi diyalogları meydana getirir. Olgunluk dönemi diyalogları arasında *Sofist*, *Devlet Adamı*, *Timaios*, *Kritias*, *Philebos* ve *Yasalar* bulunur. Söz konusu eserler MÖ 355-347 yılları arasında kaleme alınmışlardır. Bu diyaloglarda ana Platonik öğreti, geçiş döneminin eleştirilerinin ardından nihai şekliyle sunulur. Olgunluk dönemi diyaloglarının temel eserinin *Devlet* olmasına benzer şekilde, dönemi bu kez bir üçlü olabilecek en iyi şekilde karakterize eder. Bu üçlü de *Devlet Adamı*, *Philebos* ve *Timaios*'tur. Buna göre, teleolojik dünya görüşünü hiç terk etmeden devam ettiren ve bu çerçeve içinde evrende olduğu kadar, insan ve toplumda da düzeni arayan Platon, herhangi bir varlığı iyi yapan şeyin ondaki düzen, bileşenleri arasındaki uygun ölçü ve oran olduğunu belirtmeye her üç eserde de özel bir önem atfeder.²⁶ O, bu eserlerde etik ve politika ile metafiziği, beşeri olan ile kozmik olanı eşsiz bir biçimde bir araya getirirken, aynı düzenin evrende olduğu kadar, insanda ve toplumda da olduğunu ortaya koyar. O, *Timaios*'ta bunu evren, *Philebos*'ta insan ve *Devlet Adamı*'nda toplum açısından ortaya koyar. Demek ki, yaşlılık diyaloglarıyla olgunluk diyaloglarını özellikle içerik yönünde birleştiri-

25 Platon, *Timaios* 27d-28a; F. M. Cornford, *Platon'un Bilgi Kuramı*, Metne Eşlik Eden bir Yorumla Birlikte Platon'un *Theaetetos* ve *Sofist* adlı Diyalogları (çev. A. Cevizci), Ankara, 1989, ss. 12-14.

26 Bkz. A. Cevizci, "Önsöz", *Philebos* (çev. F. Akderin), İstanbul, Say Yayınları, 2013, s. 20.

ren en önemli husus budur, yani teleolojik evren görüşüdür. Farklılık ise, politika felsefesinin veya düzen olarak adalet telakkisinin bu dönemde iki diyalogla temsil edilmesinden de anlaşılacağı üzere, siyaset teorisinin biraz daha öne çıkmasından meydana gelir. Bir başka önemli farklılık, son iki dönemde, yani olgunluktan yaşlılığa geçiş evresiyle yaşlılık dönemi eserlerinde Sokrates'in rolünün azalmasından ve diyalogun, özellikle gençlik döneminde çok öne çıkan dramatik karakterinin tümünden kaybolmasından meydana gelir. Sokrates sadece *Philebos* ve *Theaetetos*'ta baş konuşmacıdır, diğer diyaloglarda Platon'un baş sözcüsü değildir, *Yasalar*'da ise hiç görünmez. Yine son dönem diyaloglarında, sonradan zoraki bir biçimde diyaloga dönüştürülmüş olduğu sanılan, uzun sunum ya da serimlerin belirleyici olmaya başladığı deneme formu ağır basar.

Ahmet Cevizci

EUTHYDEMOS

Çeviride *Plato: Laches, Protagoras, Meno, Euthydemus*, (Loeb Classical Library, No. 165) (Greek and English Edition) künyeli çalışma temel alınmıştır. Yunanca isimlerin yazımlarında orijinaleri muhafaza edilmiş, sadece Yunanistan, Atina gibi Türkçeye yerleşmiş olan kelimeler okunuşun akıcılığını kaybetmemesi adına Türkçeleştirilerek verilmiştir.

KRİTON: Sokrates! Dün Lykeium'da kiminle konuşuyordun? 271

Sizi duyabilmek için araya girmeye çalıştım ama öylesine kalabalıktı ki hiçbir şey duyamadım. Kalabalığın üzerinden baktığımda sizi gördüm ama konuştuğun kişi kimdi? Sanırım bir yabancıydı.

SOKRATES: Kimden bahsediyorsun acaba? Bir değil iki kişiyle konuşuyordum.

KRİTON: Sağ tarafında, senden sonra üçüncü sırada yer alan kişiden bahsediyorum. Aranızda da Aksiokhos'un küçük oğlu vardı. O çocuk da epey büyümüş, sanırım bizim Kritoboulos ile aynı yaşlarda. Ancak biri zayıf diğeri ise daha iyi, yüzü de epey sağlıklı gözüküyor.

SOKRATES: Tamam bahsettiğin kişi Euthydemos. Benim solumda oturan da kardeşi Dionysodoros'tu. Her ikisiyle de konuştum.

KRİTON: Her ikisini de tanımıyorum, sanırım kendileri yeni sofistler. Nereliler? Neler biliyorlar?

SOKRATES: Aileleri Khios asıllı ama Thurioi'a gitmişler. Oradan kovulunca buraya gelmişler ve uzun zamandır burada yaşıyorlar. Neler biliyorlar demiştin. Açıkçası her şeyi biliyorlar. Örneğin pankreas konusunda becerikli olmanın ne anlama geldiğini biliyorum. Onlar bu güreş hakkındaki her şeyi biliyorlar ama durumları Akharnalı iki pankreas şampiyonu gibi değil. Bu şampiyonlar sadece bildikleri şeyi bedenleri aracılığıyla gösteriyorlar fakat bunların du-

272

rumu daha farklı. Bedenlerinin gücüyle ya da silahla her karşılarına çıkanı yenmek konusunda çok becerikliler hem de bunu para karşılığında insanlara öğretebiliyorlar. Aynı şekilde mahkemelerde hitabet konusunda uzmanlar, konuşmalar hazırlıyorlar ve bunların nasıl yapılması gerektiğini de diğer insanlara öğretebiliyorlar. Daha önceleri sadece bu kadardı ama şimdilerde artık pankreas konusunda da çok bilgililer. Bugüne kadar asla denemedikleri bu güreş türü hakkında son derece bilgi sahibi olmuşlar. İşte bu nedenle de kimse onlara yumruk atacak durumda değil. Sözle güreşmek konusunda, bir görüş ister doğru isterse yanlış olsun o görüşü çürütmekte o kadar ustalaşmışlar ki Kriton ben de onlarla birlikte olmak istiyorum. Hem söylenenlere bakılırsa karşılarına çıkan herkesi söyledikleri konularda kısa süre içinde uzmanlaştırıyorlarmış.

KRİTON: Sokrates! Şu yaşında mı? Ya senin yaştın artık çok geçkinse ne olacak?

SOKRATES: Hayır Kriton! Hem bu konuda cesaretimi toplamamı sağlayan bir şey var. Bu insanlar da benim öğrenmek istediğim şeyi öğrendikleri zaman yetişkin durumdaldı. Bir sene öncesine kadar da bu bilgilere sahip değillerdi. Ancak yine de bu iki genç adamın başına bana kithara dersi veren Metrobios'un oğlu Konnos'un yaşadıklarının gelmesinden çekiniyorum. Kithara dersi aldığımı gören çocuklar yani sınıf arkadaşlarım benimle alay ediyorlardı. Konnos'a yaşlıların öğretmeni ismini koymuşlardı ve onunla dalga geçiyorlardı. Bu iki genç adamı benzeri bir duruma sokmaktan korkuyorum hem belki de bu genç adamlar da benzeri bir

şekilde bana ders vermek istemeyeceklerdir. Kriton! O zamanlar benim gibi yaşlı insanları da ders almaya ikna etmiştim, şimdi de benimle beraber ders almak isteyenleri bulacağım. Ne dersin benimle beraber ders almak ister misin? Hem çocukları da yem olarak kullanırız, böylece bize de ders verirler.

KRİTON: Sokrates! İstiyorsan olur ama bu insanlar hangi bilgiye sahipler? Önce bunu anlatırsan ben de ne öğreneceğimi anlarım.

SOKRATES: Tamam anlatıyorum. Hem zaten onların sözlerini epeyce dikkatli bir şekilde dinledim. Anlattıklarının tamamı aklımda, bu nedenle hiçbir şeyi atlamadan sana anlatabileceğim. Sanırım beni gördüğün yerde oturmamı tanrı istemişti. Soyunma odasında tek başımaydım ve gitmeyi düşünüyordum. Tam kalkacağım sırada alışkın olduğum o tanrısal sesi duydum yine. Tekrar oturdum ve kısa bir süre sonra Euthydemos ve Dionysodoros geldiler. Hem sanırım öğrencileri olan bazı insanlar da yanlarındaydı. Daha sonra ikisi de palaestrada dolaşmaya başladılar. Birkaç tur attılar ve biraz önce senin haklı olarak epey büyümüş dediğin Kleinias içeri girdi. Yanına âşıkları ve Paianialı Ktesippos vardı. Ktesippos gençliğinden dolayı biraz küstah ama çok iyi bir insandı. Kleinias tek başıma oturduğumu gördü ve belirttiğin gibi sağ tarafıma ilişti. Sonra Euthydemos ve Dionysodoros duraksayıp aralarında konuştular. Bize bakarak kendi aralarında konuşurlarken ben de dikkatle onlara bakıyordum. Daha sonra Euthydemos Ktesippos'un yanına, Dionysodoros da diğer yanına oturdu. Ötekiler de etrafımıza dizildi. Her ikisini de uzun zamandır görmediğim bu insanlara

273

uygun bir şekilde selamladım onları ve ardından da Kleinias'a dönerek "Kleinias! Şurada gördüğün Euthydemos ve Dionysodoros çok şey bilirler. Hem de bu bildikleri pek küçümsenecek şeyler değildir. Savaş konusundaki her şeyi bilirler, komutan olmak isteyen bir insanın bilmesi gerekenleri, taktikleri, silahlı dövüşleri hepsini bilirler. Ayrıca bir haksızlık olursa mahkemelerde kendini nasıl savunacağını da onlardan öğrenebilirsin." Sözlerimi küçümsediler ve birbirlerine baktılar. Ardından Euthydemos şöyle dedi: "Sokrates! Artık böyle şeylerle ilgilenmiyorum. Bunlar ikincil derecede işler." Duyduğuma çok şaşırdım ve "Bunlar ikincil dereceden şeylerse çok daha önemli işlerle ilgileniyorsunuz demektir. Tanrılar aşkına lütfen bana yanıt verin. Nedir bu güzel şey?", "Erdemle ilgileniyoruz, bunu insanlara herkesten çok daha iyi ve çabucak öğretebileceğimizi sanıyoruz." Sonra onlara dedim ki: "Zeus aşkına! Neler söylüyorsunuz? Bu güzel şeyi nasıl buldunuz? Ben sizlerin biraz önce söylediğim kadarına sahip olduğunuzu sanıyordum. Bilginizin silah işleriyle sınırlı olduğunu zannediyordum. Çünkü hatırladığım kadarıyla daha önceden geldiğiniz zaman ilgilendiğiniz ve ustalaştığınız şeyin bu olduğunu söylemiştiniz. Eğer söylediğiniz şeyi gerçekten öğrendiyseniz lütfen bana yardım edin. Adeta tanrılara yalvarır gibi size yalvarıyorum, biraz önceki sözlerim için beni affedin. Ama Euthydemos! Dionysodoros! Lütfen iyi düşünün. Doğru söylüyorsunuz, değil mi? O kadar önemli bir şeyden söz ediyorsunuz ki insan kolay kolay inanamıyor." İkiisi birlikte "Sokrates! Emin ol ki doğru söylüyoruz."

O halde Büyük Kral'ın¹ büyük devletinden bile bu daha değerli olan kazancınız için sizleri tebrik ediyorum. Ancak ne dersiniz, bilginizi gösterecek misiniz? Ne yapmak niyetindesiniz?" Biz de bu nedenle buradayız, öğrenmek isteyenlere öğretiyoruz." "Buna sahip olmayan herkes öğrenmek isteyecektir. Ben, şuradaki Kleinias, yine buradaki Ktesippos ve Kleinias'ın âşıkları, herkes öğrenmek ister," dedim. Bu insanların hepsi o anda etrafımızdaydı. Ktesippos Kleinias'ın uzağındaydı ve sanırım Euthydemos konuşurken öne doğru eğildiği için Ktesippos'un Kleinias'ı görmesine engel oluyordu. Ktesippos ise hem sevgilisini görmek hem de konuşulanları duymak istediği için ayağa kalktı ve tam karşıma oturdum. Sonra da diğerleri, Kleinias'ın âşıkları, Euthydemos'un ve Dionysodoros'un öğrencileri etrafımızı çevirdi. Herkes öğrenmek ister derken, etrafımızda işaret ettiğim insanlar bunlardı. Ktesippos hevesle söylediklerimi onayladı, diğerleri de aynı şekilde davrandılar ve bu iki kardeşin bu çok önemli bilgilerini bizlerle paylaşmalarını istedik.

Ardından tekrar konuşmaya başladım: "Euthydemos! Dionysodoros! Sizlerden bu insanların isteklerini gerçekleştirmenizi rica ederim, hem beni seviyorsanız ustalığınızı bize gösterin. Bunu büyük oranda gerçekleştirmenin zor olduğunu biliyorum ancak öncelikle şu soruma yanıt verir misiniz? Sadece sizden ders almak gerektiğine inanan insanları mı daha iyi bir hale getirebiliyorsunuz? Öte yandan bir insan erdemin öğrenilebilecek bir şey olmadığı-

1 Yani Pers Kralı.

275

nı ya da sizden öğrenilebileceğini düşünmüyorsa bile yine de bu insana öğretebilir misiniz? Böyle bir insan karşısında erdemin öğrenilebilir bir şey olduğuna ve onu öğretebilecek en iyi öğretmenlerin sizler olduğuna inandırma işini de aynı sanat mı yoksa başka bir sanat mı üstlenmektedir?" Dionysodoros "Bu aynı sanattır Sokrates!" dedi. "O halde Dionysodoros! Sizler insanları felsefeye ve erdeme ulaştırma noktasında herkesten daha becerikli olduğunuzu zannediyorsunuz değil mi?" "Evet en azından biz öyle olduğunu düşünüyoruz." "O halde bunu bize ispatlama işini başka bir zamana bırakın ve sadece şunu ispatlamaya çalışın. Şu genç adamı erdemi ve bilgeliği sevmek konusunda ikna edin. Böylece hem bizi hem de buradaki diğer insanları mutlu edersiniz. Bizler onun tam da bu şekilde bir insan olduğunu görmek istiyoruz. Babası yaşlı Alkibiades'in oğlu Aksiokhos'tur. Şu an hayatta olan Alkibiades'in kuzenidir ve ismi de Kleinias'tır. Gençliğinden kaynaklanan bazı sorunları yaşayabileceğinden endişeliyiz, bizden daha çabuk davranıp aklını başka konulara çelmelerinden korkuyoruz. Evet, bu şekilde ahlakı bozulabilir. Bu nedenle tam da zamanında geldiniz. Eğer sizler için de uygunsa bu çocukla konuşun ve onu eğitin." Hemen hemen bu sözleri söyledikten sonra Euthydemos son derece cesur bir şekilde kendisine gülümseyerek "Tabii ki olur Sokrates! Yeter ki genç adam bize yanıt vermek istesin," diye yanıt verdi. "Tabii ki ister, hem zaten çoğu kimse karşısına çıkıp ona çeşitli sorular sordu ve onunla konuştu. Bu nedenle yanıtlamak noktasında ciddi bir özgüveni var."

Kriton bundan sonra olanları nasıl anlatmalıyım bilemiyorum. İnsanın aklını durduran bilgiyi olduğu gibi aktarmak kolay değil. Bu nedenle ben de şairler gibi konuya başlarken Musalardan ve Mnemosyne'den² yardım isteyeceğim. Neyse Euthydemos hemen hemen şuna benzer sözler söyleyerek konuşmaya başladı: "Kleinias! Bana yanıt ver! Kimler öğrenir, bilenler mi bilmeyenler mi?"

Bu zor soru karşısında genç adam kızardı ve suratına baktı. Şaşkınlığını üzerinden atmasını isteyerek "Kleinias! Cesur ol! Düşündüğün şekilde korkmadan yanıt ver. Belki de sana büyük bir iyilik yapmak üzere," dedim.

Dionysodoros tam bu sırada kulağıma eğildi ve gülümseyerek "Sokrates! Genç adam nasıl yanıt verirse versin mutlaka düşüncelerini çürütecek," dedi. Tam bu sırada Kleinias yanıt verdi, işte bu nedenle genç adamı uyarma şansım bile olmadı. Genç adam 276 öğrenenlerin bilenler olduğunu söylemişti.

[Sonra şöyle devam ettiler:]

- Öğretmen dediğin insanlar var mı?
- Var.
- Öğretmenler öğrenenlerin öğretmeni midir? Kit-haracı ve gramerci sizlerin öğretmeniymi. Sizler de onların öğrencileriydiniz.
- Evet.
- Öğrenme aşamasındayken henüz bilmiyordunuz, değil mi?
- Evet.

2 Mnemosyne, Yunan mitolojisinde ilham perileri olarak bilinen Musaların anneleridir.

- Bilmediğiniz zaman bilgili miydiniz?
- Tabii ki hayır.
- Yani bilgili değilken bilgisizdiniz.
- Evet.
- Bilmediğinizi öğrendiğinize göre öğrendiğiniz zaman bilgisizdiniz.

Genç adam sözleri kafasıyla onaylayınca Euthydemos da "O halde Kleinias! Yanlış söyledin, öğrenenler bilmeyenlerdir." dedi. Bundan sonra adeta bir koroya işaret verilmiş gibi Euthydemos ve Dionysodoros taraftarları alkışlayıp kahkahalar attılar. Genç adamın dinlenmesi için hiçbir fırsat olmadı ve Dionysodoros konuşmayı devam ettirdi: "Gramerci size bir şeyler öğrettiği zaman bilenler mi yoksa bilmeyenler mi öğreniyorlar?" Kleinias "Bilenler öğrenirler." "Yani öğrenenler bilenlerdir, bilmeyenler değil, biraz önce Euthydemos'a doğru yanıt vermedin." Ardından taraftarları arasındaki alkışlar iyice arttı. Biz ise çok şaşırmıştık. Euthydemos içinde bulunduğumuz durumu fark etti ve bizleri daha da şaşırtmak için genç adamla konuşmaya devam etmek istiyordu. İyi dans edenler gibi aynı konu üzerinde iki defa durarak sorularını sürdürdü: "Öğrenciler bildiklerini mi bilmediklerini mi öğrenirler?" Dionysodoros yeniden bana doğru fısıldadı: "Bak Sokrates! Biraz öncekine benzer bir oyun daha!" "Zeus aşkına biraz önceki oyun harikaydı." "Sokrates! Bizim bütün sorularımız bu şekildedir, insan hiçbir zaman yanıt veremez." "Sanırım bundan dolayı öğrencileriniz tarafından epeyce beğeniliyorsunuz." Kleinias bu arada Euthydemos'a yanıt verdi ve öğrencilerin bilmediklerini öğrendiklerini

söyledi. Euthydemos da biraz öncekine benzer bir yöntemle sormaya başladı.

– Harfleri biliyor musun?

277

– Biliyorum.

– Hepsini mi?

– Hepsini.

– Bir şey okunurken harfleri telaffuz ederiz, değil mi?

– Doğru.

– Bütün harfleri biliyorsan, bildiğin bir şeyin bir parçasından söz ediliyor demektir.

– Evet.

– Sen söyleneni bilmiyorsun ama harfleri bilmeyen mi öğreniyor?

– Hayır, ben öğreniyorum.

– Eğer harfleri biliyorsan bildiğini öğreniyorsun demektir, değil mi?

Kleinias Euthydemos’a haklı olduğunu söyleyince Euthydemos da “O halde doğru söylemedin,” dedi.

Euthydemos sözlerini bitirmeden Dionysodoros lafı bir top gibi yakaladı ve genç adamla konuşmaya başladı.

– Euthydemos! Seni kandırıyor, sorumu yanıtla. Öğrenmek, öğrenilen şeyin bilgisini edinmektir, değil mi?

– Evet.

– Bilmek bir bilgiye sahip olmaktır, değil mi?

– Doğru.

– Yani bilmemek o bilgiye sahip olmamaktır.

– Evet.

– Bir şeyi elde edenler o şeye sahip olanlar mıdır yoksa olmayanlar mıdır?

- Olmayanlardır.
- Yani bilmeyenler sahip olmayanlardır diyorsun, değil mi?

Kleinias kafasıyla onayladığını işaret etti. "O halde öğrenenler elde edenler arasına girerler, değil mi?" Bunu da kafasıyla onayladı. Dionysodoros sözlerini "O halde öğrenenler bilmeyenlerdir Kleinias! Bilenler değil," şeklinde tamamladı.

Euthydemos genç adamı üçüncü defa yenmek için güreşe çağırdı. Genç adamın kaybetmek üzere olduğunu görüp endişelendiğim için onu kendine getirmeye çalıştım. Cesaretini toplaması için ona şöyle dedim: "Kleinias! Bu tür ispatlardan dolayı şaşırma! Bu iki yabancıнын ne yapmak istediklerinin farkında değilsin. Korybantolar arasına yeni girildiği zaman gelen kimse tahta oturtulur ve ardından çevresinde dönerek oyunlar oynanır, sanırım bu törenleri izlemişsindir. Şu anda bu iki adam senin etrafında aynı oyunları oynamak ve etrafında dönmekten başka bir şey yapmıyor. Sofistlerin ilk sırlarını dinlediğini düşün. Prodikos'un³ dediği gibi öncelikle kelimeleleri doğru bir şekilde kullanmayı öğrenmek gerekir. İki yabancıнын öğrettiği ilk şey bu. Sana ispatlamaya çalıştıkları şey, öğrenmek kelimesinin anlamını bilmediğin. Herkes öğrenmenin, hakkında bilgimiz olmayan bir şeyin bilgisini almak ve ardından da pratik ve teorik olarak bu bilgiyi kullanarak devam etmek olduğunu sanmakta. Aslında buna kavramak demek daha doğru olabilir ancak öğrenmek şeklinde de ifade edebiliriz. Sense bu kimselerin göster-

3 MÖ 465-399 yılları arasında yaşamış, Sokrates öncesi düşünür.

diği gibi öğrenmek kelimesinin hem bilen insanlar hem de bilmeyen insanlar için birbirlerinden farklı anlamlarda kullanıldığını fark etmedin. İkinci soruda da insanlar bildikleri zaman mı yoksa bilmedikleri zaman mı öğrenirler denildiğinde buna benzer bir durum söz konusuydu. İşte bu nedenle tüm bunlar bir oyundan ibaret. Çünkü bu bilgilerin çoğunu hatta tamamını öğrensen bile aslında öğrenmen gerekenin özünü öğrenemezsin. Bazı insanlar tam oturacakları sırada altlarındaki sandalye çekilir ve düştükleri zaman etrafındaki insanlar ona gülerler. İşte sen de kelimeleri bazen bir anlamda bazen başka bir anlamda kullanan bu insanların taktıkları çelmeyle düşünüyorsun ve alay konusu oluyorsun. Neyse, bilmen gereken şey bunların bir oyun olduğu. Sanırım bundan sonra bizlere söz verdikleri şeyi yapacaklardır, olmazsa bu verdikleri sözü yerine getirmeleri için ben elimden geleni yaparım. Bir insan nasıl erdemli yapılır? Bunu anlatacaklarını söylemişlerdi. Ancak önce seninle alay etmeyi tercih ettiler. Euthydemos! Dionysodoros! Bu kadar oyun yeterli. Artık verdiğiniz sözü tutun ve bu genç adama nasıl erdemli olunacağını öğretin. Ancak öncelikle bunu sizlerden nasıl dinlemek istediğimi anlatmak istiyorum. Bu konudan anlamayan ve komik bir şekilde bu işleri gerçekleştirmek isteyen biri gibi görünüyorsam, lütfen kusuruma bakmayın. Yanınızda herhangi bir hazırlığım olmadan konuşmak istememin nedeni sizlerin bildiklerini öğrenmek istemem. Şimdi sizler ve öğrencileriniz alay etmeden beni dinleyin ancak öncelikle Aksiokhos'un oğlunun bana yanıt vermesini istiyorum.

279

- Bütün insanların, hepimizin mutlu olmayı istediğimiz doğru mu? Bunu sorduğumda biraz önce belirttiğim gibi komik duruma düşmüyor muyum? Çünkü böylesine sorular sormak komiktir, değil mi? Herkes mutlu olmak istemez mi?
- Evet, herkes ister.
- Peki herkes mutlu olmak istiyorsa bu nasıl olacak? Çok sayıda iyi şeye sahip olursak olabilir mi? Ancak sanırım bu ilkinden daha komik bir soru oldu, değil mi? Bu sorunun yanıtının olumlu olduğu belli.
- Doğru.
- Peki, bizler için iyi şeyler nelerdir? Sanırım bu soru da kolayca yanıtlanabilecek bir soru değil mi? Yanıtlamak için çok da zeki olmaya gerek yok. Soruyu sorduğumuz ilk kimse yanıtında zenginlik diyecektir, değil mi?
- Evet.
- Sağlık, güzellik ya da beden özellikleri bakımından üstün olmak da yanıtlar arasında olabilir, değil mi?
- Doğru.
- Soylu olmak, yönetim konusunda ülkede iyi bir ün kazanmak, şöhret ve itibar da iyidir.
- Haklısın.
- Başka ne gibi iyi şeyler var? Ölçülü, adil ya da cesur olmaya ne dersin? Kleinias! Zeus aşkına bu saydıklarımızı iyi kabul etmeli miyiz? Sen bu konuda ne düşünüyorsun? Belki de bana hak veremeyenler olabilir.
- Bunlar iyi şeylerdir.
- Peki ya bilgiye ne dersin? O da iyiler arasında mıdır?

- Arasındadır.
 - Sence şu ana kadar iyi şeyler arasına eklemeyi unuttuğumuz bir şey var mı? İyice düşün bakalım.
 - Bence yok.
 - Zeus adına yemin ederim iyi şeyler arasında en önemlisini unutmuş gibiyiz.
 - Nedir o?
 - Kleinias! Başarılı olmaktan söz etmedik. Herkes başarılı olmanın iyi şeylerin en büyüğü olduğuna inanır.
 - Doğru.
 - Aksiokhos'un oğlu! Sen ve ben neredeyse bu yabancıları kendimize güldürüyorduk.
 - Anlamadım.
 - Biraz önce başarılı olmaktan söz ettikten sonra yeniden aynı konudan bahsedecek gibi olduk.
 - Neyi kastediyorsun?
 - Bir konuyla ilgili ayrıntılı bir şekilde konuştuğuktan sonra tekrar aynı meseleden bahsetmek ve daha önceden söylediklerimizi tekrarlamak elbette komiktir.
 - Ne demek istedin?
 - Bilgelikten söz ediyorum. Bunun bir başarı olduğunu bir çocuk bile bilir.
- Karşımdaki çok genç ve saf olduğu için şaşırdı. Ben de şaşırmamasını fırsat bilerek şöyle devam ettim:
- Kleinias! En güzel şekilde flavta çalanlar flavtacılarıdır.
 - Doğru.
 - Okuma ve yazma konusunda en başarılılar gramercilerdir.

- 280
- Tabii ki.
 - Denizin tehlikeleri karşısında en başarılı olanlar usta gemicilerdir. Onlardan daha başarılıları var mı?
 - Tabii ki yok.
 - Savaşta çeşitli tehditler karşısında yanında usta bir komutan mı yoksa beceriksiz bir adam mı olsun istersin?
 - Usta bir komutan.
 - Hastalandığında yanında bilgili bir hekim mi yoksa bilgisiz bir hekim mi olsun istersin?
 - Bilgili bir hekim.
 - Peki neden? Bilgili bir hekimin daha başarılı olacağını düşündüğün için mi?
 - Tabii ki.
 - Bu durumda her zaman başarılı olmamızı sağlayan şey bilge olmak. Çünkü bilgelik asla yanılmaz, gerektiği şekilde hareket eder ve istediğini elde eder. Zaten böyle olmasaydı bilgelik olmazdı.
- Sonra nasıl devam ettik tam hatırlamıyorum ama en sonunda bilge insanın daha fazla başarı aramayacağı noktasına geldik. Bu konuda aynı fikirde olduktan sonra daha önceden ulaştığımız sonuçların ne olduğunu yeniden sordum:
- Çok sayıda iyi şey sayesinde mutluluğa ve başarıya ulaşabileceğimizi söylemiştik.
 - Doğru.
 - Peki, bu şeyler herhangi bir işe yaramadıkları zaman mı yoksa yarar sağladıkları zaman mı bizleri mutlu yaparlar?
 - Yararlı oldukları zaman.

- Bu şeyleri kullanmayıp sadece onlara sahip olsaydık, yine de yararlı olurlar mıydı? Yani çok sayıda yiyeceğimiz var ama bunları yemiyoruz ya da içeceğimiz çok su var ama içmiyoruz. Bu durumda da bir yarar sağlar mıydık?
- Tabii ki hayır.
- Diğer tüm zanaatkârlar işleri için gerekli şeylere sahip olsalar ancak bunları kullanmasalar, sahip olmaları gereken şeye sahip oldukları için yine de kendilerine başarılı diyecek miydik?
- Hayır.
- Örneğin marangoz kendisine gerekli olan tüm aletleri ve tahtaları aldı diyelim, bu durumda bu işten yarar sağlar mı?
- Hayır.
- Bir insan zenginse ya da biraz önce sıraladığımız tüm iyi şeylere sahipse fakat bunları bir şekilde kullanmıyorsa, o zaman da sırf sahip olduğu için mutlu olabilir mi?
- Hayır Sokrates!
- O halde mutlu olmak için bu türden iyi şeylere sahip olmak yetmez aynı zamanda onları kullanabilmek de gerekir. Bunun dışında sırf sahip olmanın bir anlamı yoktur.
- Haklısın.
- Kleinias! Bu durumda mutlu olmak için iyi şeylere sahip olmak ve onları kullanmak yeterli olur mu?
- Yeterli olur.
- İyi mi yoksa kötü mü kullanmak gerekir.
- İyi kullanmak gerekir.
- Doğru, zaten bana göre de herhangi bir şeyi kötü kullanmak onu hiç kullanmamaktan daha kötü-

281

- dür. Çünkü biri kötüyken diğeri iyi ya da kötü olmamaktadır. Ne dersin?
- Aynı fikirdeyim.
 - Peki, bir tahtanın nasıl kullanılacağı ya da nasıl işleneceği marangozun bildiği bir şeydir, değil mi?
 - Tabii ki.
 - Eşyaların nasıl kullanılması gerektiğini de yine bilgiyle bilmekteyiz.
 - Haklısın.
 - Daha önceden bahsettiğimiz iyi şeyler yani zenginlik, sağlık, güzellik gibi şeylerin iyi bir şekilde kullanılmasını sağlayan şey nedir? Bilgi mi yoksa başka bir şey mi?
 - Bilgidir.
 - O halde bilgi sadece bir şeyleri elde etmek için değil aynı zamanda başarıyı ve o şeyi iyi bir şekilde kullanmayı da öğretmektedir.
 - Haklısın.
 - Zeus aşkına yanıt ver: İçinde akıl ve bilgelik olmayan bir iynin yararı olur mu? Aklını kullanmayan ancak çok sayıda şeye sahip olan ve çok sayıda şey yapan bir insan, bu işten yarar sağlar mı? Bunun yerine daha azla yetinse daha iyi yapmaz mı? Hem az iş yaparak az hata yapar ve daha az başarısız olacağı için de daha az mutsuz olur, değil mi?
 - Tabii ki.
 - Ne zaman daha az iş yapılır? Fakirken mi zenginken mi?
 - Fakirken.
 - Zayıfken mi kuvvetliyken mi?

- Zayıfken.
- Şöhretliyken mi şöhretsizken mi?
- Şöhretsizken.
- Cesur ve ölçülüken mi korkakken mi?
- Korkakken.
- Çalışırken mi çalışmazken mi?
- Çalışmazken.
- Hızlıken mi yavaşken mi?
- Yavaşken.
- Keskin bir gözle mi daha iyi görmeyen gözlerle mi?

Tüm bu soruların yanıtlarında aynı fikirdeydik.
Sonra şöyle devam ettim:

- Kleinas! Biraz önce iyi şeyler dedikimiz şeylerle ilgili sorun, sadece onların iyi şeyler olduklarını bilmek değil aynı zamanda bilgisizken kullanıldıkları zaman bu şeylerin çok daha büyük kötülöklere yol açtığını, kötölüklerin peşinden ne kadar giderlerse o kadar kötü olduklarını, akıl ve bilgiyle beraber kullanıldıkları zaman değlerlerinin arttığını ancak tek başlarııayken herhangi bir değlerleri olmadığını da eklemek gerekir.
- Söylediklerinin tamamının doğru olduğu açık.
- Peki, konuşmamızdan ne sonuç çıktı? İyi ya da kötü olan bir şey yoktur. Sadece bilgi ve bilgisizlik iyi ve kötü şeyler olarak tanımlanabilirler, değil mi?
- Evet.
- O halde devam edelim. Herkes mutlu olmak istediğine ve biraz önce konuştuğumuz şekilde bu mutluluğa ulaşmak bir şeyi iyi ve doğru kullanmakla elde edilebileceğine göre, doğruluk ve

başarı, bilgi sayesinde elde edildiğine göre insanların her yolu deneyerek ellerinden geldiğince bilgili olmaları gerekir, değil mi?

- Doğru.
- Diğer insanlardan bilgili oldukları konularda bize yardımcı olmalarını istemek ya da onlara bunun için yalvarmak gerekir. Yine babalarımızdan, akrabalarımızdan, dostlarımızdan, âşıklarımızdan, yabancılardan ya da hemşerilerimizden paradan ya da zenginlikten önce bunu almamız gerektiğini bilmek gerekir. Kleinias! Bunda utanılacak bir şey yok. Bilgili olmak isteğiyle herhangi bir âşığın ya da karşılaştığımız ilk insanın kölesi ya da hizmetçisi olmakta utanacağımız bir şey yok. Benimle aynı fikirde misin?
- Tamamen aynı fikirdeyim.
- Sevgili Kleinias! Tabii ki bunun için bilgeliğin öğretilabilir bir şey olması ve insanlarda tesadüfen var olan bir şey olmaması gerekiyor. Çünkü bu konuyu henüz incelemedik ve ikimiz henüz bu konuda aynı fikirde değiliz.
- Sokrates! Ben bilgeliğin öğretilabilir bir şey olduğunu düşünüyorum.

Yanıtını çok beğendim ve konuşmaya devam ettim.

- Ah güzel insan! Ne kadar haklısın. Bunun öğretilabilir bir şey olduğunu incelemek konusunda uzunca bir inceleme yapmak zahmetinden kurtulmuş oldum. Sana göre bu öğretilabilir bir şey olduğuna göre ve sadece bununla başarı ve mutluluk elde edildiğine göre, sence de bilgeliği elde etmeye çalışmak zorunlu bir şeydir, değil mi? Sen de bilgeliği öğrenmek istiyor musun?

- Evet, Sokrates! Elimden geldiğinde bunu gerçekleştirmek istiyorum.

Sözlerinden hoşlandım ve devam ettim: “Euthydemos! Dionysodoros! Sizlere bir örnekle erdem konusunda nasıl davranılması gerektiğini göstermeye çalıştım. Tabii ben usta değilim, bu nedenle de yorucu ve zahmetli bir yola saptım. Oysa seçtiğiniz bir kişi bu konuyu usta bir şekilde inceleyecek ve aynı konuda bize bir ders verebilecektir. Kabul etmiyorsanız da benim kaldığım yerden konuyu devam ettirin. Bu genç adama bir bilgiyi öğrenip öğrenmemesi gerektiğini, mutlu ve iyi bir insan olabilmek için öğrenmesi gereken bir bilgi olup olmadığını ve varsa bu bilginin ne olduğunu anlatın. Daha önceden de belirttiğim gibi, bu genç adamın bilge ve iyi ahlaklı bir insan olmasının bizim açımızdan büyük önemi var.”

283

Kriton bu sözleri söyledikten sonra konuşulacak olan şeyleri dikkatle bekliyordum. Nasıl konuşacaklar, genç adamı bilgili olmak ve erdemli olmak noktasında ikna edebilmek için konuşmaya nereden başlayacaklarını merak ediyordum. Evet, bunları bekliyordum. Önce kardeşlerin büyüğü Dionysodoros konuşmaya başladı. Hepimiz büyük beklentiler içindeydik, olağanüstü sözler duyacağımızı umarak gözlerimizi kendisine çevirmiştik. Her şey beklediğimiz şekilde devam etti. Dionysodoros herkesi kendisine hayran bıraktıran bir konuşma yaptı. Kriton! Bu konuşmayı ve erdemle ilgili öğütlerin nasıl verilmesi gerektiğine dair sözleri mutlaka duymalısın.

- Sokrates ve diğerleri! Bu genç adamın bilge olmasını istemekte sabırsız davrananlar, bu sözleri

söylerken şaka mı yapıyorsunuz yoksa gerçekten bu şekilde olmasını mı istiyorsunuz ve söylediklerinizde ciddi misiniz?

Bu sözleri duyunca genç adamla konuşmalarını istediğimiz zaman bir şaka yaptığımızı ve ciddi bir şekilde konuşmak yerine şakayla karışık şekilde yanıt vermiş olabileceklerini düşündüm. Bu nedenle cesaretimi topladım ve gayet ciddi olduğumuzu söyledim.

- İyi düşün Sokrates! Sonra sözlerinden vazgeçme!
- Yeterince düşündüm, sözümünden vazgeçeceğimi sanmayın.
- Tamam, kendisini bilge görmek istiyorsunuz demek.
- Evet.
- Şimdi, Kleinias! Gerçekten bilge midir yoksa değil midir?
- Ona bakarsak henüz bilge değil ama zaten kendi kendisiyle de övünmeyi sevmez.
- Ancak sizler onun bilgisiz değil de bilgili olduğunu görmek istiyorsunuz.
- Doğru.
- Yani şimdi sahip olmadığı bir şeye sahip olmasını ve şimdi sahip olduğuna artık sahip olmamasını istiyorsunuz.

Bu sözlerle kafam karıştı ve konuşmasına devam ederken de bu kafa karışıklığım devam ediyordu. Devam etti:

- Eğer onun şu anda olduğu şeyi olmamasını istiyorsanız, onun ölümünü istiyorsunuz demektir. Bu durumdaki dostlar, âşıklar, sevgililerinin ölmesini istiyorlar. Onlar gerçekten de çok değerli insanlar.

Bunun üzerine Ktesippos sevgilisi olarak bu söz-
lere öfkелendi ve şöyle dedi: "Thurioilu yabancı!
Onun ölmesini istediğimi söyleyerek saçma sapan
bir yalan söylüyorsun, hem de cüretkâr sözlerinden
dolayı her ne kadar ayıp olacaksa da tanrıların lane-
tinin senin üzerinde olmasını diliyorum."

Euthydemos ona yanıt verdi:

- Ktesippos! Sence yalan söylemek mümkün mü?
- Zeus adına yemin ederim ki eğer delirmediysem
evet.
- Bir şey söylenince mi yoksa söylenmeden mi ya-
lan oluyor?
- Söylendiğinde.
- Söylendiğinde yalan olan şey aslında olan bir şe- 284
yin ifade edilmesidir, değil mi?
- Evet.
- Söylenen bu şey diğer şeylerden ayrı olarak var
olan bazı şeylerden biridir, değil mi?
- Tabii ki.
- O halde böyle söyleyen bir kimse, olan bir şeyi
söylüyordur.
- Tamam.
- Olanı ve olan şeyi söylemek gerçeği ifade etmek-
tir, eğer Dionysodoros olan şeyi söylüyorsa gerçe-
ği söylüyor demektir ve yalan söylemiyordu.
- Tamam ama Euthydemos olan bir şeyi söylemi-
yor!
- Peki, olmayan şeylerin varlığı yoktur, değil mi?
- Tabii ki.
- Olmayan şeyler herhangi bir yerde bulunmazlar.
- Doğru.
- Onlara karşı etkili olunabilir mi? Yani bir kimse
herhangi bir yerde olmayan bir şeye bir şey yapa-
bilir mi?

- Hayır, yapamaz.
- Hatipler halkın önünde konuştukları zaman etki de bulunmazlar mı?
- Tabii ki bulunurlar.
- Yani etkiliyorlarsa yapıyorlardır.
- Doğru.
- O halde konuşmak hem etki etmek hem de yapmaktır, değil mi?
- Doğru.
- Bu durumda hiç kimse olmayan bir şeyi söyleyemez çünkü bir şey yapmış oluyordur. Sen de olmayan bir şeyi hiç kimsenin yapamayacağını söyledin. Buradan hiç kimsenin yalan söylemediği ve Dionysodoros'un sözlerinin de gerçeği ifade ettiği sonucuna ulaşmaktayız.
- Zeus adına yemin ederim ki gerçeği söyler ama olduğu gibi değil bir şekliyle söyler.
Dionysodoros sözü aldı ve şöyle devam etti:
- Ne demek istiyorsun? Olan şeyleri olduğu gibi söyleyen biri var mıdır?
- Tabii ki vardır, ahlaklı ve dürüst insanlar böyle yaparlar.
- Tamam, iyi şeyler iyidir, kötü şeyler kötüdür, değil mi?
- Evet.
- Ahlaklı insanların olan şeyleri oldukları gibi söylediklerini kabul ediyor musun?
- Evet.
- Yani bu insanlar olan şeyleri oldukları gibi söylediklerine göre kötü şeyleri de kötü bir şekilde söylerler.

Zeus adına yemin ederim ki doğru. Ahlaksız insanlar hakkında kötü konuşurlar, bana kalırsa benim sözlerime inanırsan iyi insanların senin hakkında kötü bir şeyler söylememeleri için senin de kötülerden olmaman gerekir. Çünkü ahlaklı insanların ahlaksız insanlar hakkında kötü konuştuklarını bilmelisin.

Euthydemos dedi ki: "Büyük insanlar hakkında büyük, sıcak konuşanlar hakkında sıcak konuşurlar değil mi?" "Ktesippos onu onayladı ve "soğuk konuşanlar hakkında soğuk konuşurlar, hatta konuşmalarının daha soğuk olduğu bile söylenir." Sonra Dionysodoros lafa girdi:

- Hakaret ediyorsun Ktesippos!
- Hayır, Dionysodoros! Emin ol ki hayır. Çünkü senin dostunum. Ancak dostluğumuzdan dolayı sana tavsiyede bulunuyorum ve çok sevdiğim insanların yok olmasını istediğimi söyleyerek bana son derece kötü yakıştırmalarda bulunmaktan artık vazgeçmeni istiyorum.

285

İkisinin birbirlerine çok kızdığını düşünerek Ktesippos'a şaka yapmaya başladım. "Ktesippos! Misafirlerimiz zahmet edip bir konuda bir şeyler söyledikleri zaman sadece bir kelimenin üzerinde durmamak gerekir diye düşünüyorum. Eğer ahlaksız ve doğru olmayan bir insanı ahlaklı ve doğru yapmayı biliyorlarsa, bunun çözümünü ister kendileri bulmuş olsunlar, isterlerse bir kimseyi öldürüp yeniden dirilterek yapma işini başka birinden öğrenmiş olsunlar, burada önemli olan bunu bilmeleridir. İnsanları ahlaksızken ahlaklı hale getirebilecek bu sanatı bildiklerini iddia ediyorlar. Bu ne-

denle kendilerine izin verelim ve bu genç adamı ya da hepimizi birden öldürsünler ve ahlaklı yapsınlar. Ancak siz gençler çekiniyorsanız, Kariyalı gibi benim üzerimde deneme yapmalarını kabul edeceğim. Şu yaşlı halimle bu tehlikeye atılmayı kabul ediyorum. Kendimi adeta Kolkhisli Medea'ya⁴ bırakır gibi şuradaki Dionysodoros'a bırakmaya razıyım. Beni öldürebilir, ateşe atabilir, istediği her şeyi yapabilir. Tek isteğimi beni erdemli yapması." Bu sözlerimi duyan Ktesippos "Sokrates! Ben de kendimi ya-bancılara bırakmaya razıyım. Şimdi yaptıklarından daha fazla bir şekilde derimi yüzmek isteseler de derimin Maryas'ınki⁵ gibi bir tulum değil de ahlak olması halinde bunu kabul ederim. Şuradaki Dionysodoros benim ona kızdığımı zannediyor, oysa böyle bir şey yok. Ben sadece bana haksızca yaklaştığını düşündüğüm noktalarda onun söylediklerinin tersini iddia ediyorum. Evet Dionysodoros! Senin söylediklerinin aksini söylememi hakaret olarak kabul etme çünkü hakaret başka bir şeydir."

- Ktesippos! Tersini söylemek diye bir şeyin olduğunu mu iddia ediyorsun?
- Evet, bundan eminim. Yoksa sen böyle bir şey olmadığını mı düşünüyorsun?
- Fakat sen bir kimsenin başka bir insanın söylediğinin tersini söylediğini duyduğunu ispatlayamazsın.
- Tamam ama şu an Ktesippos'un Dionysodoros'un tersini söylediğini sana ispatlıyorum.

4 Yunan mitolojisinde kocası Iason'dan intikam almak için çocuklarını öldüren Kolkhis kraliçesi.

5 Yunan mitolojisinde ünlü bir satyr. Apollon tarafından güzel lir çalması kıskanılmış ve derisi yüzülerek öldürülmüştür.

- Nedenini anlatır mısın?
- Olur.
- Tamam, her şeyden söz etmenin bir şekli var, değil mi?
- Tabii ki.
- Var olan gibi mi var olmayan gibi mi?
- Var olan gibi.
- Ktesippos! Biraz önce hiç kimsenin hiçbir şeyden olmayan bir şey olarak söz etmediğini göstermiştik. Hiç kimse var olmayanı söyleyemez.
- Sence bir önemi var mı? İkimiz de birbirimizin tersini söylemiyor muyuz?
- Her ikimiz de aynı şeyden bahsedersek, birbirimizin söylediklerinin tersini söylemiş olur muyuz? Yoksa bu durumda aynı şeyi mi söyleriz?
- Devam et.
- Eğer her ikimiz de aynı şeyden söz etmediysek, birbirimizin aksini söyleyebilir miyiz? Bu durumda ikimiz de bunun hakkında hiçbir şey söylememiş oluyoruz, değil mi?
- Evet.
- Ben bir şeyden, sense başka bir şeyden söz ettiğin zaman birbirimizin aksini söylemiş olur muyuz? Ben bir şeyden bahsediyorum ama sen onun hakkında bir şey söylemiyorsun, değil mi? Konuşmadan konuşanın aksini söylemek nasıl olacak?

Bu sözler üzerine Ktesippos sustu ancak ben şaşırmıştım ve şöyle dedim: “Dionysodoros! Ne diyorsunuz? Aslında buna benzer şeyleri farklı insanlardan defalarca duydum. Protagorasçılar ve ondan daha öncekiler buna benzer şeylerden epeyce bahsederlerdi. Bu konuya her zaman çok şaşırmışımdır. Bu

örneğin hem kendisini hem de diğerlerini yıktığını düşünüyorum. Ama yine de her şeyi senden çok daha iyi bir şekilde öğreneceğimi düşünüyorum. Yanlış söylemek olanaksızdır, değil mi? Sözlerinden çıkan sonuç bu, değil mi? Bir şey söylenecekse ya doğru olmalıdır ya da hiçbir şey söylenmemelidir.

- Doğru.
- Yanlış söylemek olanaksızsa, yanlış düşünmek diye bir şey olabilir mi?
- Olamaz.
- Yani yanlış sanı da yoktur.
- Tabii ki.
- Aynı şekilde bilgisiz insanlar ya da bilgisizlik de yoktur. Çünkü böyle bir şey var olsaydı hata yapmak diye bir şey de olurdu.
- Doğru.
- Ancak bu olanaksız.
- Haklısın.
- Dionysodoros! Neden bu şekilde konuşuyorsun? Sırf iş olsun diye mi yoksa gerçekten de bilgisiz bir insan olmadığını mı düşünüyorsun?
- Bunun tersini ispatlamalısın.
- Senin söylediğin gibi hiç kimse yanılmıyorsa ispat söz konusu olabilir mi?
- Euthydemos "Böyle bir şey olanaksızdır," dedi.
- Dionysodoros! Benden bunu istemiyor muydu? Nasıl istiyor o zaman?
- Olmayan bir şey istenir mi? Sen olmayanı ister misin?
- Euthydemos! Ben bu güzel ve ince şeyleri fazla anlamıyorum, sanırım biraz aptalım. Şimdi belki de sormamam gereken bir şeyi soracağım için lüt-

fen kusuruma bakmayın. Dikkat et: Yalan söylemek, yanlış veya bilgisizlik gibi şeyler olanaksızsa herhangi bir eylem sırasında hata yapmak da olanaksızdır. Çünkü eylem sırasında yapılan şey de hata olamaz. Benimle aynı düşüncede misiniz?

- Evet.
- Şimdi biraz önce bahsettiğim soruyu soracağım. Eğer eylemlerimizde, sözlerimizde, düşüncelerimizde hata yapmıyorsak Zeus aşkına siz bize ne öğretmek için geldiniz? Biraz önce öğrenmek isteyen insanlara erdemi öğretebilecek en usta insanlar olduğunuzu söylememiş miydiniz?

Bunun üzerine Dionysodoros dedi ki: "Sokrates! Ne kadar eski düşüncelere takıldın kaldın? Daha önceden söylediğimi iyi hatırlıyorsun, geçen yıl söylediğimi de bugün hatırlayacaksın. Fakat şu anda söylenenlere ne yanıt vereceğini bilmiyorsun.

- Bu türden şeyler kolay değil, hem konuşanlar da bilginler tabii ki. Evet, sözlerinden bir sonuca ulaşmak çok zor. Bu tür sözlerle nasıl yanıt veremeyeceğimi söylerken neyi kastettin? Sözlerini çürütemiyorum, değil mi? Söylenenlere ne yanıt vereceğini bilemiyorsun ifadesini farklı bir şekilde anlayabilir miyim?
- Aslında sözlerinden bir anlam çıkarması zor olan sensin. Senin bana yanıt vermen gerekir.
- Sen bana yanıt vermeden ben mi sana yanıt vereceğim?
- Yanıt vermiyor musun?
- Doğru mu?
- Doğru.

- Neden? Belki de böyle davranmanın nedeni tartışma konusunda çok büyük bir ustasın ve ne zaman yanıt verileceğini ya da verilmeyeceğini bildiğin için böyle diyorsun, değil mi? Çünkü nasıl davranmak gerektiğini biliyorsun.
- Yanıt vermek yerine konuşmaya devam ediyorsun. Eğer bilgili olduğumu kabul ediyorsan beni dinle ve yanıtla.
- Tamam, söylediklerini kabul etmeliyim, ne de olsa senin lafın geçiyor, o halde sor bakalım.
- Varlıkların anlamasının nedeni canlı olmaları mıdır? Cansız olsalar da aynı durum geçerli midir?
- Canlılar için geçerlidir.
- Canlı bir cümle biliyor musun?
- Zeus adına yemin ederim ki bilmiyorum.
- O halde neden cümlenin anlamı nedir diye sordun?
- Hata yapmışım. Zaten benim bu aklım yüzünden oldu her şey. Ancak cümlelerin bir anlamı olduğunu söylerken hata mı yapıyordum gerçekten? Ne düşünüyorsun? Hata yaptım mı yapmadım mı? Eğer ben hatalı değilsem tüm bilgine karşın benim sözlerimi çürütemeyeceksin ve sözlerim karşısında çaresiz kalacaksın. Ancak hata yaptıysam bu kez de kimsenin hata yapamayacağını söylerken hata yaptın demektir. Bu söylediklerim geçen yıl ettiğin sözlere yönelik değil. Euthydemos! Dionysodoros! Düşünceler olduğu yerde durmaya devam ediyor ve görünen o ki düşmanı yeniyor ancak kendisi de yeniliyor. Eskiden de bugün de aynı şey yaşanıyor. Sizin sanatınız her ne kadar tartışma becerisi bakımından çok ön pla-

na çıksa da sözünü ettiğim sorunu yenmeye yeterli görünmüyor.

Sonra Ktesippos şöyle söyledi: “Thurioilu ya da Khioslu! Ya da nasıl seslenilmesini isterseniz o isme sahip olan kimseler! Sözleriniz çok güzel ancak bunların anlamsız olup olmamasıyla hiçbir şekilde ilgilenmiyorsunuz.”

Kavga çıkabileceğini düşünerek Ktesippos’u sakinleştirmek istedim ve şöyle dedim: “Ktesippos! Kleinias’a biraz önce söylediklerimi sana da tekrarlıyorum. Misafirlerimizin muhteşem bir bilgiye sahip olduklarını ancak bize ders vermek istemediklerini anlamıyorsun. Mısırlı sofist Proteus gibi çeşitli oyunlarla bizi eğlendiriyorlar. Bizler de Menelaos⁶ gibi davranalım ve bizimle ciddi bir şekilde konuşmadıkları sürece onların peşinden ayrılmayalım. Ciddi bir şekilde konuşmaya başladıkları zaman yeteneklerinin önemli bir kısmını bize göstereceklerini sanıyorum. Bu nedenle kendilerinden yalvararak ya da onların istemelerini sağlayarak bize kendilerini göstermelerini sağlayalım. Ben bana nasıl yardım etmelerini istediğimi göstermek için yardımcı olmaya hazırım. Bunun yararlı olacağını sanıyorum. Öncelikle daha iyi olduğum yerden başlayacağım ve bize yardımcı olmaları için elimden geldiğince uğraşacağım. En sonunda bana acıyacaklar ve benim ciddiyetimi görerek kendileri de ciddi olacaklar. Kleinias! Hadi bakalım, nerede kaldığımızı hatırlat bize. Sanırım şurada kalmıştık, bilgiyi elde etmeye çalışmak gerektiğini ifade etmiştik. Böyle demiştik, değil mi?

6 Yunan mitolojisinde Mykene Kralı Agamemnon’un kardeşi, Helena’nın kocası.

289

- Evet.
- Bilgiyi aramak demek bir bilimin elde edilmesi-
dir, değil mi?
- Doğru.
- Peki, hangi bilimi elde etmek bizim için gerçekten
gereklidir? Bize en yararlı olan değil mi?
- Tabii ki.
- Altının toprakta daha çok nerelerde gömülü ol-
duğunu bilmenin bir yararı olur mu?
- Olabilir.
- Fakat toprağı kazmadan, hiçbir sıkıntıya kapılma-
dan dünyadaki tüm altına sahip olmanın bir yara-
rı olmadığını daha önceden ifade etmiştik. Taşları
altına dönüştürsek bile bu bilimin hiçbir yararı
olmayacaktır. Çünkü daha önceden de ifade etti-
ğimiz şekilde altından yararlanmayı bilmiyorsak,
bunun herhangi bir faydası olmayacaktır. Konuş-
tuklarımızı hatırlıyor musun?
- Evet, çok iyi hatırlıyorum.
- Diğer bilimler için de aynı durum geçerlidir, mu-
hasebeci, hekim gibi kimseler sadece oluşturma-
sını bilip oluşturduğundan yararlanmasını bilme-
yen başka bir bilimden yarar sağlayabilirler, değil
mi?
- Doğru.
- Ölümsüzlüğü bulsak ancak ölümsüzlükten yarar-
lanmayı bilmiyorsak, bunun ne gibi bir avantajı
olabilir, bunun hiçbir yararı yoktur.

Bu konuların hepsinde aynı fikirdeydik. Sonra
devam ettim:

O halde hem oluşturmak hem de oluşturulanı
kullanmak için bir bilime ihtiyaç duymaktayız.

- Çok doğru.
- Yani hem lir yapımında usta olmalıyız hem de onu çalma bilimine sahip olmalıyız. Çünkü oluşturma sanatı ve kullanma sanatı birbirinden farklı şeylerdir. Bunlar aynı şeye aitmiş gibi görünürler ancak birbirlerinden farklı yapıdadırlar. Gerçekten de lir yapma sanatı ve lir çalma sanatı birbirinden çok farklı şeylerdir, değil mi?
- Evet.
- Flavta yapma sanatı için de aynı durum geçerlidir, bu da işimize yaramayacaktır çünkü lir yapma sanatıyla aynı durumda.
- Doğru.
- Tanrılar aşkına! Acaba hitabet sanatını öğrensek mutlu olmamızı sağlar mı?
- Hiç sanmam.
- Neye dayanarak böyle söylüyorsun?
- Lir yapanlar yaptıkları liri kullanmasını bilmezler, aynı şekilde bu kimseler de kendi hazırladıkları söylevlerden yararlanmasını bilmeyebilirler. Böylelerini biliyorum. Yine bu noktada da hazırlanan söylevi kullanma becerisine diğer insanlar sahiptir. Bu nedenle söylev konusunda da söylev hazırlama ve onu kullanma sanatı birbirlerinden farklıdır.
- Evet, sanırım söylev hazırlama sanatının mutluluğa yetmeyeceğini yeterince ispatladın. Fakat ben uzun zamandır aradığımız bilimi burada bulabileceğimizi sanıyordum. Kleinias! Söylev hazırlayan insanlar onların yanlarında bulunduğu zaman bana sanki son derece bilgili insanlarmış gibi görünürler. Onların sanatları bana tanrısal ve

çok üstün bir şeymiş gibi görünür. Aslında burada şaşırlacak bir şey yok. Çünkü bu büyülü sözleri söyleme sanatı ondan biraz daha aşağıdadır. Büyülü sözler söyleme sanatı yılanı zehirli örümcekleri, akrepleri ya da diğer hayvanları ve hastalıkları etkileyebilme gücüne sahiptir. Diğerinde ise meclis üyelerini ve diğer kalabalıkları etkilemek, onları büyülemek ve sakinleştirmek amaçlanır. Sen de benimle aynı düşüncede misin?

- Evet, seninle aynı görüşteyim.
- Tamam, o halde şimdi hangi sanattan söz edelim.
- Benim aklıma gelen bir sanat yok.
- Sanırım ben biliyorum.
- Nedir?
- Komutanın sanatı olabilir. Bana öyle geliyor ki bu sanata sahipsen diğerlerinden daha fazla mutluluk elde etme şansın vardır.
- Bence hayır.
- Neden?
- Bu bir av sanatıdır da ondan.
- Ne olmuş yani?
- Av sanatı kovalamak ve yakalamaktan ibarettir. İnsanlar kovaladıkları şeyi yakaladıkları zaman o şeyi nasıl kullanacaklarını bilmezler. Bazıları yakaladıklarını aşçılara verirler. Astronom ya da matematikçiler de av peşindedir. Çünkü bu sanatlardaki çizimler yoktan var edilmiş değildir. Sadece o çizimleri bulurlar ve kullanmasını bilmedikleri ancak avlamasını bildikleri için de akıldan yoksun değillerse, buldukları şeyleri kullanmaları için diyalektikçileri çağırırlar, değil mi?
- Güzel ve bilgili Kleinias gerçekten de böyle mi?

- Evet, böyle. Komutanlar da bir kenti ele geçirdikleri zaman orayı siyasetçilere bırakırlar. Çünkü avlarından nasıl yararlanacaklarını bilmezler. Bazılarının durumu avlarını yetiştiren bıldırcın avcılarına benzer. Bu nedenle elde edilen oluşturma ve yakalama ise ve bunu yapanın kullanacağı bir sanat arıyorsak, yanı sıra bu sanatın bize mutluluk vermesini istiyorsak aramamız gereken sanat farklı bir sanattır.

KRİTON: Bu genç çocuk mu bunları söyledi?

SOKRATES: Ne oldu? İnanmıyor musun Kriton?

KRİTON: Zeus adına yemin ederim ki hayır. Eğer bunları söyleyebiliyorsa zaten eğitim alması için Euthydemos'a ya da başka birine ihtiyacı yok demektir.

SOKRATES: Zeus aşkına! Acaba konuşan Ktesippos'tu ve ben mi yanlış hatırlıyorum.

KRİTON: Ktesippos mu?

291

SOKRATES: Evet ama konuşanın Euthydemos ya da Dionysodoros olmadığından eminim. Sevgili Kriton! Acaba bu sözler üstün bir varlıktan mı geldi? Çünkü bu sözleri duyduğuma eminim.

KRİTON: Zeus adına yemin ederim ki Sokrates bu çok üstün bir varlık olmalı. Neyse bundan sonra ne konuşunuz? İncelemenizin amacı olan sanatı bulabildiniz mi?

SOKRATES: Ne yapmalıydık Kriton? O kadar zor durumdaydık ki uçanları kovalayanlar gibiydik. Tam bulduğumuzu sandığımız anda her defasında elimizden kaçıyordu. Bunları ayrıntılı bir şekilde konuşmanın anlamı yok. Sonuçta konu yönetme sanatına geldi. Mutluluğun bu sanatla elde edilip

edilmediği konusunu incelemeye başlayacağımız sırada adeta bir labirentin içindeymiş gibi dolandıktan sonra tam da amacımıza ulaştığımızı sandığımızda aslında başlangıçtaki yerimizden çok da uzaklaşmadığımızı anladık.

KRİTON: Bu nasıl oldu Sokrates?

SOKRATES: Şöyle: Siyaset ve yönetme sanatının aynı şey olduğunu söyledik.

KRİTON: Tamam.

SOKRATES: Şöyle düşünüyorduk: Komutanlık ya da diğer sanatlar hangi işle ilgililerse o işin yönetimini üstleniyorlar. Bunları kullanmayı bilen sadece bir sanat vardır. Bu durumda biz de bunu arıyorduk ve bu devletin mutlu olmasını sağlayan, adeta Aiskhylos'un⁷ bir şiirinde de ifade ettiği gibi bir kentin yönetiminde tek başına oturup yararlı işler yapmak isteyen ve bunun için her şeyi yöneten ve herkesi yönlendiren sanatmış gibiydi.

KRİTON: Sokrates! Böyle düşünmekte haklı mıydınız?

SOKRATES: Kriton! Anlatacaklarımı duyunca sen karar ver. Bu konuşmalarımızdan sonra yenisine şu sözlerle başladık: Herkese ve her şeye etki eden krallık sanatının bizler üzerinde de etkisi var mıdır? İkimiz de bu konuda herhangi bir kuşku duymuyorduk. Sen de aynı fikirde olmaz mıydın?

KRİTON: Elbette.

SOKRATES: Sana sorsaydım bu sanattan hangi sonuca ulaşıldığını söylerdin? Örneğin hekimlik sanatı kendisine bağlı olan her şeyi yönetir. Hekimlikten hangi

7 MÖ 525-456 yılları arasında yaşamış *Medea*, *Persler*, *Zincire Vurulmuş Prometheus* gibi eserleri günümüze ulaşmış tragedya yazarı.

sonucu elde ederiz deseydim yanıtın sağlık olurdu, değil mi?

KRİTON: Evet.

SOKRATES: Peki, senin sanatın olan çiftçilik kendisine 292
bağlı olan her şeyi yönettiği zaman buradan ne sonuç elde ederiz. Toprak bize yiyecekleri verir, değil mi?

KRİTON: Doğru.

SOKRATES: Peki ya yönetme sanatına ne dersin? Kendisine bağlı olan her şeyi yönettiği zaman ne gibi bir sonuç elde eder? Belki de nasıl yanıtlayacağını bilmiyorsundur.

KRİTON: Zeus adına yemin ederim ki bilmiyorum Sokrates.

SOKRATES: Kriton! Biz de bilmiyorduk. Ancak araştırdığımız sanattan söz ediliyorsa o halde yararlı olmalıdır, değil mi?

KRİTON: Evet.

SOKRATES: O halde bize bir iyiliği dokunmalıdır, değil mi?

KRİTON: Kesinlikle Sokrates.

SOKRATES: Ancak Kleinias'la konuşmamızda iyyinin sadece bir bilgi olduğu noktasında anlaşmıştık.

KRİTON: Evet, bundan bahsetmiştin.

SOKRATES: Siyaset sayesinde elde edilebilecek sonuçlar vatandaşların zenginleşmesi, özgürlüğün ve hile hurdanın yok olması gibi şeylerdir. Böyle şeyler iyi ya da kötü olarak değerlendirilemez demiştik. Bu sanattan yarar ve mutluluk sağlamak istiyorsak bu sanat sayesinde insanlar daha bilgili olmalı, bu sanat insanlara bilgi vermeli.

KRİTON: Haklısın, zaten anlattıklarına göre en azından o an için ulaştığınız sonuç bu şekildeymiş.

SOKRATES: Yönetme sanatı insanları daha bilgili yapar mı?

KRİTON: Sokrates! Bence yapabilir.

SOKRATES: Peki tüm insanları her konuda bilgili yapar mı? Ayakkabıcının ya da marangozun bilgilerini de buna mı borçluyuz?

KRİTON: Hayır, Sokrates!

SOKRATES: Peki o halde bu bilgiyi nerede ve ne zaman kullanacağız? Bu bilgi kullanıldığı zaman iyi ya da kötü bir sonuca ulaşmamalıyız, bilgi insanlara aktarılmalıdır sadece. Böyle olursa bilginin özünü ve onu nasıl kullanacağımızı açıklamamız gerekir mi? Kriton! Belki de şöyle ifade etmek daha doğru olur: Bu bilgi diğer insanları iyi yapmayı sağlayan bilgi-dir.

KRİTON: Çok doğru.

SOKRATES: Peki ya bu bilgiler ne için ve nerede yararlı olacaklar? Belki de şöyle bir ayırım yapmak gerekecektir. Bu bilgiler bu insanları, şu bilgiler şu insanları daha iyi yaparlar. Hangi konuda daha iyiler? Bu soruların yanıtlarını bulamıyordum. Çünkü siyasetten elde edilen sonuçlardan söz etmiyorduk. Atasözünde "Korinthos! Zeus'un oğlu," denir. Durum da buna benziyor. Bizleri mutlu yapacak olan bu bilginin özünü bilmekten çok çok uzaktaydık.

KRİTON: Zeus adına yemin ederim ki büyük sıkıntıya düşmüşsünüz Sokrates!

293 **SOKRATES:** Kriton! Ne zaman ki büyük bir sıkıntıya düşsem çözüm için her yolu denerim. Sanki Dioskoroşlar'dan⁸ yardım istercesine bu iki genç adamdan

8 Yunan mitolojisinde Zeus'un oğulları olan Kastor'a ve Pollydeukes'e verilen isim.

incelememizde karşılaştığımız bu üçüncü dalga tehlikesinden beni kurtarmalarını ve konuyu son derece ciddi bir şekilde inceleyerek hayatımızın sonunu iyi bir şekilde geçirmemiz için gerekli olan bu bilginin özünü bana öğretmelerini istedim.

KRİTON: Ne oldu peki sonra? Euthydemos bunu öğretmeyi kabul etti mi?

SOKRATES: Tabii ki. Hem yüksek sesle konuşarak şunları söyledi: “Sokrates! Uzun zamandır arayıp bulamadığın bu bilimi sana öğreteyim mi yoksa sadece bildiğini ispatlamamı mı istersin?”

- Sevgili Euthydemos, bunu yapabilecek durumda mısın?
- Tabii ki.
- Zeus aşkına lütfen buna sahip olduğumu bana göster, böylece bu yaşımdan sonra öğrenmek yerine elimde olduğunu görmek daha kolay olacaktır.
- Tamam, bana yanıt ver. Bildiğin bir şey var mı?
- Tabii ki, çok şey biliyorum ama çok da önemli şeyler değil.
- Olsun, önemli değil. Gördüğün bir şeyin aslında gördüğün gibi olmayabileceğini düşünür müsün?
- Zeus adına yemin ederim ki hayır.
- Ancak bir şey biliyorsun, değil mi?
- Evet.
- Bildiğine göre bilginsin.
- Tabii ki en azından bu açıdan öyleyim.
- Önemli değil, ancak bilginsen her şeyi bilmen gerekmez mi?
- Zeus adına yemin ederim ki hayır. Çünkü bilmediğim çok şey var.

- O halde bilmiyorsan cahilsin.
- Bu açıdan öyle.
- Bundan dolayı daha az mı cahilsin? Biraz önce bilgin olduğunu söylüyordun, aynı konu üzerine hem olduğun şey hem de olduğunu söylediğin şeyin zıddısın.
- Tamam Euthydemos, söylediklerine bakılırsa her şey güzel. Ancak aradığımız bilim konusunda ben nasıl bilgili oldum? Bir şeyin hem var olması hem de yok olması olanaksız olduğuna göre, bir şeyi biliyorsam her şeyi biliyorumdur. Çünkü aynı anda hem bilgili hem de cahil olamam. Her şeyi biliyorsam, bu bilime de sahibimdir. Böyle mi? Senin ustalığın burada mı?
- Kendi kendini yalanlıyorsun Sokrates.
- Nasıl olur? Aynı durumu sen de yaşamadın mı? Sen ve Dionysodoros ile beraber böylesine bir sonla karşılaşmaktan rahatsızlık duymam. Ancak ikinizin de bildiği ve bilmediğiniz başka şeyler de yok mu?
- Öyle değil Sokrates.
- Nasıl yani? O halde hiçbir şey bilmiyorsunuz demektir.
- Biliyoruz.
- Az da olsa bir şeyler biliyorsanız, her şeyi biliyorsunuz demektir.
- Her şeyi biliyoruz evet. Aynı şekilde, sen de az da olsa bir şeyler biliyorsan her şeyi biliyorsundur.
- Zeus aşkına! Eğer doğru söylüyorsan, bize ne kadar büyük iyilikte bulunuyorsun demektir. Bu durumda diğer insanlar da her şeyi biliyorlar ya da hiçbir şey bilmiyorlar diyebilir miyiz?

- Bazı şeylerin bilinmesi bazı şeylerin de bilinmemesi, aynı anda hem bilgili hem de cahil olmak olanaksızdır.
- O halde ne söylemek istiyorsun?
- Herkes bir şeyleri bilirse, her şeyi bilir.
- Dionysodoros! Tanrılar aşkına! Şimdi anlıyorum ki ciddisiniz. Biraz zor oldu ama sonunda sizi konuşturmaya ikna ettim. Örneğin siz her şeyi biliyor musunuz? Yani ayakkabıcılık ya da marangozluk da.
- Harika bir şekilde biliyoruz.
- Ayakkabı dikmesini biliyor musunuz?
- Zeus adına yemin ederim ki başka şeyler de.
- Yıldızlar ya da kum taneleri hakkında bilginiz var mı?
- Olmaz olur mu? Yoksa bilmediğimizi mi sandın?

O sırada Ktesippos lafa girdi ve "Zeus aşkına Dionysodoros! Bildiklerinizin doğruluğuna dair bir kanıt gösterin," dedi.

- Ne gibi?
- Euthydemos'un kaç dişi olduğunu biliyor musun? Ya da Euthydemos senin kaç dişin olduğunu biliyor mu?
- Her şeyi bildiğimizi öğrenmiş olmanız size yetmedi mi?
- Hayır, öncelikle siz bu soruya yanıt verin ve söylediklerinizin doğru olduğunu bize ispatlayın. Eğer ikiniz de birbirinizin kaç dişi olduğunu söylerseniz ve biz saydığımızda o sonuca ulaşırsak sizin diğer şeyleri de bildiğinize inanırız.

Kendileriyle alay edildiğini düşünerek bunu kabul etmediler ve Ktesippos'un sorusuna her şeyi bildikleri yanıtını vermekten başka bir şey yapmadılar. Çünkü Ktesippos hiç çekinmeden akla gelebilecek tuhaf sorularla onların bilgilerini sınıyordu. Karşılarındakiler ise adeta bir avcının karşısına çıkmış olan yabandomuzu gibi elinden geldiğince bildiklerini söyleyerek direnmeye çalışıyorlardı. Evet Kriton! En sonunda ben bile Dionysodoros'un dans etmeyi bilip bilmediğini sormak zorunda kaldım. O da "evet" diye yanıt verdi.

- Ancak bu yaşta kılıçlar üzerinde takla atmayı ya da tekerlek üzerinde dönmeyi bilmezsin değil mi? Senin bilgin bu kadar da fazla değildir herhalde.
- Her şeyi bilirim ben.
- Sadece bugüne ait olanları mı bilirsiniz yoksa geçmişe dair olanları da bilir misiniz?
- Geçmişe dair olanları da.
- Doğumunuzdan itibaren olan her şeyi, çocukluğunuzda olanları da bilir misiniz?

Her ikisi birden "evet" dediler. Söyledikleri şeyler bize inanılmaz olarak görünüyordu. Sonra Euthydemos bana şöyle dedi:

295

- Sokrates! Bana inanmıyor musun?
- İnandığım şey, sizlerin çok bilgili görüldüğünüz.
- Eğer bana yanıt vermeyi kabul edersen senin de bu muhteşem bilgiye sahip olduğunu göstermeyi kabul ediyorum.
- Böyle bir konuda kendi düşüncemin yıkılmasından çok memnun olurum. Eğer bilgin sen ve bu-

nun farkında değilsem, her şeyi eskiden bu yana biliyorsam ve sen de bana bunu gösterirsen bundan daha büyük ve hiç de beklenmeyen bir kazanç olabilir mi?

- Tamam, o zaman yanıt ver.
- Sor bakalım.
- Bildiğin bazı şeyler var mı Sokrates?
- Var.
- Bilgini borçlu olduğun nedeni kendi kendisiyle mi yoksa başka bir şeyle mi bilirsin?
- Sanırım ruhtan bahsediyorsun, o zaman kendi kendisiyle bilirim. Bunu demek istiyorsun değil mi?
- Sokrates! Biri sana soru sorarken kendin soru sormaya utanmıyor musun?
- Ne yapayım? Sorularına yanıt veriyorum. Senin ne sorduğunu anlamasam bile açıklama yapmadan yine de yanıt mı vermeliyim?
- Söylediklerimden bir şeyler anlıyorsun, değil mi?
- Evet.
- Tamam, o zaman anladığın kadarıyla yanıtla.
- Fakat sen başka bir anlamda soruyorsan ve ben onu anladığım anlamıyla yanıtlıyorsam yine de benim verdiğim yanıt senin açısından yeterli olacak mı?
- Olur ama sanırım senin açısından olmaz.
- Zeus aşkına! Açıklamanı yapmadan hiçbir yanıt vermeyeceğim.
- Asla anladığın şeye yanıt veremeyeceksin. Tek yaptığın boş boş konuşmak ve eskide kalmış bazı şeyleri tekrarlamak.

İşte o zaman benim sorularıma kızdığını anladım. Çünkü beni kelimelerle kandırmak istiyordu. Aklıma Konnos geldi, o da ne zaman kendisine karşı çık-
sam bana kızar, benim anlayışsız olduğumu iddia eder ve beni umursamazdı. Fakat ben ondan ders almayı çok istiyordum fakat bir yandan beni öğrencisi olarak kabul etmeyeceğini düşündüğümünden her dediğini yapmam gerektiğine inanıyordum. Bundan dolayı şöyle dedim:

- Tamam Euthydemos, eğer böyle davranmam gerektiğine inanıyorsan, dediğin gibi yapayım. Ayrıca tartışma konusunda benden daha bilgilisin, sen ustasın, ben ise acemiyim. Hadi şimdi sormaya başla.
- Tamam sen de yanıtlamaya başla, sahip olduğun bilginin bir nedeni var mı yok mu?
- Var, ruhum.
- Yine verdiğin yanıt sorunun dışında. Bilginin nereden kaynaklandığını değil sadece nedeni olup olmadığını soruyorum.
- Yanıtım fazlaysa bu, aldığım eğitimdendir, lütfen kusuruma bakma. Şimdi sadece yanıt vereceğim. Bilgimin nedeni vardır.
- Her zaman aynı neden midir yoksa zaman zaman farklılaşır mı?
- Her zaman aynıdır, bildiğim zaman hep onun sayesinde olur.
- Yine gereksiz şeyler söylüyorsun, bunu bir türlü bırakmayacak mısın?
- Ama her zaman ifadesi bizleri yanıltmamalı.
- Yanıltmaz. Ama belki seni yanıltıyordur. Yanıt ver: Bilginin nedeni her zaman bu mudur?

- Her zaman.
- Demek bilginin nedeni her zaman budur. Her zaman bildiğine göre bildiğin şeyin bir kısmını bu nedene, bir kısmını başka bir nedene mi borçlusun? Yoksa her zaman aynı nedenle mi biliyorsun?
- Bildiğim her şeyi onunla biliyorum.
- Yine gereksiz laflar.
- Tamam, bildiklerim demediğimi varsay.
- Lafını geri almana gerek yok, istediğim şey bu değil. Eğer her şeyi bilmeseydin hepsini birden bilebilir miydin?
- Hayır, böyle bir şey inanılmaz olurdu.
- Bundan sonra istediğin gibi konuşabilirsin, her şeyi bildiğini kabul ettin.
- Eğer bildiklerim ifadesinin bir anlamı yoksa tabii ki evet. Bu durumda her şeyi biliyorumdur.
- Bilginin nedeni sayesinde ister bildiğin zaman istersen başka bir zaman ama her zaman bildiğini kabul ettin. Çünkü sen kendin her zaman ve her şeyi bildiğini söyledin. Yani çocukken de oluşturulurken de olan her şeyi biliyordun. Doğumundan önce de gökyüzü ve yeryüzü oluşmadan önce de her şeyi biliyordun. Çünkü her zaman biliyordun. Ayrıca şunu da söylemeliyim ki Zeus aşkına ben istediğim sürece bilmeye devam edeceksin.
- Çok haklısın kutsal Euthydemos! Ama keşke bunu isteyebilseydin. Fakat şuradaki kardeşin Di-onysodoros da aynı şeyi istemediği sürece bunu yapabileceğinden emin değilim. Ama o da isterse belki yapabilirsin. Şimdi ikiniz de bana yanıt verin. Muhteşem bir bilgeliğiniz var ve sizlere her

şeyi bildiğimin doğru olmadığını söylemeye çalışsam da sizi ikna edemiyorum. Çünkü benim söylediğimin tam aksini iddia ediyorsun. Bu durumda genel örnekler yerine özel durumlara bakalım mı? Örneğin doğru insanların adaletsiz olduğunu bildiğimi nasıl söyleyebilirim? Evet Euthydemos! Bana yanıt ver, bunu biliyor muyum yoksa bilmiyor muyum?

- Tabii ki bunu biliyorsun.
- Neyi?
- Doğru insanların adaletsiz olmadığını biliyorsun.
- Evet, bunu çok uzun zamandan beri biliyorum ama doğru insanların adaletsiz olduğunu nereden öğrendim?

Dionysodoros "Bunu hiçbir yerden öğrenmedin." diye yanıt verdi. Bunun üzerine "bakın işte bilmediğim bir şey çıktı!" dedim.

Ardından Euthydemos Dionysodoros'a "Tartışmanın gidişatını bozuyorsun. Bilmediğini düşünmemizi sağlayarak aynı anda hem biliyor hem de bilmiyor gibi görünmeye çalışacak," dedi. Dionysodoros duyduğu laftan sonra utancından kızardı. Euthydemos'a dönüp "Sen ne söylemek istiyorsun? Her şeyi bilen kardeşine hak vermiyor musun?" dedim.

Dionysodoros lafagirdi ve "Benim Euthydemos'un kardeşi olduğumu mu söylüyorsun?" dedi.

- Sevgili dostum! Lütfen bekle ve Euthydemos'un doğru insanların adaletsiz olduğunu nasıl bildiğimi bana öğretmesini gör. Lütfen bu dersi almama engel olma.
- Hem kaçırıyorsun hem de yanıt vermeyi reddediyorsun Sokrates!

- Tabii ki kaçacağım, ikinizden de aşağı seviyede-
yim, ikiniz birden karşıma çıkarsanız nasıl kaç-
mayayım? Ben Herakles gibi değilim ki! O bile
hem yılan hem de yengeçle aynı anda mücadele
etmeyi başaramamıştı. Yılan ünlü bir sofistti, ne
zaman ki düşünce zincirlerinden biri koparılsa
yeni bir düşünce zinciri çıkarırdı. Yengeç de de-
nizden karaya çıkmıştı. Burada olduğu gibi yen-
geç de sol tarafında durup sözleriyle kendisine ra-
hatsızlık verirdi. İşte bu nedenle yeğeni Ioleos'tan
yardım istedi ve Ioleos da ona gerçekten yardımcı
oldu. Fakat benim Ioleos yardımcı olmaya kalkış-
sa, bu işleri daha da zorlaştırmaktan başka bir işe
yaramayacaktır.
- Bu hikâyeden bahsettiğine göre yanıt ver. Ioleos
senden çok Herakles'in yeğeniydi, değil mi?
- Evet, Dionysodoros yapabileceğim en güzel şey
sana yanıt vermek olur. Hem sanırım kıskanç-
lığın nedeniyle Euthydemos'un bu önemli sırrı
bana öğretmesine engel olmak için sürekli olarak
sormaya devam edeceksin.
- Tamam, o zaman yanıt ver.
- Peki yanıtlıyorum, Ioleos Herakles'in yeğeniydi,
benim ise hiçbir şekilde yeğenim değil. Onun ba-
bası kardeşim Patrokles değil, Herakles'in karde-
şi Iphikles. Belki de arada sadece isim benzerliği
vardır.
- Patrokles senin kardeşin mi?
- Evet. Annelerimiz ortak ama babalarımız değil.
- Yani hem kardeşin hem de kardeşin değil.
- Babalarımız ortak değil, onun babası Khairedemo- 298
s, benim babam ise Sophronikos.

- Her ikisi de baba değil mi?
- Evet biri onun, biri de benim babam.
- Yani Khairedemos babadan farklı değil mi?
- Benim babamdan farklı.
- Bir babadan farklıysa baba mıydı? Sen şu taştan farklı mısın?
- Sanmıyorum ama yine de bunu bana ispatlayabileceğinden korkuyorum.
- O halde bu taştan farklısındır.
- Tabii ki.
- Taştan farklıysan, taş değilsindir.
- Evet.
- Altından farklıysan, altın değilsin.
- Doğru.
- Bu durumda Khairedemos bir babadan farklıysa baba değildir.
- Evet, baba değildir gibi.

Sonra Euthydemos konuşmaya başladı ve "Eğer Khairedemos bir babadan farklıysa sırada Sophronikos'un baba olmaması var. Bu durumda Sokrates! Senin baban yok demektir," dedi. Ktesippos lafa girerek "O halde sizin de babanız aynı durumda değil mi? Bu babalar arasında fark yok mu deyince Euthydemos kendisine yanıt verdi:

- Hayır.
- Bunu kabul etmiyorum ama sen bana yanıt ver. Sadece benim mi yoksa diğer tüm insanların mı babası?
- Diğerlerinin de. Öte yandan aynı anda hem baba olmanın hem de olmamanın mümkün olduğunu mu sanıyorsun?

- Böyle sanıyordum.
- Altın olmadan altın olmanın, insan olmadan insan olmanın.
- Dikkatli olsan iyi olur, hem keten ipliklerini birbirlerine bağlamıyorsun. Eğer baban herkesin babasıysa, bu garip bir durum olurdu.
- Ancak durum böyle.
- Sadece insanların mı yoksa diğer hayvanların ve canlılarında mı?
- Hepsinin birden.
- Peki ya annen? Annen de hepsinin annesi mi?
- O da öyle.
- Yani annen deniz kestanelerinin de annesi.
- Senin annen de.
- Bu durumda sen köpek yavruları, domuz ya da diğer hayvanlarla kardeşsin.
- Evet, zaten sen de onlarla kardeşsin.
- Aynı zamanda baban da bir köpek.
- Evet, senin baban da.

Dionysodoros "Bana yanıt vermeyi kabul edersen durumun böyle olduğunu sen de kabul edeceksin Ktesippos," dedi ve devam etti:

- Köpeğin var mı?
- Var ama kötü.
- Yavruları var mı?
- Onlar da kötü.
- O halde şuradaki köpek onların babasıdır, değil mi?
- Onun bir dişi köpeğe yaklaştığını kendi gözlerimle gördüm.
- Bu köpek senin, değil mi?

- Evet benim.
- O halde köpek senindir ve babadır ve bu nedenle de köpek babandır ve sen de köpek yavrularının kardeşisin.

Sonra Dionysodoros Ktesippos kendisinden daha hızlı davranmasını diye konuşmaya devam etti:

- Bir sorum daha var. Bu köpeği döver misin?

Ktesippos gülerek yanıt verdi:

299

- Evet, seni dövemediğim için onu döverim.
- O halde öz babanı dövüyorsun demektir.
- Aslında böylesi bilgili çocuklar doğurttuğu için babanı dövmem gerekirdi. Neyse ki Euthydemos! Bize anlattığınız bu şeyler köpek yavrularının babası olan bir babayı epeyce kazanımda bulundurmıştır.
- Ktesippos! Çok sayıda iyi şey hem senin hem de başkaları için gerekli değildir, değil mi?
- Euthydemos için de değil mi?
- Ya da başka biri için. Ktesippos lütfen yanıt ver. Bir hastanın ilacı ihtiyacı olduğu zaman içmesi iyi bir şey değil midir? Ya da savaşa silahlı gitmek silahsız gitmekten daha iyidir, değil mi?
- İyidir ama senin lafının bu kadarla kalmayacağını hissediyorum.
- Evet, bunu iyi bir şekilde öğreneceksin. Önce yanıt ver: Senin de kabul ettiğin şekilde bir insan için ihtiyacı olduğu zaman ilaç içmek iyi bir şeyse, iyi şeyden mümkün olduğunca çok içmek gerekmez

mi? Bu durumda ilaç almak yerine çok miktarda çöpleme yemek daha iyi değil midir?

- Kesinlikle, yalnız bunu içen kimsenin Delphoi heykeli kadar büyük olması gerekir.
- Aynı şekilde savaşa silahlı gitmek iyi bir şeyse yani bunun iyi bir şey olduğu doğruysa, insanın yanında çok sayıda mızrak ve kalkan olması gerekir, değil mi?
- Tabii ki, sen de aynı fikirde değil misin Euthydemos? Bir kalkan ve mızrak yeterli olur muydu?
- Evet.
- Peki, Geryoneus⁹ ya da Briareos¹⁰ da aynı şekilde mi silahlıydı? Silahlı mücadele konusunda usta sayılan sizin gibi insanların daha becerikli olmasını beklerdim.

Euthydemos sustu ama Dionysodoros daha önceden Ktesippos'a verdiği yanıtlar üzerinden hareket ederek konuşmaya devam etti:

- Altın sahibi olmak sana göre iyi bir şey midir?
- Evet, hem de çok altınımız olmalı.
- Sana göre insanın her zaman her yerde iyi şeyleri olması gerekmez mi?
- Gerekir.
- Altının da iyi bir şey olduğunu kabul ediyorsun.
- Evet, biraz önce böyle dedim.
- O halde insanın her yerde ve mümkün olduğu kadar çok altını olmalı, değil mi? Karnında üç

9 Yunan mitolojisinde üç kafaya ve bedene, altı kola sahip olduğuna inanılan titan.

10 Yunan mitolojisinde Gaia'nın ve Uranos'un elli kafalı ve yüz kollu oğullarından biri.

talanton,¹¹ kafanda bir talanton, gözlerinde birer stater¹² altın olursa en mutlu insan sen olursun değil mi?

– Euthydemos! Anlatılanlara bakılırsa İskitler de en mutlu insanların ve en iyi insanların biraz önce köpeğin babam olduğunu söylemeni sağlayan mantığına göre kafataslarında en fazla altın bulunanlar olduğuna inanıyorlardı. Hatta daha da garip olanı altınla süslü kafataslarından içki içmeleri ve kafalarının üst kısmını ellerine alarak kafataslarının içine bakmalarıydı.

300

– İskitler ve diğer insanlar görülebileni mi yoksa görülmeyeni mi görürler?

– Görülebileni.

– Yani sen de görülebileni görürsün.

– Evet, ben de.

– Pelerinlerimizi görüyorsun, değil mi?

– Evet.

– O zaman başka insanlar da görebilirler.

– Tabii ki.

– Ne?

– Yok bir şey, belki de onların göründüğünü kabul etmezsin. Çünkü bence tuhaf bir insansın. Uyanırken uyuyor gibisin, bir şey söylemeden konuşmak diye bir şey varsa tam da bunu yapıyorsun.

Dionysodoros konuşmayı devam ettirdi:

11 Eski Yunanların kullandığı bir ağırlık ölçüsü birimi, yaklaşık 36.39 kg.

12 Eski Yunanların kullandığı bir ağırlık ölçüsü birimi, yaklaşık 873.2 gr.

- Söz ve suskunluğu birleştirmek olanaksız mıdır?
- Olanaksızdır.
- Suskunluk ve sözü birleştirmek?
- O da olanaksızdır.
- Taş, tahta ya da demirden bahsettiğin zaman sözü ve konuşmayan şeyleri birleştirmiyor musun?
- Demir dükkânından geçtiğim zaman böyle olmuyor, dokunduğun zaman demir ses veriyor, hatta çok ses veriyor derler. Evet, gördüğün gibi ustalığın boşuna konuştuğunu görmene engel oldu. Şimdi bir şey daha var. Bana suskunluk ve sözü birleştirmenin nasıl olanaklı olduğunu ispatlayın.

Bana kalırsa Ktesippos sevgilisi için iyi mücadele ediyordu. Euthydemos konuşmaya başladı:

- Sustuğun zaman her şey hakkında susarsın, değil mi?
- Evet.
- Yani şu anda konuşanlar hakkında da susuyorsun çünkü onlar da her şey içinde yer alıyorlar.
- Neden? Hepsi susuyor değiller mi?
- Tabii ki hayır.
- Muhteşem Euthydemos! Bu durumda hepsi konuşuyordur değil mi? Sadece konuşabilenler.
- Bundan söz etmiyorum, hepsi konuşuyor mu susuyor mu?

Dionysodoros lafa girdi ve şöyle dedi: "Biri de diğeri de değil, ikisi birden, bu yanıtın hiçbir sonuca ulaşamayacağından eminim." Bundan sonra Ktesippos her zaman olduğu gibi bir kahkaha attı ve şöy-

le dedi: "Euthydemos! Kardeşin bir bu taraftan bir diğer taraftan yanıt verdiğine göre yenildi demektir." Kleinias da çok mutlu bir şekilde gülüyordu, Ktesippos onun gülmesiyle daha da mutlu olmuştu. Evet, Ktesippos bu ustalıkları diğerlerinin sayesinde elde etti çünkü onlar dışında hiç kimse böylesine bir yeteneğe sahip değildir. Sonra Kleinias'a neden bu kadar ciddi ve güzel şeylere güldüğünü sordum. Bu sırada Dionysodoros "Sokrates! Sen hiç güzel bir şey gördün mü?" diye sordu.

- 301
- Evet, hem de bir sürü güzel şey gördüm.
 - Güzelle aynı mıydılar yoksa farklı mı?

Çok şaşırdım ve rengim attı, konuşmaya girdiğim için cezamı çektiğimi sandım. Ancak yine de yanıt vermeyi sürdürdüm:

- Güzelin kendisinden farklılar ancak yine de hepsinde bir miktar güzellik yer alıyor.
- Yani yanında bir hayvan olsa, hayvan olursun ya da yanında ben olduğum için sen de Dionysodoros'sun.
- Bunu söylemek günah olur.
- Ancak bir başkasının eşliğinde olmak başka ne anlama gelecek?
- Buna mı şaşıyorsun? Ben de artık bu insanların yeteneklerini taklit etmeye çalışıyorum çünkü bunu kıskanıyordum.
- Hiç var olmayan bir şey için benim nasıl şaşırmamı mı beklersin?
- Olur mu hiç Dionysodoros! Güzel güzeldir, çirkin de çirkindir, değil mi?

- Ben böyle düşünüyorsam böyledir.
- Peki, böyle mi düşünüyorsun?
- Evet.
- Aynı aynıdır, farklı da farklıdır değil mi? Çünkü farklı aynı değildir. Öte yandan bana kalırsa bir çocuk bile farklının farklı olduğundan kuşku duymaz. Ancak Dionysodoros sen bilerek bir noktayı atlıyorsun. Sizin durumunuzu kendilerine uygun işler yapan zanaatkârlara benzetiyorum. İşiniz tartışmak ve bunu harika bir şekilde yapıyorsunuz.
- Yani her zanaatkâra uygun bir iş olduğunu biliyorsun. Demiri dövmek kimin işidir?
- Demircinin.
- Çamuru şekillendirmek?
- Çömlekçinin.
- Hayvanı öldürmek, deriyi yüzmek ve eti kesmek ve onu pişirmek kimin işidir?
- Aşçının işidir.
- Uygun olanı yapıyorsak, iyi mi yapıyoruz?
- Tabii ki.
- Aşçıya yakışanın deriyi yüzmek ve parçalamak olduğunu söyledin, değil mi?
- Evet, böyle söyledim.
- Evet, bu durumda aşçıyı öldürmek, parçalamak ve pişirmek uygun olacaktır ve demirciyi dövmek ve çömlekçiyi şekillendirmek de en uygun şeylerdir.
- Poseidon aşkına! Bilginin en yüksek derecesini bana gösteriyorsun. Umarım bir gün ben de bu bilgiye sahip olurum.
- Kendi malın olsaydı, onu bilir miydin?

- İzninle tanırdım.
- Kendine ait olanı da bileceğini sanıyorsun, değil mi?
- Eğer benimle aynı fikirdeysen evet. Çünkü sende ve buradaki Euthydemos'tan aynı izni almak gerekir.
- 302 - Kendi emrinde olan ve dilediğin gibi kullanabildiğin şeylere benim der misin? Örneğin bir hayvanı satabiliyorsun, bir tanrıya kurban edebiliyorsun, bunları kendi malın kabul edersin değil mi? Bu durumda olmayanlara da benim malım değil dersin.

Buradan harika bir sonuca ulaşacağımızı düşünerek ve bir an önce bilgilenme arzusuyla hemen yanıt verdim:

- Tabii ki böyle söylerim, bu türden şeyler benimdir.
- Canlı olana hayvan der misin?
- Evet.
- Biraz önce yaptığım açıklamayı hayvanlar için de yaparsın ve sadece onları malın kabul edersin, değil mi?
- Doğru.

Önemli bir şey düşünüyormuş gibi bir süre bekledi ve devam etti:

- Sokrates! Yanıt ver. Ata tanrıların arasında Zeus da var mı?

Konuşmanın yeniden benzeri bir sonuca ulaşacağından endişelendim, ağa yakalanmış bir hayvan gibi kaçmak için boşuna çabaladım.

- Hayır, Dionysodoros.
- O halde ne kadar da zavallı bir insansın. Ata tanrıların ya da kültlerin arasında hiçbir güzel ve iyi şey yoksa Atinalı bile olamazsın.
- Ah Dionysodoros! Eğitim vereceğim sırada beni bu kadar hırpalama. Biraz daha yumuşak konuş. Benim ata tanrılarım ve kültlerim var ve diğer Atinalılarda var olan her şey bende de aynı şekilde var.
- Yani Atinalıların ata Zeusları yok mu?
- Hayır, Zeus'u bu şekilde isimlendirmeyi hiçbir Ioanialı bilmez, bu kentten gidenler de bizler de bilmeyiz. Ion'un babası olan Apollon bizim ata tanrımızdır. Zeus ise ata tanrısı değil, ocak ve kardeşlik tanrısıdır. Aynı şekilde Athena da kardeşlik tanrıçasıdır.
- Tamam, buna göre Apollon, Zeus ve Athena senindir.
- Tabii ki.
- Bu durumda bunlar senin tanrılarındır, değil mi?
- Atalarım ve tanrılarım.
- Yani her durumda onlar senin, onların senin olduklarını söylemedin mi?
- Söyledim, başka ne yapayım?
- Tanrılar hayvandır, değil mi? Çünkü canlı olan her şeyin hayvan olduğunu söylemiştin. Belki de tanrıların canlı olmadığını söylemek gerekir.
- Hayır.

303

- Bu durumda onlar aynı zamanda hayvandırılar, değil mi?
- Evet.
- Hayvanlar arasında başkasına verebildiğin, satabildiğin ve tanrılara kurban edebildiklerini senin diye isimlendirmiştin.
- Euthydemos! Böyle söylemiştim, sözlerimi geri alamam ya!
- O halde yanıt ver! Zeus ve diğer tanrılar senin olduğuna göre, diğer hayvanlar gibi onları satabilir, kurban edebilir ya da diğer hayvanlara yaptığın şeyleri onlara da yapabilir misin?

Kriton! Bu yanıtın sonra adeta dayak yemiş gibi nefesim kesildi. Neyse ki Ktesippos yardım etti ve “Harika! Herakles! Muhteşem bir akıl yürütme,” dedi. Dionysodoros ona yanıt vererek “Harika olan Herakles mi yoksa Herakles mi harika” diye sorunca Ktesippos “Poseidon aşkına! Nasıl da şaşırtıcı yanıtlar, ben mücadele etmekten vazgeçtim, bu iki adamı yenebilmek imkânsız,” diye yanıt verdi. Kriton! Buradan sonra oradakiler misafirleri tüm güçleriyle alkışladılar, hep birlikte övgülere boğdular. O ana kadar olan konuşmaları alkışlayanlar sadece Euthydemos taraftarlarıydı ancak neredeyse Lykeion sütunları bile bu adamları mutlulukla alkışlamak için harekete geçecekti. Ben de bugüne kadar böylesine bilgin insanlar görmemiş olduğumu kabul ediyordum ve onların bilgilerine tam anlamıyla teslim olmuş bir şekilde övmeye ve tebrik etmeye başladım ve şöyle dedim:

“Böylesine muhteşem bilgilerinizle, bu kadar kısa sürede böylesine büyük bir işi becerebildiğiniz için

sizi kutlarım. Euthydemos! Dionysodoros! Sözle-
rinizde çok güzel yanlar var ancak diğerlerinden
daha güzel olan, çoğu insanla ve ünlü insanlarla
ilgilenmemeniz. Sadece kendinize benzer olanlara
bakıyorsunuz. Ben de çok az sayıda insanın, size
benzeyen çok az sayıda insanın sizin sözlerinizden
hoşlanacağını, bu türden akıl yürütmelerle başka
insanların sözlerinin çürütüldüğünü görmeyi utanç
verici kabul edeceklerini ve kendi sözlerinin çürü-
tüldüğünü görmeyi tercih edeceklerini sanıyorum.
Yine sözlerinizde nazik ve iyi bir şekilde hareket et-
tiğiniz bir nokta da var. Güzel, iyi, beyaz ya da başka
bir şeyin var olmadığını ya da kendi dışındakilerden
farklı herhangi bir şeyin var olmadığını söylediği-
nizde, ifade ettiğiniz şekilde insanları susturmaktan
başka bir şey yapmıyorsunuz. Ancak böyle olunca
sadece diğer insanları değil kendinizi de susturuyor
gibisiniz. Böylece konuştuğunuz şeylerin diğer in-
sanları üzmesinin önüne geçebilecek güzel bir yol
bulmuş oluyorsunuz. Öte yandan o kadar büyük
bir beceriniz var ki öğretmek istediğiniz şeyi kısa
süre içinde öğretebiliyorsunuz. Ktesippos'u dinler-
ken sizi ne kadar kısa bir sürede taklit edebildiğini 304
görünce bunu anladım. Bu anlamda herkese kısa
bir sürede eğitim vermekten bahsediyorsak duru-
munuz gerçekten iyi ancak bunu herkese açık tar-
tışmalarda yapmamalısınız. Fakat bana sorarsanız
bu türden şeyleri kalabalık bir grup önünde konuş-
mayın, yoksa kısa süre içinde öğrettiğinizi anlarlar
ve size teşekkür bile etmezler. Mümkün olduğunca
kendi aranızda konuşmaya bakın, başkalarının ya-
nında konuşacaksanız da size para veren insanların

karşısında konuşmaya gayret edin. Bana sorarsanız, bu söylediklerimi kendi öğrencilerine de öğütleyin, onlar da kendi aralarında tartışsınlar, başka insanlarla tartışmasınlar. Euthydemos! Bir şey az bulursanız fiyatı artar. Pindaros da suyun bedava olduğu sürece en iyi şey olduğunu söyler. Hadi bakalım, artık Kleinias ve beni de aranızda nasıl kabul edeceğinize bakın.” Bu konuşma ve bazı önemsiz başka sözlerden sonra ayrıldık. Sen de benimle birlikte bu iki kişiden ders almanın yollarını bulmaya çalış. Bu kimseler kaç yaşında olursa olsun ve karşısındaki kim olursa olsun onu bilgilendirebileceklerini söylüyorlar. Ayrıca senin için önemli bir avantajı da bunu yaparken insanların diğer işlerine engel olmuyorlarmış. Açıkçası isteyen herkes onlar tarafından bilgilendirilebilir.

KRİTON: Sokrates! Tanrılar adına yemin ederim ki dinlemekten ve bilgilenmekten hoşlanıyorum. Ancak sanırım ben Euthydemos’a benzemiyorum, bahsettiğin şekilde bu türden akıl yürütmelerle diğer insanların görüşlerini yıkmaktansa, onların görüşlerinin yıkıldığını görmeyi tercih ederim. Öte yandan seni eleştirenleri komik buluyorum, yine de duyduklarımı seninle paylaşmak isterim. Yanınızdan ayrılan biri, ben oralarda dolanırken yanıma geldi. Bu kimse bilgisinin eksiksiz olduğuna inanır ve ustalığını mahkemelerdeki konuşmalarda gösterir. Bana bu bilge insanları dinleyip dinlemediğimi sorduğunda kendisine “Zeus adına yemin ederim ki hayır!” diye yanıt verdim. Kalabalık nedeniyle aralarına giremediğimi söylediğimde, aslında konuşulanların dinlemeye değer şeyler olduğunu söyledi. Ben de

nedenini sordum. "Böylesine bir konuşma sayesinde çağımızın en bilge insanların sözlerini dinleme fırsatı bulacaktın." Sonra ona şöyle dedim: "Neden? Senin üzerinde nasıl bir etki bıraktılar." "Nasıl bir etki mi? Boş işlerle ilgilenen insanların boşuna çabalarını dinleme etkisi bıraktılar." Evet, hemen hemen söyledikleri bu türden şeylerdi. Kendisine felsefenin güzel bir şey olduğunu söyleyince bana şöyle yanıt verdi: "Ah! Zavallı Kriton! Güzel değil değersiz demeliydin. Orada bulunsaydın dostun adına sen de utanırdın. Kendini ne söylediklerini ve ne yaptıklarını bilmeyen bu kimselerin, duydukları ilk kelimeye yapışan bu insanların eline bırakarak çok garip bir duruma düşmüştü. Hem biraz önce söylediğim gibi bu insanlar çağımızda kendileri gibi olanların en başarılıları gibi görünüyorlar. Kriton! Felsefe de felsefeyle ilgilenenler de değersiz ve komik bir işle ilgileniyorlar." Sokrates! Ben felsefenin bu kimsenin eleştirilerini hak edecek kadar değersiz olduğunu düşünmüyorum. Ancak bu türden insanlarla kalabalık bir dinleyici grubu önünde tartışmamak gerekir, belki de eleştiri konuları arasında haklı olduğu şey budur.

305

SOKRATES: Kriton! Bu türden insanlar şaşkınlık verici tiplerdir. Ancak yine de nasıl bir yanıt verebileceğimi bilemiyorum. Felsefeyi eleştiren bu kimse ne işle ilgileniyor? Mahkemelerde konuşmayı bilen usta bir hatip mi? Belki de insanları mahkemelik eden, hatiplerin orada yaptığı konuşmaları hazırlayan bir kimsedir.

KRİTON: Hatip mi? Zeus adına yemin ederim ki değil! Sanırım bugüne kadar yolu hiç mahkemeye de düş-

memiştir. Ancak Zeus adına yemin ederim ki konuşma işini bildiğini, bu konuda usta sayıldığını ve çeşitli konuşmalar hazırladığını söylemekteler.

SOKRATES: Sanırım konuyu anladım, zaten ben de bundan söz edecektim. Prodikos da onlar için filozof ve devlet adamı arasındaki kimseler der. Kendilerinin en bilgili insanlar olduklarını zannederler, aslında sadece böyle insanlar olduklarını değil aynı zamanda diğer insanların gözünde de büyük bir üne sahip olduklarını düşünürler. Felsefeyi savunanları kendi önlerindeki en büyük engel olarak görürler, onlar olmazsa herkes tarafından büyük bir saygı göreceklerini zannederler. Bu nedenle felsefeye inananları değersiz ve önemsiz insanlar olarak tanımlamayı becerirlerse, kendilerinin bilgi tacını hiç kimseye bırakmayacaklarını düşünürler. Kendi kendilerinin çok önemli bilginler olduklarını sanırlar, bir konuşmada zor durumda bırakıldıkları zaman da bütün suçu Euthydemus ve onun felsefesine yüklerler. Aslında kendilerinin çok bilgili olduklarını düşünmeleri doğaldır. Felsefe ve siyaseti belirli ve uygun oranda kullandıklarını, bu nedenle her ikisinden de sadece gerekli miktarı elde ettiklerini düşündükleri için tartışmalardan ve tehliklerden uzakta bilgeliklerinin sonucunu aldıklarını düşünürler.

KRİTON: Sokrates! Onlar hakkında ne düşünüyorsun? Sanki bu düşüncelerinde haklı oldukları bir yan da var gibi.

306 **SOKRATES:** Haklısın Kriton! Burada doğru gibi görünen daha doğrusu doğruya benzer bir şey var. Ancak şunu kabul ettirmek zordur: İki şey arasında bulunan bir şey, bu iki şeyden biri iyi diğeri kötüyse

ve onların her ikisinden de pay alıyorsa birinden üstün diğerinden aşağıdadır. Farklı sonuçları olan iki şeyden pay alıyorlarsa ve bunların her ikisi de kötüyse, o zaman her ikisinden daha iyi olabilir. Ancak unsurlar iyiye, o zaman her ikisinden de daha kötü olacaktır. Felsefe ve siyasetin birbirinden farklı sonuçlara gittiğini kabul edelim. Bu kimseler her ikisinden de pay aldığına göre eğer hem felsefe hem de siyaset iyiye iddialarının bir geçerliliği olmaz. Çünkü ikisinden de kötü olacaklardır. Eğer biri iyi diğeri kötüyse o zaman birinden iyi diğerinden kötü olacaklardır ancak ikisi birden kötüyse o zaman iddialarının bir anlamı olurdu. Ancak bu da olanaksızdır. Öte yandan sanırım kendileri bu şeylerin birinin iyi diğerinin kötü olduğunu ya da her ikisinin birden kötü olduğunu kabul etmeyeceklerdir. O halde her ikisinden de pay aldıklarına göre, felsefenin ve siyasetin altında bir yerlerde yer alıyorlardır. Yani üçüncü olmalarına karşın insanların gözünde birinci sıraya yükselmek istiyorlar. Onları bu isteklerinden dolayı eleştirmeyelim ve oldukları gibi görelim. Sonuçta sözlerinde aklın küçücük de olsa bir payı olan ve istekle ve hevesle hareket eden herkesi iyi karşılamak gerekir.

KRİTON: Sokrates! Daha önceden de söylediğim gibi yemin ederim ki oğullarımdan dolayı çok şaşkınım. Onları nasıl yetiştireceğimi bilemiyorum. Birinin yaşı daha küçük ancak diğeri yani Kritoboulos büyüdü ve artık onu eğitebilecek birini bulmam gerekir. Seninle yan yana geldiğimiz zaman çocuklarım konusundaki fikirlerim değişiyor. Onlar için her konuda son derece dikkatli davranmama karşılık

307

artık çok soylu bir aileden bir kadınla evlenmeleri, çok fazla para bırakmayı ya da eğitimleriyle ilgilenmemeyi adeta bir çılgınlık gibi görüyorum. Fakat bahsedilen şu öğretmenlere baktığımda şaşırıp kalıyorum. Onları denetlediğimde hiçbirinde istediğimi bulamıyorum. Yani oğlumu felsefeyle ilgilenmeye nasıl başlatabileceğimi bilemiyorum.

SOKRATES: Sevgili Kriton! Her konuda çoğunluk değersiz insanlardan, azınlık ise değerli ve işe yarar, saygıya layık insanlardan oluşur. Beden eğitimi, ticaret, hitabet ya da askeri işler sana göre güzel işler mi?

KRİTON: Elbette.

SOKRATES: Bu işlerle ilgilenen insanların yaptığı işlerin çoğunda komik duruma düştüklerini görmüyor musun?

KRİTON: Zeus adına yemin ederim ki haklısın!

SOKRATES: Tamam da kendin böyle düşünüyorsun diye oğlunun da mı bunlarla ilgilenmesini yasaklayacaksın?

KRİTON: Hayır, Sokrates. Böyle yapmayacağım.

SOKRATES: O halde Kriton yapılmaması gereken şeyi yapmaktan kaçın! İyi ya da kötü fark etmeksizin felsefeyle ilgilenenleri kovabilirsin ancak her ne yaparlarsa yapsınlar, onları iyice denetlemelisin. Eğer değersiz insanlarsa sadece oğlunu değil diğer insanları da onlardan uzaklaştırmalısın ancak söylediğim gibi insanlarsa o zaman da onların yanında kalmaya çalışmalısın. Atasözünde denildiği gibi “her yaştan kimse” onu öğrenmelidir.

PARMENIDES

Çeviride *Plato: Cratylus, Parmenides, Greater Hippias. Lesser Hippias* (Loeb Classical Library No. 167) künyeli çalışma temel alınmıştır. Yunanca isimlerin yazımlarında orijinalleri muhafaza edilmiş, sadece Yunanistan, Atina gibi Türkçeye yerleşmiş olan kelimeler okunuşun akıcılığını kaybetmemesi adına Türkçeleştirilerek verilmiştir.

KEPHALOS: Klazomenai'dan Atina'ya döndüğümde pazar yerinde Adeimantos ve Glaukon ile karşılaştım. Adeimantos bana "merhaba" dedi ve ardından bir şey isteyip istemediğimi sordu. Ben de onları aradığımı ve bu nedenle buraya geldiğimi söyledim.

126

- Ne oldu? Ne istiyorsun bizden?
- Sizin aynı anneden olan bir kardeşiniz vardı? İsmi hatırlamıyorum. Klazomenia'dan ilk gelişimde daha çocuk sayılırdı, sanırım babası Pyrilampes'ti.
- Antiphon'dan bahsediyorsun, ne istiyorsun ondan?
- Çok bilgili vatandaşlarım bu Antiphon'un eskiden Zenon'nun¹ arkadaşı Pythodoros ile çok yakın olduklarını duymuş. Sokrates, Zenon ve Parmenides'in tartışmalarını Pythodoros'tan dinleyerek iyice kavramış.
- Haklısın.
- Ben de bu konuşmaları öğrenmek istiyorum.
- İstediğin şey zor değil. Kardeşim gençken bu işlerle çok ilgilenirdi, şimdi ise kendisiyle aynı ismi taşıyan dedesiyle beraber atlara bakıyor. Biraz önce buradaydı, istersen yanına gidelim, hem evi de yakınlarda, Melite'de.

1 Elea Okulu'nun en önemli filozoflarından biri olan Zenon yaklaşık MÖ 490-430 yılları arasında yaşamıştır.

Bu şekilde konuşarak yola çıktık. Eve geldiğimizde Antiphon demirciye tamir etmesi için gem veriyordu. Önce demirciyi gönderdi ardından da kendisine neden geldiğimizi anlattılar. Daha önceki görüşmemizden beni hatırlardı ve selamladı. Ondan konuşulanları anlatmasını istediğimde önce bunun zor olduğunu söylese de sonradan anlatmaya başladı.

Antiphon'un anlattığına bakılırsa Pythodoros Zenon'un ve Parmenides'in Panathenaia Bayramı² için kente geldiğini söylemiş. Parmenides çok yaşlanmış ve saçları beyazlamış. Her ne kadar altmış beş yaşını geçmiş olsa da halen son derece yakışıklı ve iyi görünüyormuş. Zenon ise kırk yaşlarında, uzun boylu, güzel giyinen ve Parmenides'in sevgilisi olarak bilinen bir kimseymiş. Kerameikos'ta, kentin dışında Pythodoros'un evinde kalmışlar. Her ikisi de ilk kez oraya geliyorlarmış ve Zenon bir metin okuyacaktı. Sokrates ve çok sayıda insan bunu merak ederek orada toplanmışlar. Sokrates ise o zamanlar henüz çok gençmiş. Parmenides dışarıdayken metni Zenon okumuş, tam bitirmek üzereyken Otuzlar'dan Aristoteles içeri girmiş. Metnin sadece sonlarını dinleyebilmiş, Pythodoros ise daha önceden Zenon'u dinlemiş. Sokrates onu dinledikten sonra ilk akıl yürütmenin tekrar okunmasını istemiş ve yeniden dinleyince de şunu sormuş: "Zenon! Burada ne anlatmak istiyorsun? Eğer var olanlar çok sayıdaysa, bu şeyler hem benzer hem de benzemez konumdadır.

2 Her dört yılda bir Atina'da yaz aylarında tanrıça Athena adına düzenlenen bayram.

Bu da olanaksızdır. Çünkü benzer şeylerin benze-
mez, benzemez şeylerin de benzer olmaları olanak-
sızdır. Söylemek istediğin şey bu değil mi?"

- Evet.
- Yani benzemez ve benzer olanların diğer sıfatı almaları olanaksızsa çok sayıda şeyin varlığı da olanaksızdır değil mi? Çünkü çok sayıda var olan şey olanaksız şeyleri doğuruyor. Yani bu durumda ifade ettiğin şey, bu çok sayıda var olanların aslında var olmadıklarını söylemekten ibaret. Burada belirttiğin şeylerin de senin için birer kanıt olduğunu sanıyorsun. Bu kadar çok sayıda kanıt-lamanın aslında çok sayıda şeyin var olmadığına dair kanıtlar olduğunu düşünüyorsun değil mi? Böyle mi düşünüyorsun yoksa ben mi seni yanlış anladım.
- Hayır, metinde söylenmek istenen şeyi gayet iyi kavramışsın.
- Parmenides! Sanırım Zenon sadece senin dostun değil aynı zamanda eserinde de seninle benze-ri şeyler söylüyor, sadece senin ifade ettiklerin-den daha farklı şekilde söyleyerek başka bir şey söylediğini düşünmemizi sağlamak istiyor. Sana göre her şey birdir ve bunu uygun şekilde açık-lıyorsun. Fakat Zenon çokluğun var olmadığını söylerken bir yandan da çok sayıda ispatı geniş bir şekilde sunuyor. Birinize göre tek bir şey var, diğerinize göre çok sayıda şey yok. Ancak sanki birbirinizden çok farklı şeylerden bahsediyormuş gibisiniz. Bu nedenle bizler de birbirinizden farklı şeyler konuştuğunuzu sanıyoruz.

128

- Tamam da sen benim metnimdeki her şeyi gerçek anlamıyla kavrayamamışsın. Lakonia köpekleri gibi söylenenleri takip etmekte üstüne yok ama dikkat etmediğin bir şey var: Bu metnin amacı çok önemli bir şey bulmuş gibi görünerek insanları kandırmak değil ki! Bu eserin Parmenides'in sözlerine katkı olması amacıyla yazıldığı da doğru. Çünkü senin de söz ettiğin gibi "Var olan tek bir şeyse o halde bu durum saçma şeylerle ve düşüncenin kendisiyle çelişen bir şeydir" diyerek alay etmek isteyenlere karşı hazırladığımız bir metin. Bu eserin amacı çokluğun var olduğunu söyleyenlere karşı çıkmak ve buna yönelik çeşitli açıklamalar yapmak. Belki şöyle söylemek daha iyi olacaktır: Teklik yerine çokluk vardır diyenlerin düşüncelerini ayrıntılı bir şekilde incelediğimiz zaman bu düşüncede daha büyük hatalar bulmaktayız. Benim gibi genç bir insan, başarılı olmak amacıyla böyle bir metni kaleme aldı. Öte yandan biri metni elimden kaptı ve onu insanlarla paylaşıp paylaşmamaya karar verme fırsatım bile olmadı. Sokrates! Sen bu metnin genç bir adamın başarılı olma çabasıyla değil de yaşlı bir adamın beğenisini kazanmak için yazıldığını düşünerek hata yapıyorsun. Ancak yine de metinde söylenen şeyleri gayet de iyi kavradığını söylemeliyim.

129

- Ben de seninle aynı fikirdeyim ama şu sorunun yanıtını ver lütfen. Sana göre benzerlik ve benzemezlik ideası var ve bu ikisi birbirine zıt şeyler ve bu ikisinden ben, sen ya da çokluk adı verilen diğerleri de paylarını alıyorlar mı? Benzerlikten ve benzemezlikten pay aldıkları oranda benzer

ya da benzemez oluyorlar ve her ikisinden de pay alanlar her ikisi birden olmazlar mı? Eğer her şey bu iki zıt ideadan pay alıyorsa, aynı şeylerin hem kendilerine benzemelerinde hem de benzememelerinde şaşırılacak bir nokta olur mu? Eğer benzer olanların kendilerinin benzemez ya da benzemez olanların kendilerinin benzer olduğu gösterilseydi, buna çok şaşırırdım ancak aynı şeylerin her ikisinden de pay alarak hem benzer hem benzemez olmalarında garipsenecek bir durum yok. Zenon! Her şey tek şeyden pay aldığı için tekse ve aynı şeyler çokluktan pay aldıkları için çoksa bu da garip olmazdı. Oysa tek bir şey varsa fakat bu şey çoksa bu garip olurdu. Diğer konularda da aynı durum geçerlidir. Herhangi bir tür kendi içinde zıt bir şey olursa bunu garipseriz, oysa beni çokluk olarak gösteriyorsan bunda garipsenecek bir durum yok. Şöyle ki ben de zaten sağ, sol, ön ya da arkamın farklı olduğunu biliyorum, buradaki yedi kişiden biri olan benim hem birden pay alan bu nedenle bir, aynı zamanda çokluktan pay alarak çok olarak gösterilmem de doğaldır. Sonuçta her ikisi de doğru önermeler. Taş ya da tahta gibi şeylerin aynı anda hem bir hem de çokluk olduğunu söylerlerse bu doğaldır, burada kastedilen tek olanın çok, çok olanın da tek olduğu değildir. Herkes tarafından kabul edilen bir şeyi söylemekte yanlış bir şey yok fakat biraz önce söz ettiğim nesnelerin türlerine göre tek tek ayırса yani benzerlik ve benzemezlik, çokluk ve birlik, durağanlık ve hareket ya da buna benzer şeyleri kastediyorum. Zenon! Bunları kendi ara-

130

larında karıştırılabilen ve ayrılabilen şeyler olarak gösterirse bunu garipsedim. Bence sen bu konuda çok başarılı konuştun. Fakat biraz önce belirttiğim gibi ideaların kendi içlerinde, her şekilde iç içe geçmiş bu zorluğu, görülenlerde olduğu gibi sadece düşünülen şeylerde de açıklarsan çok iyi olur.

Sokrates bu sözleri söyledikten sonra Pythodoros yeni bir konuya geçeceği için Parmenides'in ve Zenon'un kızacağını düşünmüş fakat onlar Sokrates'i dikkatle dinleyip bir yandan da hayranlıkla kendisine bakıp aralarında gülümsüyorlarmış. Sokrates konuşmasını tamamladıktan sonra Parmenides şöyle demiş: "Sokrates! Tartışma becerisi bakımından üzerine yok. Kimi ideaları bir yana, bunlardan pay alanları da başka bir yana ayırıyor musun? Hem bizim sahip olduğumuz benzerlik var hem de benzerliğin kendisi olan bir başka şey var. Öte yandan Zenon'dan duydukların arasında bir, çok gibi şeylerin kendi başlarına mı var olduklarını düşünüyorsun?

– Evet.

– Peki, tek başına doğruluk, iyilik ya da güzellik ideaları diye şeyler var mı?

– Evet.

– Bizim biz olmamızı sağlayan idea nedir? Tabii ki bizim dışımızdaki ideayı soruyorum. İnsanın, ateşin ya da suyun bir ideası var mıdır?

– Bu konuda diğerleri gibi mi düşünmek gerekir yoksa farklı şekilde mi değerlendirmeli, pek emin değilim.

- Peki, bir ideası olması saçma görünen şeylere ne dersin? Örneğin tüy, çamur, dışkı gibi şeylerden söz ediyorum. Bu şeylere somut olarak dokunabiliriz fakat bunun dışında ayrıca bir ideaları olduğunu düşünüyor musun? Yoksa bu konuda da emin değil misin?
- Görünen şeyler konusunda bir kuşku yok, onlar göründükleri gibidir, bunun dışında bir ideaları olduğunu sanmıyorum. Fakat herhangi bir şeyin aynı olup olmayacağı noktasında düşündüm. Daha sonra bu düşüncemin beni saçma sapan bir yere götürebileceğinden endişelenerek daha sakince ilerlemeye karar verdim. Hem ideaları olduğunu söylediğimiz şeyler hakkında düşünmekten büyük zevk alıyorum.
- Sokrates! Henüz çok gençsin, zevk almanın nedeni bu. Daha sonra felsefeden daha farklı zevkler almaya başlayacaksın, o zaman işler değişecek. Fakat şimdilik henüz genç olduğun için insanların ne düşündükleriyle ilgileniyorsun. Lütfen sorumu yanıtla: Sana göre bazı idealar var, bunlardan pay alan bazı şeyler de bu ideaların isimlerini alıyor, yani benzerlik, güzellik, doğruluk ya da iyilik gibi şeylerden pay alanlar aynı zamanda benzer, güzel, doğru ya da iyi sıfatlarını alıyorlar.
- Söylediğin gibi.
- Peki, bu pay alanlar ideanın tamamından mı yoksa bir kısmından mı pay alıyorlar? Başka türlü olamaz değil mi?
- Elbette olamaz.
- Çok sayıda şeyin her birinde olan şey ideanın tamamı tek bir şey midir? Değilse bu nedir?

- Tamamıdır.
- Yani çok sayıda şeyde tek ve aynı ancak farklı şeylerde bir bütün olarak var olan şey kendisinin dışında var olmalıdır.
- Hayır. Tek ve aynı olan, buna karşın çok yerde olan ve gündüz gibi asla kendisinin dışında bir başka yerde bulunamayan şeyler gibi her idea da her şeyde tektir ve aynıdır.
- Sokrates! Tek ve aynı olanı aynı şeymiş gibi göstermekte üstüne yok. Sanki bir grup insan bir örtünün altında yer alıyorlar ve sanki bu insanlar bir bütünü oluşturuyorlar. Belki de böyle söylemek istemiyorsundur.
- Hayır, bunu diyorum.
- Peki, örtü herkesin üzerinde bir bütün olarak mı var yoksa herkesin örtünün belli bir kısmını mı üzerinde tutuyor?
- Belli bir kısmını.
- Yani idealar parçalar halindeler ve bu idealarından pay alanlar parça olarak pay alırlar. Şeylerde tamamen değil parça olarak vardır.
- Doğru gibi.
- Sokrates! Bu durumda hem bir ideanın parçalara ayrıldığını hem de bir bütün olarak kaldığını iddia ediyorsun demektir.
- Hayır, böyle demiyorum.
- Eğer büyüklüğü bölecek olsan büyüklüğün herhangi bir parçası, büyüklüğün kendisinden daha küçük olan parçalarından daha büyük olacaktır, bu sence de garip değil mi?
- Olurdu.
- Yine eşitliğin küçük bir parçasını alan bir nesne, eşitliğinden kendisinden daha küçük olması bakı-

mından eşitliğe sahip olduğu için bir nesneye eşit olabilir mi?

- Olamaz.
- Eğer biz küçüklüğün bir parçasıysak, küçüklük bizden daha büyüktür, ne de olsa onun bir parçasından söz ediyoruz. Bundan dolayı küçüklük daha büyük olmalıdır. Küçüklükten bir parça çıkarıp bir başka nesneye koysak nesneyi daha büyük değil de küçük yapmış oluruz.
- Bu da olamaz.
- Bu durumda parça ya da bütün olarak pay alamayan bir şey nasıl olur da idealardan pay alır?
- Zeus adına yemin ederim ki soruya yanıt vermek zor.
- Peki, o zaman şu soruya yanıt ver.
- Hangi soruya?
- Sanırım ideaların tek olduğunu düşünme nedenin şu: Büyük şeyleri algıladığın zaman bütünü görüyorsun ve görüntünün de tek olduğunu zannediyorsun. Bu nedenle de büyüklüğü tek sanıyorsun.
- Olabilir.
- Yine büyüklüğü ve bu türden büyük şeyleri de düşünceyle kavransan o zaman bu şeylerin zorunluluktan ötürü büyük görünmeleri dışında sadece tek bir büyüklük ideası daha görmeyecek misin?
- Sanırım evet.
- O halde büyüklük ideası ve bundan pay alanlar dışında başka bir büyüklük ideası daha var demektir. Bunlar da büyük olduklarına göre bir başka büyüklük ideamız daha oluyor. Senin düşüncene göre her idea tek olmayacak, büyüklük açısından sonsuz sayıda olacaklar.

- Sanırım ideaların her biri birer kavram durumunda. Eğer kavram iseler olmaları gereken tek yer düşünce olmalıdır. Böylece her idea tek olacak ve biraz önce söylenen şey doğru olmayacaktır.
- Her kavramın tek olduğunu kabul ediyorum fakat bu kavram nasıl bir kavram? Hiçbir şeyin kavramı mı söz ettiğin?
- Olur mu hiç?
- Bu durumda bir şeyin kavramıdır.
- Elbette.
- Peki, var olan mı olmayan mı?
- Var olan.
- Tek bir şeyin değil mi? Düşünce bu şeyi sadece tek bir idea olarak kabul ediyor, değil mi?
- Evet.
- Peki, her şeyde her zaman aynı olarak kabul edilen bir ideanın tek olması olanaksız değil midir?
- Olanaksız gibi.
- Bu durumda senin düşüncene göre diğer şeyler idealarından pay alıyorlar ve her idea çeşitli kavramlardan oluşuyor, bu durumda hepsinin birden birer düşünce olmaları ya da düşünce olmalarına karşın düşünmeyen şeyler olmaları gibi bir sonuca ulaşmaz mıyız?
- Hiç alakası yok Parmenides. Şöyle açıklamalıyım: İdealar doğadaki ilk örnekler olarak var olurlar. Diğer şeyler gibi görünürler ve bu şeylere benzerler. Diğer şeylerin oluşumları için idealarından pay almaları ve bu şeylere benzemeleri gerekir.
- Bu durumda bir şey ideaya benziyorsa, ideanın da kendisine benzetilen şeye benzer olmaması gibi bir durum söz konusu olabilir mi? Yani ben-

zetilenin benzeyene benzemesinin önüne geçebilecek bir engel var mı?

- Yok.
- İki nesne birbirine benziyorsa her iki nesnenin tek ve aynı olan başka bir şeyden pay almaları çok önemli bir zorunluluk değil midir?
- Elbette.
- O şeyden pay alanların, benzedikleri şeyin ideasından pay aldıklarını da biliyoruz.
- Doğru.
- O halde bir şeyin ideaya, ideanın da ona benzermesi diye bir şey söz konusu değildir. Eğer böyle olursa ideanın dışında başka bir idea da olmak zorunda kalacaktır. Bu yeni şey de bir başkasına benzerse, bu şekilde ideanın kendisine benzediği şeyler sıralaması sonsuza dek devam edecektir. 133
- Çok haklısın.
- Yani diğer nesneler ideadan benzerlik açısından pay almıyorlar. O halde farklı türden bir pay alma söz konusu olmalı.
- Sanırım haklısın.
- Sokrates! Gördüğün gibi ideaları tek başlarına var olan şeyler olarak tanımladığımız zaman ne gibi sıkıntılarla karşılaştık.
- Çok doğru.
- Şunu da belirtelim: Tek bir ideayı, var olan herhangi bir şeyle ilişkili olarak açıklamak istersen nasıl bir hata yapacağın ortada.
- Doğru.
- Çok sayıda problem var ancak bunların arasında en önemlisi, bir kimse kalkıp idealar var olmalıdır

dedikten sonra var olan şeylerin bilinemeyeceklerini söylese, bu düşünceye itiraz eden kimse çok tecrübeli, bilgili, yetenekli ve konuyu ayrıntılı bir şekilde inceleme becerisine sahip biri değilse hata yaptığını ispatlayamayacaktır. Hatta diğer kimse, ideaların bilinemez olmalarının zorunlu bir şey olduğuna bile karşısındakini inandırabilir.

- Parmenides! Bu nasıl olacak?
- Sokrates! Senin gibi her şeyin kendisinde bir varlığı olduğunu düşünen bir kimsenin önceleri bu şeylerin hiçbirinin bizde bulunmadığına inandığını sanıyorum.
- Tabii ki başka türlü olabilir mi hiç?
- Bu durumda bütün idealar var oluşlarını birbirlerine borçludur. Var olmaları kendi varlıklarına göredir, yani benzerlerine ya da bizlerin onlar hakkında ne düşündüğümüze göre var olmuyorlar. Bizler ise onlardan pay alarak belirli isimler veriyoruz. Bizde var olan idealar o şeylerle aynı isimlere sahip olmalarına karşın kendilerine göre var olurlar, idealara göre değil. Bu şeylerin isimlendirilmeleri kendilerinden kaynaklanmaktadır.
- Biraz daha açıkklar mısın?
- Şöyle açıklayayım. Aramızda bir köle-efendi ilişkisi olsa, köle olan kimse efendiliğin değil o efendinin kölesi olur. Diğeri de aynı şekilde köleliğin değil o kölenin efendisi olur. Fakat insan olmaları bakımından değerlendirirsek her ikisi de insandır. Öte yandan efendilik ve kölelik kavramları birbirlerine göredir. Bizim sahip olduğumuz niteliklerin onlara göre, onların niteliklerinin bize göre bir önemi yoktur. Dediğim gibi, her iki taraf

da kendilerini tanımlamalarına göre vardır. Söylediklerimi anlayabildin mi?

- Tabii ki anladım.
- Bilgiyi bilgi yapan şey bilginin kendisidir, doğruluk da aynı şekilde doğruluk bilgisi değil midir?
- Tabii ki.
- Herhangi bir bilgi, bilgi olarak var olan şeylerin bilgisi olmalıdır, değil mi?
- Elbette.
- Bizim de doğruluğun bilgisine sahip olmamız gerekir, değil mi?
- Doğru.
- Bizde var olan bilginin bize ait bir bilgi olduğundan da eminiz.
- Kesinlikle.
- Oysa senin de daha önceden kabul ettiğin şekilde, ideaların bizde olmalarına olanak yok, bu nedenle onlara sahip değiliz.
- Evet.
- Bilgi ideası, var olan nesneleri bilebilir mi?
- Tabii ki.
- Ancak biz bilemiyoruz.
- Evet.
- O halde hiçbir ideayı bilemeyiz çünkü biz bilginin kendisinden pay almadık.
- Haklı gibisin.
- Bu durumda iyi, güzel gibi şeylerin kendisini yani idea dediğimiz şeyleri bilemeyiz.
- Ne yazık ki!
- Daha kötü bir şey de var.
- Nedir?

- Eğer bilgi türü diye bir şey varsa sahip olduğumuzdan daha kesin bir bilgidir. Güzellik ve diğer şeylerde de aynı durum geçerlidir.
- Tamam.
- Ya başka bir şey de o bilgiden pay alıyorsa ne olacak? Tanrı dışında hiçbir şey en net bilgiye sahip değildir, değil mi?
- Elbette.
- Tanrı bilginin kendisine sahipse bizdeki bilgileri de biliyordur.
- Tabii ki.
- Olamaz. Çünkü hatırlarsan daha önceden ideaların değerlerinin bizdekilere göre ya da bizdekilerin onlardakilere göre bir değeri olmadığını, sadece hepsinin kendilerine göre belirli değerleri olduğunu söylemiştik.
- Doğru.
- Bu durumda tanrı kusursuz efendiliğe ve eksiksiz bilgiye sahiptir ancak bu efendilik bize efendilik yapamaz ve sahip olduğu bilgilerle bizdekileri bilemez. Bizler de sahip olduğumuz güç sayesinde onları yönetemeyeceğimiz gibi, sahip olduğumuz bilgi tanrısal bir şeyleri bilmeye de yaramaz. Aynı mantıkla tanrıların efendilerimiz olmadıklarını ve insanların ne yaptıklarını bilemeyeceklerini de iddia ederiz.
- Dikkatli ol! Ne de olsa tanrının bilgiye sahip olmadığını söylüyorsun, bunlar iddialı sözler.
- Eğer bir şeyin ideası kendisinde var olan ve kendi başına var olan bir şey olarak belirlenirse söz ettiğimiz şekilde garip durumlarla karşılaşabilmekteyiz. Sonuç olarak sözlerimizi duyan bir kimse

ideaların var olmadıklarını, olsalar da insanların bunları bilemeyeceklerini, bunun böyle olmasının bir zorunluluk olduğunu iddia edecek ve söylediği şeyler sanki değerli şeylermiş gibi görünecek, biraz önce belirttiğimiz şekilde de kendisini ikna etmek zor olacaktır. Kabul etmek gerekir ki bir şeyin hem bir türünün olduğunu hem de kendisinin bir varlığı olduğunu herkes kavrayamaz. Ancak tüm bu düşünceleri netleştirip ardından da diğer insanlara aktarabiliyor olmak hayranlık uyandıran bir iştir.

- Parmenides! Seninle aynı fikirdeyim, çok mantıklı şeyler söylüyorsun.
- Öte yandan biraz önce söylediklerimiz ya da bu türden şeyleri dinlemesine karşın ideaların varlığını kabul etmiyorsa ve her bir nesnenin ideasını bulmuyorsa, nesnelerin her zaman aynı kalan bir ideaları olduğu fikrinde olmadığı için nasıl düşüneceğini bilemeyecektir. Böyle olunca da incelemeyi sürdürmek olanaksızlaşır, sen de bu durumun farkındasın.
- Tabii ki.
- Peki, felsefe noktasında nasıl davranacaksın? İdealar bilinmiyorsa nereye bakılmalıdır?
- Nereye bakacağımı bilemiyorum.
- Sokrates! Böyle olmasının nedeni acele etmen ve henüz yeterince araştırma yapmaksızın güzel, iyi, doğru gibi ideaların hepsini tek bir şey olarak kabul etmeden kaynaklanıyor. Dün Aristoteles ile konuşurken de aynı şey aklıma geldi. Kabul etmeliyim ki bir tartışma ortamında neredeyse tanrısal derecede olduğunu söyleyebileceğim bir

gücün var ama kendine dikkat etmelisin. Henüz genç yaştasın, başkalarının gevezelik ya da gereksiz dedikleri türden işlerle daha fazla ilgilenmezsen doğruyu bulamayacaksın.

- Nasıl şeyler bunlar Parmenides?
- Zenon'un anlattığı türden şeyler. Ancak sadece söylenenlerin yeterli olmadığını düşünerek, aynı yerde kalmaktansa akılla kavranabilecek ve ideası olduğunu düşünebileceğimiz şeyleri incelemek istemen de güzel.
- Çünkü benzeyenleri, benzemeyenleri ve var olan diğer şeyleri bu şekilde kavramak kolay.
- Ancak başka bir şey daha var. Konuyu daha ayrıntılı bir şekilde incelemek istiyorsan sadece varsayılan şeylerin olması ihtimali üzerinden çıkan sonuçlara değil, aynı zamanda olmaması ihtimali üzerinden çıkan sonuçlara da bakmak gerekir.
- Anlayamadım.
- Örneğin Zenon'un varsayımını incelemek istersen çokluk denilen şey varsa çokluğun kendisine ya da bire göre, birin açısından bire ve çokluğa göre ne gibi sonuçlar ortaya çıkacağını, aynı şekilde çokluğun var olmaması durumunda birin ve çokluğun hem kendi kendilerine hem de birbirlerine göre ne gibi sonuçlar ortaya çıkaracağına bakmak gerekir. Benzerliğin var olup olmamasına bağlı olarak da her iki varsayıma göre hem kendilerine hem de birbirlerine göre ne gibi sonuçlar çıkacağını incelemek gerekir. Benzememe, durağanlık, hareket, var olma ve yok olma konularına da aynı şekilde yaklaşmak gerekir. Özetle söylersek, her-

hangi bir şeyin olması ya da olmamasına bağlı olarak kendisine, bire ve diğerlerine göre ortaya çıkacak sonuçları incelemek gerekiyor. Yine her neyi inceliyorsak inceleyelim, daha çok ve hepsine yönelik olarak da aynı şekilde davranmak uygundur. Diğerlerinde de gerek kendilerine gerekse başka bir şeye göre var olsun olmasın, bunlardan herhangi birinin doğru kabul edilmesine bağlı olarak doğruyu görebilmek için her zaman bu şekilde davranmak gerekir.

- Zor bir şey öneriyorsun Parmenides! Hem çok iyi de anlamadım, bir örnekle açıklayabilir misin?
- Bu yaştaki bir insana zor bir şey öneriyorsun.
- Zenon! Sen neden denemiyorsun?

Zenon gülerek, "Sokrates! Bunu Parmenides'in yapmasını isteyelim. Onun da söylediği gibi kolay bir işten söz etmiyoruz. Nasıl da zorlu bir iş önerdiğinin farkında değil misin? Burada çok kalabalık olsaydık istediğimiz şey uygun olmazdı, bu yaşta bir insanın böylesine bir kalabalık önünde konuşması güzel olmazdı. Herkes bu türden bir çalışmada hata yapmaksızın doğruyu bulabilmenin kolay bir şey olmadığını bilir. Bu nedenle Parmenides, ben de Sokrates ile aynı şeyi istiyorum. Hem de bu kadar zamandan sonra seni dinlemek iyi olacaktır" demiş.

Antiphon'un anlattıklarına bakılırsa Zenon bu sözleri söyledikten sonra Pythodoros, Aristoteles ve diğerleri de Parmenides'ten aynı şeyi istemişler. Parmenides de şöyle demiş: "Sanırım kabul etmem

gerekir ancak Ibykeios'un³ başına gelenler benim de başıma geliyor gibi. Şair kendisini yaşlı bir ata benzetiyordu, bu at tecrübeli bir attı ve yarışa gireceği zaman başına gelecekleri önceden kestirmişti. Şair de kendisini ona benzeterek "Şu deniz korkuma rağmen yüzmek zorunda kalıyorum," demişti. Ben de aynı şekilde bu yaşımda böyle bir tartışmayı nasıl yürüteceğimi bilemiyorum. Ancak yine de Zenon'un dediği gibi madem burada az kişiyiz, o halde dediğinizi yapmak gerekir. Peki, öncelikle hangi konudan başlayalım, önce neyi tartışalım? Madem tartışma zahmetli olacak o halde öncelikle benim görüşüm hakkında yani birin kendisi hakkında konuşalım. Bir varsa ve yoksa ne gibi sonuçlara ulaşmaktayız." Zenon bunu onayladıktan sonra şöyle devam etti: "Benimle kim konuşacak? En genç olanla konuşmak isterim. Sonuçta daha açık konuşur ve aynı zamanda net yanıtlar verir, hem de o konuşurken benim düşünme fırsatım olur." Aristoteles kendisine yanıt verdi ve dedi ki: "En genç olan benim ve sana yanıt vermeye hazırım. Tabii yanıt verebilmem için önce sorman gerekir."

- Bir diye bir şey varsa, bunun çoktan farklı bir şey olması gerekir.
- Tabii ki bir olan çok olamaz.
- Yani kendisi bir parça ya da bütün olamaz.
- Neden?
- Parça bütünü parçasıdır, değil mi?
- Evet.

3 MÖ 6. yüzyılda yaşamış ve tanrılara olan övgü şiirleriyle bilinen Yunan şair.

- Bütün nedir? Bütün olduğu için herhangi bir parçası eksik olmayandır, değil mi?
- Kesinlikle.
- O halde bir olan bütün de olsa parça da olsa mutlaka parçalardan oluşmak zorundadır.
- Evet.
- Bu şartlar altında her iki durumda da bir, bir değil çok oluyor.
- Öyle.
- Ama çok değil de bir olması gerekiyordu.
- Evet.
- Bu durumda bir olacaksa, bunun bütün ya da parça olmaması gerekir.
- Haklısın.
- Eğer parçaları yoksa başı, sonu, ortası filan da olmayacaktır çünkü bu tür şeyler parçadır.
- Doğru.
- Baş ve son dediğimiz şeyler sınırdır.
- Evet.
- Baş ve son yoksa bu şey sınırlı değildir, yani bir sonsuzdur.
- Doğru.
- Sonsuzsa bir şekle de sahip değildir, yani küre ya da düzlem değildir.
- Anlayamadım.
- Küre denilen şey, merkeze her yönden eşit uzaklığa sahip uçları olan bir şekildir.
- Tamam.
- Düzlem dediğimiz de iki ucu arasında adeta bir perde gibi duran bir şeydir.
- Peki.

- Eğer küre ya da düzlem şeklindeyse, bir'in bir parçası olmakta ve bu durumda da çok'a dönüşmektedir.
- Haklısın.
- Yani parçası yoksa, yuvarlak ya da düz değildir.
- Tamam.
- Durum böyleyse kendisinin hiçbir yerde bulunmaması gerekir çünkü herhangi bir şeyin içinde ya da kendi içinde değil.
- Anlayamadım.
- Eğer bir şeyin içinde olsa içinde olduğu şey tarafından çember gibi çevrilecek ve birçok yeri birçok noktaya değecektir. Ancak birin parçası yok ve çember şeklinden pay almıyorsa, bu durumda da birçok noktaya değme olanağı bulamaz.
- Doğru.
- Aynı şekilde kendi içinde yer alsa, o zaman da onu çevreleyen şeyin kendisi olması gerekir çünkü bir şeyin içinde bulunan bir başka şeyin tamamen çevrilmemiş olması olanaksızdır.
- Evet.
- Bu durumda kendini çevreleyen şey ve kendisi farklı şeyler olmak zorundadır. Çünkü bir bütün olarak aynı anda aynı nesne açısından iki farklı durumda olmak yani hem etken hem de edilgen olmak olanaksızdır. Bu durumda da bir değil iki oluyor.
- Doğru.
- Yani bir olan kendi içinde ya da başka bir şey içinde değilse, herhangi bir yerde olamaz.
- Haklısın.
- Böyle bir şey hareket edebilir mi ya da durabilir mi?

- Yapamaz mı?
- Hareket eden bir şey yer ya da şekil değiştirecektir. Hareket böyle bir şeydir.
- Kesinlikle.
- Birin şekli değişiyorsa, artık onun bir olması olanaksızdır.
- Haklısın.
- O halde şekil değiştirerek hareket etmiyor.
- Öyle gibi.
- Peki, yer değiştirerek hareket edebilir mi?
- Olabilir.
- Eğer yer değiştirirse ya kendi kendine çember gibi dönüş yapacaktır ya da bir yerden başka bir yere gidecektir.
- Elbette.
- Kendi çevresinde dönen bir şeyin ekseni olmasıdır, diğer parçalar da eksenin etrafında bulunmalıdır. Fakat ortası ya da parçaları olmayan bir şeyin ekseni etrafında dönmesini sağlayacak bir şeye sahip olması söz konusu olabilir mi?
- Hayır.
- Bu durumda farklı zamanlarda farklı yerlerde bulunması şeklinde bir sonuç doğuracak bir yer değiştirme olabilir mi?
- Belki de.
- Ancak bunun gerçekleşmesi için, birin bir başka şeyin içinde yer alması gerektiğini söylemiştik.
- Doğru.
- O halde bu da olanaksız oluyor.
- Tam anlayamadım.
- Eğer bir nesne, bir başka şeyin içinde ortaya çıkıyorsa, oluşma halinde olduğundan dolayı onun

içinde olamayacağı gibi tamamen dışında da değildir, değil mi?

- Evet.
- Eğer başka bir şeyden söz etseydik, bu şey sadece parçaları olan bir nesne olabilirdi. Bu sayede bir parçası içeride bir parçası dışarıda olabilirdi. Fakat bir şeyin aynı anda hem içeride hem de dışarıda olması olanaksızdır.
- Haklısın.
- Bir şeyin parçaları yoksa veya bir bütün değilse bu şey parçalar ya da bütün halinde ortaya çıkmıyorsa, bunun bir yerde oluşması olanaksızdır, değil mi?
- Haklı gibisin.
- Yani bir yere giderek ya da bir şeyin içinde oluşarak yer değiştirmiyor, aynı şekilde sadece kendi etrafında dönmüyor ya da şekil değiştirmiyor.
- Evet.
- Yani biri nasıl incelersek inceleyelim, onun hareketsiz olduğu sonucuna ulaşıyoruz. Onun bir şeyin içinde olmasının da olanaksız olduğunu belirttik.
- Doğru.
- O halde hiçbir şekilde aynı yerde olmuyor.
- Neden?
- Çünkü sadece bir yerde olabilir.
- Tamam.
- Fakat kendi içinde ya da başka bir yerde olmasının da olanaksız olduğunu belirttik.
- Doğru.
- Bu durumda bir hiçbir zaman aynı yerde değildir.

- Haklı gibisin.
- Hiçbir zaman aynı yerde olmayan bir şey, hareketsiz ya da durmuş değildir.
- Böyle olamaz.
- Yani bir, durmuyor ya da hareket etmiyor.
- Çok doğru.
- Gerek kendi kendisiyle gerekse de başka bir nesneyle aynı durumda değil. Aynı şekilde kendisinden ya da başka bir nesneden de ayrı değildir.
- Anlayamadım.
- Eğer kendinden farklı bir şey olsaydı, birden daha farklı bir şey olması gerekir ve bu nedenle de bir olamazdı.
- Doğru.
- Eğer başka bir nesneyle aynı olsa, o zaman da kendisi olamayacaktır. Bu durumda birin kendisiyle aynı olma şansı yoktur ve birden başka bir şey yoktur.
- Evet.
- Bu durumda ne kendisinden ayrı ne de başka bir şeyde aynı oluyor.
- Haklısın.
- Bir, bir olarak var olduğu sürece başka bir nesneden farklı bir şey olamayacaktır, zaten birin birden farklı bir şey olmaması gerekir. Bir için uygun olan başka bir şey olmak ama sadece diğer şeylerden farklı bir şey olabilmektir.
- Doğru.
- Eğer birse o zaman değişik de olmamalıdır, ne dersin buna?
- Aynı fikirdeyim.

- Bu nedenle değişik değilse kendisinden dolayı da değişik olamaz, kendinden dolayı değişik değilse, kendisi de değişik değildir. Bir şekilde değişik değilse, başka bir şekilde de değişik de olamaz.
- Haklısın.
- Kendi kendisiyle de aynı değildir.
- Nasıl olur?
- Çünkü birin doğası aynının doğası değildir.
- Neden?
- Bir nesne bir başkasıyla aynı olursa, bir olamaz.
- Tamam.
- Çok şeyle aynı olan bir değildir, çoktur.
- Haklısın.
- Bir ve aynı arasında herhangi bir ayrım yoksa, aynı olan her şey bir olurdu, bir olan da aynı.
- Doğru.
- Bu durumda bir kendisiyle aynı olursa, kendi açısından bir olmayacaktır. Bu durumda da adı bir olsa da kendisi bir olamayacak. Böyle bir şey olanaksız olduğuna göre birin bir başka nesneden farklı olması ya da kendisiyle aynı olması olanaksızdır.
- Evet.
- Yani bir kendisi açısından ya da başka bir nesne açısından aynı ya da değişik değildir.
- Doğru.
- Yine gerek kendisi açısından gerekse de başka bir nesne açısından bir başka nesneye benzer ya da benzemez de değildir.
- Anlamadım.
- Benzer olan bir şeyle aynıdır.
- Tamam.

- Aynının doğası bakımından birden farklı olduğunu gördük değil mi?
- Evet.
- Eğer bir, birin dışında bir şeyse birin birden fazla olması gerekir, bu olanaksız bir durumdur.
- Haklısın.
- Yani birin başka bir şeyle ya da kendi kendisiyle aynı olması olanaksız.
- Haklı gibisin.
- Yani başka bir şeye ya da kendisine benzemesi de olanaklı değil.
- Doğru.
- Bir farklı da olamaz çünkü böyle olsa birden çok olacaktır.
- Doğru.
- Aynı ve benzer dediğimiz şeyler aynı şeyse, bir şey kendisinden veya başka bir şeyden farklıysa bu durumda kendisine ya da başka bir şeye benzemeyecektir.
- Evet.
- Yani bir, kendisi ve başka bir nesne açısından aynı veya benzer ya da benzemez değil.
- Evet.
- Yani bir, kendisine veya başka bir şeye benzer ya da benzemez değil.
- Haklı gibisin.
- Bu türden bir şeyin başka bir şeye ya da kendisine eşit olup olmadığını da düşüneyiz.
- Neden?
- Eşitse eşit olduğu şeyle aynı ölçüde olmalı.
- Tamam.

- Büyük ya da küçük olan hangisiyle aynı ölçüdeyse ona bağlı olarak kendisinden daha büyük olanlardan küçük ya da küçük olanlardan da büyük oluyor.
- Doğru.
- Aynı ölçüde olmadığı şeylerden daha büyük ya da küçük olabilir.
- Tamam.
- Bu durumda bir şey aynı değilse, aynı olanların ölçüsünde ya da aynı olanlardan farklı bir ölçüde olması da olanaksızdır değil mi?
- Tabii ki.
- Aynı ölçüde olmadığına göre kendisine ya da başka bir şeye eşit olamaz.
- Haklı gibisin.
- Eğer daha küçük ya da büyük olsa ölçüsüne bağlı olarak belli sayıda parçası olması gerekiyorsa, parçası varsa bir olamaz, parçaları kadar çok sayıdadır.
- Haklısın.
- Eğer sadece bir ölçüdeyse o ölçüye denktir fakat bir başka şeye eşit olamayacağını söylemiştik.
- Evet, öyle demiştik.
- Fakat burada tek, çok ya da az ölçüden pay alınmıyorsa, aynılıktan da pay alınması söz konusu değilse, daha önceden belirttiğimiz gibi kendine ya da başka bir şeye eşit olamaz. Aynı şekilde kendisinden ya da başka bir şeyden büyük ya da küçük olamaz.
- Kesinlikle doğru.
- Peki, bir herhangi bir şeyden daha genç veya yaşlı olabilir mi? Ya da herhangi bir şeyle aynı yaşta olma olanağı var mı?

- Olamaz mı?
- Eğer kendisiyle ya da başka bir şeyle yaşıt olsa, aynı süreyi ve dönemi birlikte kullanmış olacaklar fakat birin [başka bir şeye] eşit ya da benzer olamayacağını söylemiştik.
- Doğru, böyle demiştik.
- Yine benzemezlikten ya da eşitsizlikten de pay almıyor demiştik.
- Evet, bunu da ifade etmiştik.
- Bu durumda birin, başka bir şeyden daha yaşlı, 141 genç olması ya da yaşıt olması söz konusu olabilir mi?
- Olamaz.
- Yani bir olan kendisine ya da başka bir şeye göre daha yaşlı ya da genç olamaz ya da onunla yaşıt değildir.
- Haklı gibisin.
- Durum böyleyse birin zamanda yer alması olanaksızdır, değil mi? Bir şey zamanın içindeyse her zaman kendisinden daha yaşlıdır, değil mi?
- Doğru.
- Yaşlı olanlar genç olanlardan her zaman daha yaşlıdır, değil mi?
- Neden?
- Yani bir şeyden daha yaşlı olacaksa bu durumda kendisinden daha yaşlı olan şey, aslında aynı zamanda kendisinden daha da gençtir.
- Söylediğini anlamıyorum.
- Şöyle anlatayım: Aslında bir nesne diğerinden ayrı olduğu için, diğerinden değişik olsa da bu bir zorunluluk değildir. Ayrı olandan ayrı olması ya da daha önceden ayrı olandan ayrı olması, bu

durumun geçmişte başlayıp şimdi devam etmesi ya da gelecekte gerçekleşecek olması bir şeyi değiştirmez.

- Tamam.
- Daha yaşlı dediğimiz şey, daha genç olmaktan farklı olmaktan ibarettir.
- Tamam.
- Bu durumda kendisinden daha yaşlı olanın, aslında aynı zamanda kendisinden daha genç olması da gerekir.
- Peki.
- Zamanın kendisinden daha çok ya da az değil, kendisiyle eşit şekilde var olmuş olması, olması ya da olacak olması gerekir.
- İtirazım yok.
- Yani bir şey zaman içinde gerçekleşiyorsa o şeyin kendisiyle hem aynı yaşta hem de ondan daha genç ya da yaşlı olması gerekir.
- Evet, böyle olmalı.
- Bu, özellikle bire uygun özellikler değil.
- Doğru.
- O halde bir, zamanla uyumlu değildir ve zaman içinde yer almaz.
- Söylediğine uygun bir sonuç.
- Peki, "oldu", "olmuştu", "olmuş" gibi ifadeler zamandan daha çok "olmuş olmak"tan bir pay almayı ifade etmez mi?
- Tabii ki.
- Aynı şekilde "olacak", "oluşacak", "oluşturulacak" gibi şeyler de sonra olmayı değil, geleceği işaret eder.
- Haklısın.

- "Oluyor", "oluşuyor" gibi sözler de şimdi olmayı açıklıyor.
- Kesinlikle.
- Birin asla herhangi bir zamana katılma olanağı yoksa bunun için "oldu", "oluyor", "olmuştu", "olacak", "oluşturulacak" gibi ifadeler kullanılmaz.
- Çok haklısın.
- Yine bir başka varlıktan pay alma olanağı var mı?
- Yok.
- Yani hiçbir şekilde varlıktan pay alma olanağı yok.
- Öyle.
- Bu durumda bir, asla var olamaz.
- Olamaz.
- Bir var olabilecek bir şey değil çünkü varlıktan pay alırsa bir olur. Söylediklerimizden çıkan sonuç birin var olmadığı yönünde.
- Evet, ne yazık ki!
- Var olmayan bir şeye ait bir şey olabilir mi? Ya da bu şekilde kendine özgü bir şey olabilir mi?
- Olamaz.
- Bununla ilgili bir isim, söz, bilgi ya da ispat yoktur.
- Yoktur.
- Yani ona isim verilemez, ondan bahsedilemez, onun hakkında bir fikrimiz olamaz ya da onu algılayamayız.
- Sanırım haklısın.
- Biri bu şekilde tanımlayabilir miyiz?
- Sanmam.
- O halde yeni baştan inceleyelim, belki başka bir sonuca ulaşırız.

- Tamam.
- Daha önceden de belirttiğimiz şekilde, birle ilgili sonucu kabul etmemiz gerekiyor, değil mi?
- Olur.
- Bir varsa, var olandan pay almadan var olabilir mi?
- Olamaz.
- Bir, birle aynı değildir. Öyle olsaydı varlık birin varlığı olmayacağı gibi, bir de ondan pay alamazdı. Hem böyle olunca birin varlığı ve birin bir olduğunu söylemek de aynı kapıya çıkardı. Neyse, şu an incelediğimiz şey birin bir olması değil, birin var olması, değil mi?
- Tabii ki.
- Var dediğimizde, bu birden farklı bir şeydir.
- Elbette.
- Birin varlıktan pay alması ya da birin var olduğu düşüncesi de aynı durumu göstermektedir.
- Tamam.
- Eğer bir varsa sonuç ne olur? Onun varlığı, birin parçaları olduğu sonucunu da doğurur mu?
- Anlamadım.
- Bir varsa var diyoruz. Var olan şey birse, ona da "bir" diyoruz. Bu durumda bir ve varlık aynı şey değildir. Öte yandan birin var olması halinde bu birin bütün olması ve parçalarının da bir olması gerekir, değil mi?
- Öyle sanırım.
- Eğer bir için var olmuş olandan bahsediyorsak ve bir de var olan bir şey için söyleniyorsa bu durumda bir ve varlık aynı şey olmaz. Söylediğimiz şeyin nesnesinden söz ediyorlar, var olan birden. Bu du-

rumda var olmuş olan birin kendisinin bir bütün ve parçalarının da bir olması gerekir, değil mi?

- Tabii ki.
- Bu durumda parçalara sadece parça mı demek gerekir yoksa bütünün parçaları demek daha mı doğru olur?
- Bütünün parçaları demeliyiz.
- Yani bir bütündür ve parçaları vardır.
- Evet.
- Var olan birin parçalarından biri ve bir ya da var olmak diğerinden ayrı düşünülebilir mi? Yani bir ve var olmak parçalarından bir şey çıkarılabilir mi?
- Çıkarılamaz.
- Yani parçalarda da bir ve var olan var ve bütün parçalar en az iki kısımdan oluşmakta. Yine bu mantıkla hareket edersek, iki parça da her zaman aynı iki parçayı kapsamalıdır. Çünkü bir var olanı, var olan da biri içermekteydi. Bu durumda bir asla var olamaz ama iki hep var olabilir.
- Çok doğru. 143
- Yani bir var olan bir şeyse, çokluk açısından sonsuzdur, değil mi?
- Haklısın.
- Peki, şuna ne dersin?
- Neye?
- Bir, varlıktan pay aldığı için vardır, değil mi?
- Evet.
- Bu nedenle de var olan bir, çokluk gibi göründü.
- Haklısın.
- Birin varlıktan pay aldığını söyledik, bunu bu bilgiden bağımsız olarak kavırsak, yine biri bir olarak mı yoksa çokluk olarak mı göreceğiz?

- Bir olarak herhalde.
- Yani bir varlık değil de varlıktan pay alan bir şey olduğuna göre, varlığının ayrı bir şey olması gerekmez mi?
- Gerekir.
- Varlık ve bir farklı şeylerse bir, bir olduğu için varlıktan farklı olmuyor, aynı şekilde varlık da varlık olduğu için birden farklı olmuyor ancak ayrı şeyler oldukları için birbirlerinden farklıdır-lar.
- Çok doğru.
- Yani ayrı denilen şey bir ve varlıkla aynı şey değildir.
- Doğru.
- O halde şöyle yapabiliriz: Ayrı ve biri ya da biri ve ayrılığı her durumda birbirlerinden ayıralım. Bu şekilde yaptığımız zaman çift olanı, iki şeyi ayırmış olmuyor muyuz?
- Anlamadım.
- Varlık diyebiliriz, değil mi?
- Evet.
- Bir de diyebiliriz.
- Tamam.
- Bunlar için her biri ifadesi kullanılır mı?
- Kullanılır.
- Yani varlık ve bir dediğimiz zaman her ikisi de diyoruz.
- Tamam.
- Varlık ve ayrı ya da ayrı ve bir ifadeleri için, her biri için de her ikisi demekteyim, değil mi?
- Doğru.

- İfadeyi doğru bir şekilde kullanarak her ikisi dediğimiz şeylerin, her ikisi diye bir şey olurken iki diye bir şey olmaması mantıklı mı?
- Değil.
- İki olan şeylerin her birinin bir olmamasını sağlayan bir yol var mı?
- Yok.
- Her biri ikili olması gerektiğine göre, her biri bir demektir.
- Tamam.
- Her biri birse ve buradaki ikililerin biri çifte eklenirse üçlü olurlar, değil mi?
- Tabii ki.
- Üç tek sayıdır, iki çift, değil mi?
- Evet.
- İki varsa iki kez, üç varsa üç kez olunuyordur, değil mi? Çünkü iki ve üç aslında iki ve üç defa anlamına gelir.
- Tabii ki böyle olmalı.
- İki ve iki kez varsa iki çarpı iki zorunludur, üç ve üç kez için de aynı durum geçerlidir, değil mi?
- Doğru.
- Yani üç ve iki olması ve iki ve üç kere olması zorunlu olduğuna göre, iki kere üçün ve üç kere ikinin olması zorunlu değil midir?
- Zorunludur.
- Yine tek ve çift sayıların gerek birbirleriyle gerekse de kendileriyle çarpımları da olmak zorundadır. 144
- Öyle.
- Bu durumda olması zorunlu olmayan bir sayı var mıdır?

- Elbette yoktur.
- O halde bir varsa sayı da olmalıdır.
- Kesinlikle.
- Sayı varsa çokluk olmalı ve var olan çokluk sonsuz olmalı. Sayının çokluk olmadan sonsuz olması ve varlıktan pay almadan oluşması gerekir, değil mi?
- Tabii ki.
- Sayı bir bütün olarak varlıktan pay alıyorsa, sayının parçalarının da varlıktan pay almaları gerekir, değil mi?
- Doğru.
- Sonuç olarak varlık çokluğu oluşturan nesnelerin hepsindedir, her var olan nesne küçük ya da büyük olmasına bakılmaksızın varlığa sahiptir. Zaten yok dersek bu çok mantıksız olurdu. Öte yandan varlığın var olanlardan birini içermemesi de tuhaf olurdu.
- Böyle bir şey kesinlikle olamaz.
- Yani varlık dediğimiz şey, olması muhtemel en küçük ya da büyük şeylerde ve her şekilde vardır. Bu çok küçük parçalara da ayrılmıştır ve ayrılan sayı nesnelerin sayısından fazladır, onun parçaları ise sonsuzdur.
- Haklısın.
- O halde varlığın parçaları en fazla sayıda parçadır.
- Evet, en fazla onda var.
- Bu parçalar arasında varlığın parçası olmasına karşın onun parçası olamayacak bir şey olabilir mi?
- Nasıl olacak ki bu?

- O halde bir parça var olduğu sürece bir şey olmalıdır, onun hiçbir şey olmaması gerekir.
- Tabii ki.
- Bu durumda bir, varlığın bütününde ve her parçasında vardır ve küçük ya da büyük herhangi bir parçasından ayrı değildir.
- Doğru.
- Bu durumda var olan bir, çok sayıda yerdedir ve bir bütündür. Ne dersin?
- Emin değilim, sanırım bu olanaksız.
- Bütün değilse parçalara ayrılmıştır. Bir şey parçalara ayrılırsa aynı anda varlığın tüm parçalarında yer alır, başka türlü de olamaz.
- Tamam.
- Parçalar ne kadar parçalıysa, o kadar çok parça olmalıdır.
- Olmalıdır.
- Yani varlık çok sayıda parçaya bölünmüştür derken hata yaptık. Çünkü birden daha fazla bölünmüş değil. Bir ile eşit sayıda bölündü. Çünkü bir var olandan, var olan da birden ayrılmıyor. Ancak her zaman her şeyde iki olduklarından eşit oluyorlar.
- Çok doğru.
- Yani varlık tarafından parçalara ayrılan bir, çok oluyor ve çokluk bakımından da sonsuz miktarda oluyor.
- Haklı gibisin.
- Fakat var olan bir, çokluk değildir, var olan bir şey tarafından bölündüğünde birin kendisinin çokluk olması da zorunludur.
- Çok doğru.

145

- Parçalar bütünün parçalarıdır, bu nedenle bütün bakımından bir sınırlıdır. Evet, parçalar bütün tarafından kapsanır, değil mi?
- Tabii ki.
- Kapsanır dediğimiz zaman kastettiğimiz sınırlanması değil mi?
- Doğru.
- O halde bir varsa hem birdir hem çoktur, hem bütündür hem parçalıdır, hem sınırı vardır hem de sonsuzdur.
- Haklı gibisin.
- Eğer sınırı varsa uç noktaları vardır.
- Doğru.
- Bütünse başı ve sonu vardır, bir de ortası. Bunlar olmadan bir şeye bütün diyemeyiz. Üçünden birini çıkarsak, ortadaki şey halen bütün müdür?
- Değildir.
- Yani birin başı, sonu ve ortası vardır.
- Evet.
- Orta dediğimiz şey, uçlara eşit uzaklıkta değildir, değil mi?
- Doğru.
- Yani bir, ifade edilen tarzda bir şeyse söylediğimiz şekilden pay almalıdır. Düz olabilir, yuvarlak olabilir ya da ikisinin arası bir şeyler olabilir.
- Doğru, böyle bir şekli olmalı.
- Eğer ifade edilen tarzda bir şeyse, kendi kendisinin ya da başka bir şeyin içinde yer alabilir, değil mi?
- Anlayamadım.
- Parçalar her zaman bütünün içindedir ve asla dışarı çıkamazlar.

- Tamam.
- Öte yandan birin parçaları her zaman birdir, herhangi birinin diğerlerinden çok ya da az olması düşünülemez.
- Doğru.
- Bir, bir yandan da bir bütündür, değil mi?
- Evet.
- Eğer her parça bütünün içinde varsa ve bir dediğimiz şey hem parça hem de bütünse tüm parçalar bütün tarafından kapsanıyorsa, birin bir tarafından kapsandığını da söylememiz gerekir. Buradan birin, birin içinde olduğu sonucuna da ulaşırız.
- Haklı gibisin.
- Fakat bütün parçaların içinde değildir, herhangi bir parçanın içinde olamaz ya da hepsinin birden de içinde değildir. Eğer hepsinin birden içinde olsaydı, birin içinde olması gerekirdi, öte yandan herhangi bir bir, birin içinde değilse hepsinin içinde olamaz. Yine bu bir, hepsinin içinde yer alan birse, bütün bu birin içinde değilse bütünün hepsinin içinde olması söz konusu olabilir mi?
- Olamaz tabii ki.
- Bütün bazı parçaların içinde de olamaz. Eğer böyle olsa neyin içinde daha azsa, o şey daha çok olacaktır.
- Doğru.
- Bütün olan çok sayıda ya da bütün parçaların içinde değilse, o zaman ya bir başka şeyin içinde olmalıdır ya da hiçbir yerde olmamalıdır.
- Haklısın.

- Hiçbir yerde olmasaydı, hiçbir şey olurdu. Fakat bütün dediğimiz şey bir şeydir. Kendisinin içinde olmadığına göre başka bir şeyin içinde olması gerekir, değil mi?
- Tabii ki.
- Bu durumda bir, bir bütün olduğu için başka bir şeyin içindedir, parçaların tamamı olarak değerlendirildiğimizde kendi kendisinin içindedir. Bu sayede bir hem kendisinin hem de başka bir şeyin içinde olmalıdır.
- Evet.
- Bu türden bir şeyin hem hareket etmesi hem de durması zorunludur.
- Neden?
- Kendi kendisinin içindeyse durmalıdır, her zaman aynı yerde olduğu ve asla yeri değişmediği için hep kendi kendisinin içinde kalacaktır.
- Tamam.
- Her zaman aynı yerde kalan şey hareketsiz olmalıdır.
- Doğru.
- Öte yandan her zaman başka bir şeyin içinde yer alan bir şeyin asla aynı yerde olmaması, her zaman farklı yerlerde olan bir şeyin hareket etmemesi, hareket etmeyen şeyin de mutlaka hareket etmesi zorunlu değil midir?
- Zorunludur.
- Yani bir, hem her zaman kendi kendinin içinde hem de başka bir şeyin içinde bulunduğundan her zaman hem hareket etmeli hem de durmalıdır.
- Doğru gibi.

- Biraz önce söylediklerimizin doğru olduğunu kabul edersek, bir hem kendi kendisiyle aynı anda aynı ve farklı, diğer nesnelerle de aynı anda hem aynı hem de farklı olmalıdır.
- Anlayamadım.
- Nesneler ya birbirleriyle aynı ya da birbirlerinden farklıdır. Eğer bu durum söz konusu olmuyorsa, aynı ya da farklı bir nesnenin parçası olabilirler ya da aynı durumda olan bir nesnenin bütünü olabilirler.
- Haklı gibisin.
- Şimdi, bir, kendi kendinin parçası mıdır?
- Hayır.
- Eğer kendi kendinin parçası olsa buna göre bütün de olmayacaktır.
- Doğru.
- Bir, birden farklı olabilir mi?
- Elbette hayır.
- Kendisinden farklı değildir diyorsun.
- Evet.
- Eğer bir kendinden farklı değilse kendinin bütünü ya da parçası değilse kendi kendisiyle aynı olmak zorundadır, değil mi?
- Evet.
- Eğer farklı bir yerdeyse kendi kendisiyle aynı yerde olup kendinden farklı yerde olanın zaten kendinden farklı olması gerekmez mi?
- Gerekir.
- Oysa bir hem kendi içinde hem de başka bir şeyin içinde bir şey olarak görünmüştü.
- Doğru.
- Bu durumda bir kendinden farklı bir şey oluyor.

- Haklı gibisin.
- Eğer bir şey, başka bir şeyden farklı bir şeyse, bu durumda o şeyden farklı olur.
- Tamam.
- Bir olmayan her şey bu durumda birden, bir de bir olmayanlardan farklı demektir.
- Doğru.
- Yani bir, diğer şeylerden farklıdır.
- Farklıdır.
- Ancak aynı ve farklı birbirlerine zıt kavramlar değil mi?
- Tabii ki.
- Bu durumda aynı ve farklı, birbirlerinin içinde yer alabilirler mi?
- Alamazlar.
- Farklı olanın aynı olanın içinde yer alma şansı yoksa, bir süreliğine farklı olan hiçbir şey yoktur. Çünkü bir süreliğine farklı olanın içinde yer alıyorsa, o zaman diliminde farklının aynıının içinde yer alması gerekirdi, değil mi?
- Doğru.
- Farklı hiçbir zaman aynı olanın içinde yer alamayacağına göre var olan herhangi bir nesnenin de içinde yer alamaz.
- Evet.
- Yani farklı [olan], bir olmayanlarda da bir olanlarda da yer alamaz.
- Evet.
- Bu durumda bir ve bir olmayanlar farklı olacaklar.
- Doğru.

- Eğer farklı olandan pay almıyorlarsa, bu durumda kendi kendilerinden farklı da olamazlar.
- Evet, olamazlar.
- Kendilerinden ya da farklı olandan farklı değilse, tek ihtimal tamamen birbirlerinden farklı olmamaktır, değil mi?
- Evet.
- Ancak bir olmayan nesnelerin birden pay almadıklarını, alsalardı bir olmayan değil bir olacaklarını biliyoruz.
- Haklısın.
- Bir olmayanların sayılarının da olmaması gerekir, sayıları olsaydı bir olmayanlar olarak değerlendirilmezlerdi.
- Haklısın.
- Bir olmayanlar birin parçaları mıdır? Böyle olsaydı, birden pay almaları gerekmez miydi?
- Gerekirdi.
- Bu durumda şöyle diyebiliriz: Bir mutlaka varsa birdir, bir olmayanlar mutlaka varsa bunlar birin ya da bir olmayanların parçası olamazlar, parçalar olarak bir bütün de oluşturmazlar. Aynı şekilde bir olmayanlar, birin parçası değildir ve parça olan birin de içinde bulunduğu bütün de değildir.
- Tamam.
- Yine nesneler birbirlerinin parçasıysa, bütün değillerse ve birbirlerinden farklı olurlarsa birbirleriyle aynı olurlar demiştik, değil mi?
- Evet, böyle söylemiştik.
- O halde bu durumdaki bir ve bir olmayan nesneler aynı olmalı.

- Evet.
- Yani bir, hem kendisinden hem de diğerlerinden farklıdır ve aynı zamanda her ikisiyle de aynıdır.
- Söylediklerimizden çıkan sonuç bu.
- Hem kendisiyle hem de diğerleriyle hem benzer hem de benzemez olmalı.
- Sanırım böyle.
- Kendisi diğerlerinden farklı olduğuna göre, diğerleri de ondan bir miktar farklı olmalıdır.
- Tabii ki.
- Bir şeyden ne kadar farklıysa, o şey de kendisinden o kadar farklı olmalıdır, değil mi? Yani daha fazla ya da eksik olamaz.
- Elbette, böyle bir şey olabilir mi?
- Daha fazla ya da eksik olmuyorsa, eşit derecede oluyordur.
- Tamam.
- Bir ve diğerleri arasında farklılık ilişkisi olduğuna göre bir ile diğerleri arasında aynılık ilişkisi de olmalıdır, değil mi?
- Anlayamadım.
- Şöyle ifade edeyim: Her nesneye bir isim veriyoruz, değil mi?
- Tabii ki.
- İsmi söylediğimiz zaman, o isim tarafından ifade edilen nesneyi hatırlıyoruz, aynı şey birçok defa tekrarlandığı zaman da öyle oluyor değil mi? Yani bir ismi birçok defa tekrarladığın zaman, aynı nesneyi ifade etmiyor olabilir misin?
- Hayır, böyle bir şey olamaz.
- Yani diğer dediğimiz zaman bir nesneyi ifade ediyoruz, değil mi?

- Kesinlikle evet.
- Bu durumda ister bir kez, isterse birkaç defa kullanılmış olsun kullanılan isim sadece bir nesne için kullanılabilir, değil mi?
- Tabii.
- Yani bir ve diğerleri ya da diğerleri ve bir arasında farklılık var dediğimiz zaman, iki farklılık ifadesine rağmen birbirinden farklı bir durumu değil her ikisinde de aynı şeyi ifade ediyoruz.
- Doğru.
- Yani bir diğerlerinden, diğerleri de birden farklıysa, her ikisi için de bu farklılık söz konusuysa, bir ve diğerleri için aynı şeyden söz ediyoruz demektir. Bu aynı dediğimiz şey de benzerliktir. 148
- Tabii ki.
- Bir ve diğerleri birbirlerinden farklı olduğuna göre, her şey her şeye benzemelidir çünkü her şey her şeyden farklıdır.
- Haklı gibisin.
- Ancak benzemeyenlerin zıt olduğunu biliyoruz.
- Doğru.
- Farklı ve aynı zıttır.
- Zıttır.
- Bir, diğerleriyle aynıdır dedik.
- Evet.
- Diğer nesnelerle aynı olmak demek, onlardan farklı bir şey olmanın zıddı bir durumdur.
- Kesinlikle.
- Bir farklı olduğu zaman benzer gibi görünmüştü.
- Doğru.

- Biri benzer yapan şey farklılıktı. Aynı olması halinde, benzemezliğin zıddı olan benzerlik ortaya çıkardı.
- Haklısın.
- Yani aynı olması onu benzemez yapacaktır. Eğer dediğimiz gibi olmasaydı, farklı olanla zıt olmazdı.
- Haklı gibisin.
- Sonuç olarak bir, diğer nesnelerle hem benzer hem de benzemezdir. Farklı olduğu zaman benzer, aynı olduğu zaman benzemez olacak.
- Sözlerinden çıkan sonuç bu.
- Bir de şu var.
- Ne var?
- Bir aynıyken başka bir nesne yok, başka bir nesne yokken benzemez oluyor, benzemez olmadığında ise benzer olacaktır. Bir farklı bir nesneyken, o zaman da başka bir nesne olması ve başka olanın benzemez olması durumu geçerli.
- Haklısın.
- Yani bir, diğer nesnelerde bu iki durumda hem aynı hem de farklı olduğu için hem benzer oluyor hem de benzemez oluyor.
- Çok doğru.
- Bu durumda kendi kendine göre de aynı şekilde olmalı. Çünkü hem kendinden farklı görünüyor hem de kendisiyle aynı gibi görünüyor. Bu sayede de hem benzer hem de benzemez gibi görünüyor.
- Tamam.
- Sırada birin gerek kendi kendisiyle gerekse de diğerleriyle yan yana olup olmadığını incelemek var.

- Olur.
- Bir kendisi olursa, kendi kendinde bütün olarak vardır demiştik.
- Tamam.
- Bir, diğer nesnelerin içinde de yer alıyor.
- Doğru.
- Diğer nesnelerin içindeyse, onlarla yan yana olmamalı. Eğer kendi kendinin içindeyse diğerleriyle bir ilgisi olmaz. Bu durumda sadece kendi kendisiyle yan yana olmalıdır.
- Haklı gibisin.
- Bu sayede bir, hem kendisiyle hem de diğerleriyle yan yana olmuş oluyor.
- Doğru.
- Konuyu şu şekilde de inceleyebiliriz: Bitişik olan şeylerin tamamı yan yana olmak zorundadır. Yani bitişik olduğunun hemen arkasında, önünde ya da yanında olacak.
- Doğru.
- Eğer bir, kendi kendisiyle bitişik durumdaysa kendi bulunduğu yeri ve kendinden hemen sonra gelen yeri kaplamalıdır.
- Haklısın.
- Yani bir, sanki ikiymiş gibi hareket ediyor ve aynı anda iki farklı yerde bulunuyor. Oysa birin doğası gereği böyle olmaması gerekir.
- Evet.
- Böyle bir durum birin iki olmasını ve kendi kendisiyle bitişik durumda olmasını engeller.
- Tamam.
- Diğer nesnelerle de yan yana olmamalıdır.
- Neden?

- İki şey birbirinden farklıysa ve yan yana olmak üzereyse, aralarında üçüncü bir nesnenin olması gerekir.
- Tamam.
- Yani yan yanalık için iki ayrı nesneye ihtiyacımız var.
- Evet.
- İki nesneye bir de üçüncü nesne gelirse, elimizde üç şey olacaktır, yan yana olanların sayısı ise ikidir.
- Doğru.
- Aynı şekilde yeni nesneler geldiği zaman bir yan yanalık durumu daha olacak. Yan yanalık durumu var olan nesnelerin sayısından her zaman bir eksik olmalıdır. Eğer iki nesne yan yanalık durumundan daha fazla oluyorsa, buna uygun olarak her sayı yan yanalık durumundan bir fazla olacak. Çünkü nesnelere bir eklenmesi beraberinde yan yanalığa da bir eklenmesi anlamına gelmekte.
- Haklısın.
- Ne kadar şey varsa, yan yanalık bir eksiktir.
- Tamam.
- Bu durumda bir var iki yoksa yan yana diye bir şey olamaz.
- Tabii ki.
- Birden farklı nesneler farklı şeylerse, onların bir olmadığını ve birden pay almadığını söylemiştik.
- Evet.
- Diğerlerinde bir yoksa sayı da yoktur.
- Kesinlikle.
- Bu durumda diğer nesneler bir, iki ya da başka bir sayı olamaz.

- Olamaz.
- Yani sadece bir varsa iki yoktur.
- Haklı görünüyorsun.
- İki yoksa yan yanalık yoktur.
- Tamam.
- Eğer yan yanalık yoksa birin diğer nesnelerle yan yana olma olanağı da olmaz.
- Haklısın.
- Bu durumda bir ve diğer nesneler bir ile yan yana duramaz.
- Doğru gibi.
- Birin kendisine ve diğer nesnelere eşit olduğunu biliyoruz değil mi?
- Anlayamadım.
- Bir diğer nesnelerden daha büyük ya da küçük olursa ve diğer nesneler birden daha büyük ya da küçük olurlarsa, birin bir olması ve diğerlerinin birden farklı olmaları nedeniyle bunlar birbirlerinden daha büyük ya da küçük olamazlardı. Doğalarında eşitlik varsa birbirlerine eşit olabilirlerdi. Diğer nesneler büyüklüğe, bir küçüklüğe sahip olursa ya da bir büyüklüğe diğerleri küçüklüğe sahip olurlarsa büyüklüğün eklendiği idea büyük, küçüklüğün eklendiği idea da küçük olur değil mi?
- Elbette.
- İdealar arasında büyüklük ve küçüklük de vardır değil mi? Zaten olmasalardı hem birbirlerine zıt olamazlardı hem de var olan nesnelerde bulunmazlardı.
- Haklısın.

150

- Eğer birin içinde bir küçüklük varsa bu birin tamamında ya da bir kısmında olabilir.
- Tamam.
- Öncelikle bütünde bulunması halinde ne olduğunu inceleyelim: Küçüklük ya bütünün tamamında eşit şekilde yer almalı ya da bütünü çevrelemeli değil mi?
- Tabii ki.
- Eğer küçüklük biri çevreliyorsa ondan büyüktür, eşit şekilde yayılıyorsa o zaman da eşittir değil mi?
- Evet.
- Küçüklüğün bir şeye eşit ya da büyük olması halinde kendi görevini değil eşitliğin ya da büyüklüğün görevini de yapması söz konusu oluyor, böyle bir şey olabilir mi?
- Olamaz.
- Bu durumda küçüklük birin tamamında değil bir kısmında yer alıyordur.
- Haklısın.
- Parçaların tamamında da yer alamaz, eğer böyle olsaydı bütün için söylediklerimiz parçalar için de geçerli olurdu. Hangi parçada yer alıyorsa onunla eşit ya da ondan büyük olmalıdır.
- Doğru.
- Bu durumda küçüklük herhangi bir parçada ya da bütünde yer almıyor demektir. Böylece küçüklüğün asla herhangi bir yerde olmadığı sonucuna da ulaşıyoruz. Küçüklüğün kendisi dışında başka hiçbir şey küçük olamaz.
- Haklı gibisin.

- Bu durumda birde büyüklüğün olmadığı sonucunu çıkarabiliriz. Çünkü büyüklüğün kendinden başka bir şeyin içinde bulunması gerekiyor. Eğer büyükse bunun beraberinde küçüğün olması da gerekecektir. Ancak küçüklüğün hiçbir yerde olmadığını söylemiştik, bu durumda bu olanaksızdır.
- Haklısın.
- Büyüklük sadece küçüklükten daha büyüktür, onun dışında başka bir şeyden büyük değildir. Küçüklük de sadece büyüklükten daha küçüktür.
- Doğru.
- Diğer nesneler de büyüklüğe ya da küçüklüğe sahip değillerse, birden daha büyük olamazlar ya da daha küçük de değillerdir. Büyüklük ve küçüklük bire göre değil birbirlerine göre ortaya çıkmaktadır. Öte yandan büyüklüğe ve küçüklüğe sahip olmamaları diğer nesnelerle de büyüklük küçüklük ilişkisi kurmalarına engel olur.
- Çok doğru.
- Bir, diğer nesnelerden daha büyük ya da küçük değilse, onlardan fazla ya da eksik de olamaz.
- Olamaz.
- Fazla ya da eksik olmayan bir şeyin ancak eşit olması söz konusu olabilir.
- Çok doğru.
- Birin kendisi kendine göre nasılsa o şekildedir. Kendisinde büyüklük ya da küçüklük yoksa kendisinden fazla ya da eksik olamaz. Kendisiyle eşit değerdeyse ancak kendisine eşit olabilir.
- Doğru.

- Yani bir hem kendi kendiyle hem de diğer nesnelerle eşit olmalı.
- Haklı gibisin.
- Öte yandan bir kendi kendinin içinde yer aldığı için kendini dışarıdan çevrelemeli, çevrelediği için kendinden daha büyük, başka biri tarafından çevrelendiği için daha küçük olacak. Buradan da birin kendi kendinden daha büyük ve küçük olduğu sonuçları çıkıyor.
- Haklısın.
- Birin ve diğer nesnelerin dışında herhangi bir şey var olamaz demiştik.
- Doğru.
- Var olan şey de mutlaka bir yerde olmalı.
- Olmalı.
- Bir şey bir başka şeyin içindeyse o şeyden daha küçüktür, değil mi? Çünkü içinde olmak ifadesiyle kastedilen budur.
- Tabii ki.
- Bir ve diğer nesneler dışında başka bir nesne yoktur ve bunların birbirlerinin içinde olmaları gerekiyor. Hem diğer nesnelerin birin içinde hem de birin diğer nesneler içinde bulunması zorunlu. Böyle olmasaydı herhangi bir yerde de olmamaları gerekirdi.
- Haklı gibisin.
- Eğer bir, diğer nesnelerin içindeyse, diğerlerinden daha küçüktür ve onlar tarafından çevrelenmiştir. Aynı şekilde biri çevreleyenler birden daha büyük olacaklardır. Bu akıl yürütme bir ve diğer nesneler arasındaki büyüklük ilişkisini açıklar.
- Tamam.

- Bu durumda birin kendisi diğer nesnelerden ve kendi kendinden daha büyük ve küçük oluyor. Aynı zamanda kendine ve diğer nesnelere eşit oluyor.
- Haklı gibisin.
- Bir hem daha büyük hem daha küçük hem de eşit olabiliyorsa, bu durum kendine ve diğer nesnelere göre de olacak ve bir şeyin ölçüsü olduğundan parçası da olacaktır.
- Çok doğru.
- Yine daha büyük, küçük ya da eşit olmanın getirdiği sonuçlardan biri de diğer nesnelerden sayı bakımından daha fazla ya da eksik olabilmesi ve hem kendine hem de diğerlerine eşit olabilmesidir.
- Anlayamadım.
- Büyük olduklarından kendi ölçü miktarına göre o kadar çok parçada olacak. Küçük ve eşit olması durumunda da söylediğimiz geçerliliğini sürdürecektir.
- Tamam.
- Kendinden daha büyük, daha küçük, eşit olmanın, ölçü ve parçalara sahip olmanın bir sonucu da kendinden daha çok, az ya da eşit olmasıdır, değil mi?
- Evet.
- Kendine eşit sayıda parçası vardır, bu nedenle de sayısal bakımdan kendine eşittir. Daha çok parçası olduğundan kendinden çok, daha az parçası olduğundan da kendi kendinden eksik olacaktır.
- Haklı gibisin.

- Bir ve diğer nesneler arasında da benzeri bir ilişki kurabilir miyiz? Diğerlerinden büyük olduğu için sayısal açıdan onlardan çok olmalı, daha küçük olduğu için sayısal açıdan az olmalı, eşit göründüğü için de sayısal açıdan eşit olmalı, değil mi?
- Evet.
- Bu durumda bir hem kendinden hem de diğerlerinden sayısal açıdan daha çok, az ve eşit olmakta.
- Haklısın.
- Bir zamandan da pay almakta. Bu nedenle hem kendi kendinden hem de diğerlerinden daha yaşlı ve gençtir. Diğerlerine göre yaşlanabilir ya da gençleşebilir. Aynı zamanda hem kendi kendisiyle hem de diğerleriyle yaşıt da olabilir.
- Anlayamadım.
- Bir varsa, bir için var olmak vardır.
- Tamam.
- 152 - Var olmak dediğimiz şey, şu anda varlıktan pay almaktır. Vardı demek de geçmiş zamandan pay almak, var olacak demek ise gelecek zamandan pay almaktır, değil mi?
- Doğru.
- Bir var olmaktan pay alıyorsa, bu takdirde zamandan da pay alacaktır.
- Tabii ki.
- Halihazırdaki zamandan alır, değil mi?
- Evet.
- Eğer zamanla beraber bir de ilerlemeye devam ederse, her zaman kendisinden yaşlı olacaktır.
- Kesinlikle.
- Yaşlılığı gençliğe kıyasla var olan bir şey olarak tanımlamıştık, hatırladın mı?

- Hatırladım.
- Bir kendinden daha yaşlıysa, daha genç olan kendinden daha yaşlıdır.
- Elbette.
- Böylece kendinden hem daha genç hem de daha yaşlı olmak zorunda kalıyor.
- Doğru.
- Geçmiş ve gelecek arasında var olan şimdiki zamanda daha yaşlı olmalıdır, ne de olsa geçmişten geleceğe geçerken şimdiki zamanı atlayamayacaktır.
- Haklısın.
- Şimdiki zamanla karşılaştığında artık daha yaşlı hale gelemes. Çünkü zaten daha yaşlanmıştır, değil mi? Hareket ettiğine göre şimdiki zaman olmaz. İlerleyen bir şey hem şimdiki zamanla hem gelecek zamanla beraberdir. Şimdiki zamanı bırakırken gelecek zamanı almaktadır.
- Haklısın.
- Bu şekildeki her şeyin şimdiki zamanla ilişkisi olmaması zorunlu bir şeyse, her zaman o noktaya ulaşmaktan uzak durur. Bu durumda da o şey oluşum sırasında rastlanılandır.
- Haklı gibisin.
- Yani bir daha yaşlı olarak şimdiki zamana rastlarsa, artık oluşmayı bırakır çünkü daha yaşlı olmuştur.
- Doğru.
- Kendinden daha yaşlı olduğu şeyden daha yaşlıdır ve o şey de kendisidir, değil mi?
- Evet.
- Daha yaşlı olanın daha gençten daha yaşlı olduğunu söylemiştik, değil mi?

- Evet.
- Yani bir, şimdiki zamanla karşılaşp daha yaşlı olurken aslında kendi kendinden de daha genç oluyor.
- Haklısın.
- Var oluşun her aşamasında şimdiki zaman birin yanındadır. Çünkü bir ne zaman var olsa, o zaman şimdiki zamandır.
- Kesinlikle haklısın.
- Bu durumda bir, her zaman kendi kendisinden daha yaşlı ve genç olduğu gibi aynı zamanda daha yaşlanmakta ve gençleşmektedir de.
- Haklı gibisin.
- Kendi kendinden çok olma bir zaman dilimi içinde mi gerçekleşir yoksa kendisiyle eşit zaman içinde mi?
- Eşit zaman içinde.
- Kendiyle eşit sürede olan şey aynı yaşta olmayı gerektirmez mi?
- Gerekirir.
- Aynı yaşta dediğimiz, daha yaşlı ya da genç olmama durumudur.
- Doğru.
- Yani bir kendiyile eşit olduğu ve olmaya devam ettiği için kendinden daha yaşlı ve genç olmadığı sonucuna da ulaşmaktayız.
- Haklı gibisin.
- Diğer nesneler için ne dersin?
- Emin değilim.
- Belki de şöyle diyebiliriz: Birden başka diğer nesneler eğer çok sayıdalarsa, birden daha çokturlar. Eğer tekil olsaydı bir olurdu ancak çoğul oldukla-

rı için birden çok olacaklar ve çokluğa sahip olacaklardır.

- Haklısın.
- Çokluk, birden daha çok olan sayıdan pay alır.
- Evet.
- Sayılar söz konusu olduğu zaman çoklar mı azlar mı önce gelir?
- Azlar.
- En küçük olan en önce gelir, bu da birdir, değil mi?
- Evet.
- Yani bir sayıya sahip olan diğer şeylerden önce gelir. Diğerlerinin hepsine başka diyoruz, aslında başka diye adlandırılan bir şey olmadığı için bunlar sayıya sahiplerdir.
- Haklısın.
- Önce oluşanın önce geldiğini sanıyorum, sonra oluşan da sonra gelir. Sonra gelenler önce gelenlerden daha gençtir. Bu sayede birin diğerlerinden daha yaşlı, diğerlerinin birden daha genç olduğu sonucuna ulaşmaktayız.
- Haklı gibisin.
- Birin kendi doğasına ters bir şekilde ortaya çıkması söz konusu olabilir mi?
- Olamaz.
- Biri parçaları olan bir şey olarak da tanımlamıştık. Böyleyse başı, sonu ve ortası vardır.
- Tamam.
- Başlangıç her şeyden sonra gelir, birin kendinden ya da diğerlerinden önce gelir, evet diğer tüm nesneler başlangıçtan sonra gelmezler mi?
- Gelirler.

- Diğer tüm nesneler hem bütünün hem de birin parçalarıdır ve hepsi birden hem bir hem de bir bütündür demeliyiz.
- Tamam.
- Ancak son dediğimiz şey, en sonda yer alacaktır. Doğası gereği bir ile aynı anda ortaya çıkmaktadır. Eğer birin kendi doğasına ters bir şekilde ortaya çıktığını kabul etmiyorsak diğer nesnelerle birlikte ve son da dahil olarak en son olarak ortaya çıkmış olmalılar.
- Haklı gibisin.
- O halde bir diğerlerinden daha genç, diğerleri de birden daha yaşlıdır.
- Evet.
- Bir ya da başka bir şeyin başlangıcı ya da başka bir parçası tek ise bunun da bir olması bir zorunluluk olmaz mıydı?
- Olurdu.
- Yani bu durumda bir hem ilk olanla hem de ikinci olanla birlikte aynı anda olmalı. Sona gelinceye ve bir bütün oluşturunca dek ya da kendinden sonra ne olduğuna bakılmaksızın içindeki hiçbir şeyi kaybetmez. Oluşma sırasında başlangıç, orta ya da sondan herhangi bir şey kaybetmeyecektir.
- Haklısın.
- Bu durumda bir, diğer nesnelerle aynı yaşta olmalı. Eğer bir, doğasına ters bir şekilde ortaya çıkmadıysa diğerlerinden daha önce ya da sonra değil onlarla aynı anda ortaya çıkmıştır. Bu durumda da bir diğerlerinden daha yaşlı ya da genç olmuyor, diğer nesneler de aynı şekilde birden daha yaşlı ya da genç olmuyorlar. Ancak daha önceden

birin diğerlerinden daha yaşlı ve genç olabildiği sonucuna ulaşmıştık. Yine diğer nesneler de birden daha yaşlı ya da genç olabiliyorlardı.

- Doğru.
- Birin oluşumu hakkında bunları söyleyebileceğiz. Ancak bir ve diğer nesneler arasındaki yaşlılık, gençlik ya da yaşlanma ve gençleşme ilişkisi hakkında ne söylemeli? Belki de var olmak noktasında söylediğimiz şeyler oluşmak noktasında da geçerlidir? Belki de farklı bir açıklama yapmak gerekir.
- Ne söyleyeceğimi bilemiyorum.
- Benim söylemek istediğim bir şey var: İki şey arasında yaş farkı varsa bu fark her zaman korunacaktır. Genç olanın daha da gençleşmesi olanaksızdır. Eğer eşit olmayan iki şeye eşit bir ekleme yapılırsa, bu eklenenin zaman ya da başka bir şey olması fark etmeksizin fark her zaman aynı kalır.
- Doğru.
- Eğer yaş farkı her zaman aynı devam ediyorsa, olan şey hiçbir şeyden daha yaşlı ya da genç olamaz. Bir her zaman daha yaşlıydı ve şimdi de daha yaşlı, diğerleri daha gençler ve hiçbirini diğerine nazaran daha fazla yaşlanamıyor ve gençleşmiyor.
- Haklısın.
- Yani var olan bir de diğer var olan nesnelere göre daha yaşlı ve genç olamıyor.
- Doğru.
- Daha fazla yaşlanıp gençleşmelerine yönelik bir de şuna bak.

- Dinliyorum seni.
- Bir ve diğer nesneler birbirlerinden daha yaşlı gibi görünmüştü, değil mi?
- Evet.
- Bir, diğer nesnelerden daha yaşlıysa diğer nesnelerden daha uzun zamandır vardır.
- Tamam.
- O halde tekrar inceleyelim. Daha çok ya da az zamana belli bir miktar bir zaman eklersek çok ve az arasındaki fark azalır mı yoksa aynı mı kalır?
- Azalır.
- Bu durumda bir ve diğerleri arasındaki fark ortadan kalkacak, bire ve diğer nesnelere aynı zaman dilimini eklersek yaş farkı her zaman daha öncekinden daha az olacak.
- Haklısın.
- İki şey arasındaki yaş farkı daha az olduğu zaman daha yaşlı olan eskisine nazaran daha genç gibi olmaz mı?
- Olur.
- Daha genç olursa diğer nesneler de bire nazaran daha yaşlı olmayacaklar mı?
- Olurlar.
- Yani bu durumda gençleştirilmiş bir, daha önceden olmuş olan ve daha yaşlı olan nesneye göre daha yaşlı olur. Fakat asla daha yaşlı olmamaktadır, sadece ondan daha yaşlı hale gelmektedir. Bunun nedeni diğerinin her zaman genç, birin ise her zaman yaşlı olmaya doğru ilerlemesidir. Bu sayede daha yaşlı olan her zaman daha genç olandan daha gençleşir. Zıt olarak ilerlemeleri demek birbirlerine doğru ilerlemeleri anlamına gelmek-

tedir. Genç olan yaşlı olandan daha yaşlı, yaşlı olan genç olandan daha genç hale dönüşür. Ancak bu her zaman olabilecek bir şey değildir. Çünkü sürekli olarak olması demek aslında olmuş olması demektir. Ancak eylem şu anda gerçekleşiyor ve birbirlerinden daha genç ya da yaşlı hale geliyorlar. Bir diğerlerinden daha genç olmakta çünkü daha yaşlı olan daha önceden olmuştu. Diğer nesneler de birden yaşlılar çünkü bir daha sonra oluştu. Buradan çıkan sonuç bire göre daha yaşlı ve ondan önce ortaya çıkmış şeyler var ve bu nesnelerin bire karşı durumlarını böyle açıklayabiliriz.

- Haklı gibisin.
- Ancak her zaman birbirleriyle farkları eşit oranda olduğundan hiçbiri diğerinden daha yaşlı olmaz. Bir diğerlerinden daha yaşlı veya genç değil, aynı şekilde diğerleri birden daha yaşlı veya genç değil. Oysa önceden ve sonradan gelenler birbirlerine karşı farklı oranlarda farklı olduklarına göre, bir ve diğerleri arasında daha yaşlı veya daha genç hale gelebilmeleri zorunlu bir şey değil midir?
- Öyledir.
- Buradan çıkan sonuca göre bir kendi kendinden ve diğerlerinden daha yaşlı veya gençtir, yaşlanabilir veya gençleşebilir. Aynı zamanda hem kendinden hem de diğerlerinden daha yaşlı veya genç olamaz, yaşlanamaz ya da gençleşemez.
- Çok doğru.
- Bir hem zamandan hem de yaşlanmak ve gençleşmekten pay alıyorsa bu durumda önce, sonra ya

da şimdi gibi kavramlar da onun için kullanılabilir.

- Evet.
- Yani bir vardı, var olacak, vardır, var olmakta ve var olmaya devam edecek diyebiliriz.
- Diyebiliriz.
- Birle ilgili bir şey vardı, var ve var olacak.
- Doğru.
- Tüm bu söylediklerimizden başka aynı zamanda bir ile ilgili sanı ya da duyum da olmalıdır.
- Haklısın.
- Onun bir ismi vardır, kavranabilir, bu sayede isimlendirilir, hakkında konuşulur, yani diğer nesneler için olan şeyler bir için de geçerlidir.
- Çok doğru.
- Bir kere daha tekrarlamak gerekir. Eğer bir varsa, hem bir ve çok var hem de bir ve çok yoktur, bu durumda bir zamandan pay almakta ve bazen var olduğundan varlıktan pay almakta ancak bazen var olmadığı için var olmamaktan da pay almakta.
- Evet.
- Pay alırken, almaması ya da almazken alması söz konusu olabilir mi?
- Olamaz.
- Yani bir zaman içinde pay alıyor ancak başka zamanda almıyor. Böyle olursa hem pay alır hem de almaz diyebiliriz.
- Haklısın.
- Bir, bazen var olmayı alıyor ve bazen de bırakıyordu değil mi? Zaten bazen ona sahip olup bazen sahip olmamasının başka açıklaması olamaz.

- Doğru.
- Varlıktan pay alma dediğimiz şey oluşma değil mi?
- Evet.
- Varlıktan pay almama da yok olma değil mi?
- Doğru.
- Yani bir varlığı aldığı zaman var oluyor, bıraktığı zaman yok oluyor.
- Kesinlikle.
- Bir ve çok vardır ve her ikisi de var olmakta ve yok olmaktalar, bu durumda bir var olduğu zaman çok yok olur, çok var olduğu zaman bir yok olur.
- Evet.
- Bir ve çok varsa parçalara ayrılmaları ve parçaların bir araya gelmeleri gerekir.
- Tabii ki.
- Bir, benzer ve benzemez olduğu zaman hem benzermesi hem de benzememesi gerekir değil mi?
- Evet.
- Yine daha büyük, küçük ve eşit olduğu zaman da fazlalaşması, eksilmesi ya da eşit hale gelmesi zorunlu oluyor.
- Doğru.
- Bir hareket ettiğinde durursa ya da tam tersi olursa herhangi bir zaman içinde yer almamalıdır.
- Anlayamadım.
- Dururken hareket etmesi ya da hareket ederken durması ancak bir değişim geçirmesi halinde olabilir.
- Doğru, başka çaresi yok.

- Bir şeylerin hareket etmediği ya da durmadığı bir zaman dilimi yoktur.
- Doğru.
- Hareket olmadan hareket edemez.
- Tamam.
- Değişim ne zaman gerçekleşiyor? Çünkü dururken de hareket ederken de zaman içinde de değişim gerçekleşmiyor.
- Tamam.
- Peki, birin değiştiği bir zaman olabilir mi?
- Anlayamadım.
- Buna an diyebiliriz. An, değişim olduğu zaman her iki yöne doğru değişim olduğunu açıklar. Artık hareketsiz olmayan hareketsizlikten çıkmıştır. Hareketten çıkan şey de artık hareket değildir. An dediğimiz şey ise hareket ile durma arasında çok kısa bir zaman dilimidir. Bir yandan zaman içinde değerlendirilmez, hem kendine doğru hem de kendinden durmaya doğru değişir, duran şey de harekete doğru gider.
- Haklı gibisin.
- Durma ve hareket varsa her iki yöne doğru bir değişim yaşanacaktır.
- Tabii ki bu durumda her iki yönde birden etkili olur.
- Değişim anda olur, değişim herhangi bir zaman içinde olmaz, zaten böyle olsaydı hareket edemezdi ya da duramazdı.
- Doğru.
- Farklı bir değişim olursa ya da var olmadan yok olmaya ya da yok olmadan var olmaya doğru bir

gidiş olursa, bu bir hareket ya da hareketsizlik 157
arasında gerçekleşecektir. Bu anda var olma, yok
olma, olma ya yok oluş gibi şeyler olmaz, değil
mi?

- Sanırım söylediğin gibi.
- Aynı şekilde birden çokluğa ya da çokluktan bire doğru gidiş sırasında ne bir ne de çok vardır, bir araya gelmez, bozulmaz, benzerden benzemeze gidilirken ne benzerdir ne benzemez, benzetilen ya da benzetilmeyen de değildir. Yine küçük, büyük ya da eşit arasındaki gidiş gelişlerde küçük, büyük ya da eşit veya fazlalaşan, azalan, eşitlenen olmaz.
- Haklı gibisin.
- Bir varsa sonuçlar bu şekilde.
- Evet.
- Sırada, bir varsa diğer nesnelerin ne durumda olduğunu incelemek var, değil mi?
- Tabii ki.
- Öncelikle bir varsa birden farklı nesnelerin nasıl olmaları gerektiğini inceleyelim, ne dersin?
- Olur.
- Birden farklı olduklarına göre bu nesneler bir değildirler, zaten öyle olsalardı farklı olmazlardı.
- Doğru.
- Ancak diğerleri hiçbir şekilde birden pay almıyor değiller. Onlar da birden pay alırlar.
- Nasıl olur bu?
- Birden farklı dediğimiz nesnelerin parçaları vardır, bu nedenle kendilerine diğerleri denmekte. Zaten parçaları olmasaydı bir olurlardı.
- Haklısın.

- Bütünün bölümlerine parça deriz.
- Doğru.
- Bütün dediğimiz şey, zaten parçalardan oluşmalı ve birleşim olmalıdır. Parçalar onun kısımlarıdır, bunlar çokluğun değil bütünün kısımları olmalıdır.
- Biraz daha ayrıntılandırır mısın?
- Eğer bir şey çokluğun parçası olursa kendi kendinin de parçası olmak zorunda olacak. Böyle bir şey olamaz. Eğer her şeyin parçasıysa, diğer nesnelerin de parçası olmalı. Birin parçası değil ama bir dışındaki nesnelerin parçası, bu sayede diğer hiçbir şeyin parçası değildir, tek tek parça olmadığından dolayı çokluğun hiçbirinin parçası olmuyor. Bu şeylerin hiçbir şeyi yok ve her birinin herhangi bir şey olması, bir parça ya da farklı bir şey olmaları olanaksız olmalıdır.
- Haklı gibisin.
- Yani parça çokluğun veya her şeyin parçası değildir. Parça ideanın ya da bütünün kısmıdır. Bütün, her şeyden alarak bütün oldu ve parça da bunun kısmıdır.
- Kesinlikle.
- Diğer nesnelerin parçası varsa, hem bütünden hem de birden pay almalıdır.
- Elbette.
- Bu durumda bir dışındaki nesneler parçaları olan bir bütün olmalıdır.
- Haklısın.
- Parçalar için de aynı durum geçerlidir, onlar da birden pay almalılar. Eğer her birine parça diyor-

sak, her birindeki bir ifadesi onların bir olmalarını gerektirir. Aynı şey diğerleri için de geçerlidir.

- Evet.
- Birden ayrı bir şeyse mutlaka birden pay almıdır, eğer pay almazsa zaten kendisi bir olurdu. Birin kendisi olmadan bir olmaksızın olanaksızdır.
- Doğru.
- Hem parçaların hem de bütünü birden pay alması gerekiyor. Zaten bütün de parçalara sahipken ancak bu şekilde bütün olabilir. Yani parçalar da bütünü parçası olan bir parçanın parçalarıdır.
- Haklısın.
- Birden farklı olmaları birden pay alanların almamalarını gerektirir mi?
- Gerektirmez.
- Birden farklı olanlar bir şekilde çokluktur. Zaten birin dışındakiler çok değillerse ancak hiçbir şey olmak zorundadırlar.
- Doğru.
- Birin parçalarından ve birin bütününden pay alanlar çok sayıda olduğuna göre, birden pay alanların çokluk bakımından sonsuz olmaları gerekmez mi?
- Anlayamadım.
- Konuya bir de şöyle bakalım: Şu anda onların bir olmadıkları, bire katılmadıkları ya da birden pay almadıkları doğru değil mi?
- Kuşkusuz.
- Yani bunlara birin olmadığı bir çokluk diyebiliriz.
- Diyebiliriz.
- Bu şekilde alınabilecek en küçük parçayı çekip çıkarsak, bu çekilen parçanın çokluk olması ve bir olmaması gerekir değil mi?

- Evet.
- Yani birin ideasından daha farklı bir doğa var ve bunu her incelememizde onu sonsuz bir çokluk olarak görmekteyiz.
- Doğru.
- Her parça, parça haline dönüştüğü zaman bütüne göre daha dar bir sınıra sahip oluyor ve bütün de parçalara göre geniş bir sınıra.
- Haklısın.
- Birden farklı nesnelerin birden ve kendi kendilerinden pay almaları gerekir. Daha önceden de söylediğimiz gibi içlerinde birbirlerine göre bir sınır oluşturan başka bir şey oluşmaktadır. Öte yandan doğaları gereği kendi başlarına sonsuzluğa sahiptir.
- Haklı gibisin.
- Bu sayede birden farklı nesneler, bütün ve parça olarak hem sonsuz oluyorlar hem de sınırlılar.
- Haklısın.
- Hem birbirlerine hem de kendilerine benzer ve benzemez olabiliyorlar.
- Anlayamadım.
- Doğaları gereği sonsuz olduklarına göre hepsi için de aynı durum geçerlidir.
- Doğru.
- Hepsi sınırdan pay alıyorsa, hepsi için de aynı durum söz konusudur.
- Tabii ki.
- Bir yandan sınırları olması bir yandan da sonsuz olmaları nedeniyle birbirine zıt bir durumla karşı karşıyayız.
- Haklısın.

- Zıt şeyler benzemez şeyledir.
- Tamam.
- Bu iki durumdan her biri kendi açısından incelen-
diğinde birbirlerine benzerdir, her ikisi açısından
bakıldığında en zıt ve benzemez durumla karşıla-
şırız.
- Sanırım dediğin gibi.
- Yani bu durumda diğer nesneler hem kendilerine
hem de birbirlerine karşı hem benzemez hem de
benzer oluyorlar.
- Haklısın.
- Bu durumda birbirleriyle hem aynı hem de farklı
olmalılar. Hem hareket halindeler hem de dura-
ğanlar. Sonuç olarak birden farklı nesnelerin bir-
birlerine zıt durumlarla karşılaşmalarını garipse-
memek gerekir.
- Evet.
- Her şeyi bu şekilde değerlendiriyorsak, birin ol-
duğunu varsayıyoruz ve buradan hareketle bir-
den farklı nesnelerin durumlarını ifade ettik. Söy-
lediklerimize itirazın var mı?
- Yok.
- Şimdi tekrar bir varsa, birden farklı olan nesnele-
rin durumlarını inceleyelim.
- Tamam.
- Bir ve diğer nesneler birbirinden farklı noktalar-
dalar değil mi?
- Neden böyle olsun?
- Bunların dışında var olan bir şey yok. Yani bir ve
diğerleri dediğimiz zaman her şeyi kastetmiş olu-
yoruz, değil mi?
- Doğru.

- Yani bir ve diğer nesneleri kapsayan bir şey her şeyi kapsamaktadır.
- Tamam.
- O halde bir ve diğer nesneler hiçbir zaman aynı şeyin içinde olamazlar.
- Haklı gibisin.
- Farklı yerlerde mi olmalılar?
- Evet.
- Bir olanın parçaları olduğunu söylemek imkânsızdır.
- Böyle bir şey olamaz.
- Hem diğer nesnelerden farklı hem de parçaları yoksa bir bütün ya da parça olarak farklı bir nesnenin içinde olamaz.
- Olamaz.
- Bu durumda diğer nesneler ne parça ne de bütün oldukları için bir pay alamazlar.
- Evet.
- Yani diğer nesneler bir olamazlar, kendilerinde bir yoktur.
- Doğru.
- Diğer nesneler çok da olamazlar. Çünkü çok olsaydılar, her biri bütünün parçaları olurdu. Fakat bütünden pay almadıklarını söylüyoruz, bu durumda birden farklı nesneler bir ya da çok olamazlar, bütün ya da parça da olamazlar.
- Haklısın.
- Eğer birden pay almıyorlarsa, birden farklı nesneler iki ya da üç de olamazlar. Onların içlerinde iki ya da üç de bulunmaz.
- Evet.

- Diğer nesneler bire benzer ya da benzemez değildirler. Onların içinde benzerlik ya da benzemezlik bulunmaz. Zaten benzer ya da benzemez olsalar ya da içlerinde benzerlik veya benzemezlik bulunsa, birden farklı nesnelerin içlerinde iki zıt idea bulundurmaları gerekirdi.
- Haklı gibisin.
- Öte yandan hiçbir şeyden pay almayan şeylerin iki şeyden de pay alamayacaklarını söylemiştik.
- Doğru.
- O halde diğer nesneler benzer ya da benzemez 160
değiller, aynı zamanda her ikisi birden de olmuyorlar. Çünkü böyle olsalardı, birin iki ideasından birinden pay almaları gerekirdi, aynı şekilde her ikisi olsalar iki zıt ideadan da pay almaları gerekirdi. Oysaki daha önceden de söylediğimiz gibi, bu olanaksız bir durumdur.
- Haklısın.
- Bu durumda diğer nesneler aynı ya da farklı değildirler, hareket etmiyorlar ya da durmuyorlar, var olmuyorlar veya yok olmuyorlar, daha çok ya da az eşit olmuyorlar, bu türden başka bir şey de olmuyor. Çünkü diğer nesneler bu türden işlerle ilgilenecek olsalardı birden, ikiden ya da diğer sayılardan pay alırlardı ancak bir ile hiçbir şekilde ilgileri olmamaları nedeniyle bunlardan da pay almaları olanaksızdır dedik.
- Doğru.
- Bu durumda bir varsa hem kendi kendine hem de diğer nesnelere karşı bir şeydir ya da bir şey değildir.
- Tam olarak dediğin gibi.

- Sırada, bir var değilse ne gibi sonuçlara ulaşacağı-mız var.
- Tamam.
- Bir yoksa ne demek? Bir olmayan yoktur demekle aynı şey mi?
- Yok, farklı.
- Bir olmayan yoksa demekle, bir olmayan yoktur demek birbirlerine zıt şeyler de değil mi?
- Evet, zıt şeyler.
- Eğer biri büyüklük ya da küçüklük gibi şeylerin olmadığını söylese, asla var olmayan bir şeyden söz ediyordur, değil mi?
- Evet.
- Biri de şimdi bir yoksa dediği zaman, diğer şey-lerden farklı bir şeyi yani olmayan bir şeyi söylü-yor ve biz de bunu biliyoruz, değil mi?
- Doğru.
- Öncelikle bilinebilir bir şeyden söz ediyor, bir ifa-desinden sonra var olmak ya da var olmamak ifa-delerini kullandığı zaman diğerlerinden farklı bir şeyden bahsediyor. Hem var olmamak denilen şeyin ne olduğu ve diğerlerinden ne farkı olduğu da fazla bilinmiyor.
- Zorunlu olarak.
- Yani bu durumda bir yoksa ne olmalı diye düşün-meliyiz. Sonuç olarak açıkladığımız şekilde bir bilgisine sahip olmalıyız, bu bilgiye sahip değil-sek, söylenen sözden bir şey anlamış olamayız.
- Haklısın.
- O halde diğerleriyle arasında fark vardır, dedi-ğimiz gibi olmasaydı onun bir farkı olduğundan söz edilmezdi.

- Tabii ki.
- Yani [birin] bilgisine sahibiz ve farklı olduğunu biliyoruz. Bir ile diğerleri arasındaki farktan bahsedildiği zaman diğerlerinin değil birin farkını kastediyoruz.
- Haklı gibisin.
- Yine var olmayan bir, herhangi bir şeyden ya da diğer şeylerden pay alır. Çünkü sıraladığımız şeylerden ya da farklı bir şeyden pay alsaydı, o zaman birden ya da birden farklı olan nesnelerden bahsedemezdik. Yine kendisine ait bir şey olamazdı ya da onun bir şeyi olabilirdi, kendisi için bir şey de söylenemezdi.
- Haklısın.
- O halde bir yoksa birin var olması olanaksızdır. Ancak yine de çok sayıda şeyden pay alabilir. Yine bir başka bir şey değil olmayan o zorunlu- 161
dur. Eğer bir ya da başka bir şey var olmayacak olsaydı o zaman hiçbir şey söylenmezdi. Fakat bir, başka bir şey değil, sadece olmayan bir şeydir diyoruz. Bu durumda da birçok şeyden pay alması kadar doğal bir şey olamaz.
- Çok haklısın.
- Bu durumda bir diğerlerine benzemeyecektir. Diğerleri birden farklı olduğuna göre birden daha farklı bir yapıya sahip olmalılar.
- Tamam.
- Farklı olan değişiktir, değil mi?
- Evet.
- Farklı olanın da benzemez olması gerekir.
- Benzemezdir.

- Eğer bire benzemiyorlarsa, bu durumda benze-
mez dediklerimiz, başka bir benzemeze benze-
mez durumdadır.
- Tabii ki.
- Yani hem birde hem de diğerlerinde benzemez
olmalarını sağlayan bir benzemezlik vardır.
- Haklı gibisin.
- Diğer nesnelere göre bir benzemezliğe sahiplerse,
kendi kendisi bakımından da bir benzerliği olma-
lıdır, değil mi?
- Anlayamadım.
- Birde bire benzemelik varsa, bizim bir üzerine ko-
nuşmamız, onunla ilgili varsayımda bulunmamız
söz konusu olamaz, biz sadece birden başka bir
şeyden söz ederiz.
- Haklısın.
- Ancak bu doğru değil.
- Tamam.
- Yani bir kendi kendisiyle benzerliğe sahip olmalı.
- Olmalı.
- Diğer nesnelere eşit de olmamalı, eşit olsaydı eşit-
lik aısından diğerleriyle benzer olurdu. Ancak
bir yoksa, böyle bir şey olamaz.
- Doğru.
- Diğer nesnelerle eşit değilse, diğer nesnelerin de
bire eşit olması gerekir.
- Evet.
- Eşit olmayanlar eşitsizdir, değil mi?
- Doğru.
- Eşitsiz olanlar, eşitsiz bir şeye eşitsizlerdir, değil
mi?
- Kesinlikle.

- Yani bir, diğer nesnelerin kendine eşitsiz olmasını sağlayan eşitsizlikten pay alıyor.
- Evet.
- Büyüklük ve küçüklük eşitsizliğe dair şeylerdir, değil mi?
- Evet.
- Yani bu birde büyüklük ve küçüklük de vardır, değil mi?
- Öyledir.
- Büyüklük ve küçüklük birbirlerinden çok farklı şeylerdir.
- Evet.
- Aralarında her zaman bir şey vardır.
- Vardır.
- Aralarında bulunan şey eşitlik, değil mi? Başka bir şey olabilir mi?
- Olamaz.
- Yani bir şeyde büyüklük ve küçüklük varsa, aralarında bir de eşitlik olmalı.
- Haklı gibisin.
- Yani bir var olmasa da eşitlikten pay alıyor ve aynı zamanda büyüklükten ve küçüklükten de pay alıyor. Bunu açıkça gördük.
- Haklısın.
- Bu durumda varlıktan da pay almalıdır.
- Açıklar mısın?
- Bir açıkladığımız şekilde olmalı. Eğer dediğimiz gibi değilse, birin olmadığını söylerken doğru söylemiyoruzdur. Eğer doğru söylüyorsak, var olan şeylerden bahsediyoruzdur, değil mi?
- Doğru.

162

- Eğer doğru şeylerden bahsettiğimizi iddia ediyorsak, var olan şeylerden bahsettiğimizi de ifade etmeliyiz.
- Elbette.
- O halde var olmayan bir, bir var. Eğer var olmayan bir, bir değilse ya da sadece belirli bir şekilde var olmaktan var olmamaya doğru geçiyorsa, ona olan şey dememiz gerekirdi.
- Çok haklısın.
- Yeniden var olabilmesi için var olmayan şeyin var olmamaya sahip olması gerekiyordu, bir de var olmayacaksa aynı şekilde var olmamaya ilişkili olmalıdır. Çünkü herhangi bir şekilde var olan var olabilir, var olmayan var olmayabilir. Var olan şey, var olmak olanın varlığından, var olmayan da gerçekten var olacaksa var olmayanın varlık olmayanından pay alıyor. Var olmayan şey de yeniden gerçek anlamda var olmayacaksa, var olmaması olmayanın olmayan varlığından, var olmaması olmayanın da varlığından pay almalıdır.
- Kesinlikle doğru.
- Bu durumda olan ve olmayan şeyler aynı anda beraber bir yerde bulunabiliyorlarsa ve bir var değilse, o zaman var olmamasına rağmen varlıktan pay almalıdır.
- Doğru.
- Yani bir yoksa varlığı var.
- Evet.
- Ancak bir yok olduğu zaman varlık olmadığını da gördük.
- Evet.

- Bu durumda bir şeyin yapısı değişmeksizin böyle bir değişikliğe uğraması olanaklı mıdır?
- Doğrudur.
- Yani bir şekli olan ve olmayan her şey, aslında bir değişimi işaret edebilmekte.
- Doğru.
- Değişiklik dediğimiz şey, harekettir değil mi? Başka bir tanımlama olabilir mi?
- Harekettir.
- Bir için, hem var olan hem de olmayan demiştik, değil mi?
- Öyle.
- Bu durumda vardığımız sonuç, birin hem bir şekle sahip olduğu hem de olmadığı.
- Haklı gibisin.
- Bu durumda var olmayan bir, var olmaktan olmaya doğru bir değişim içindeyse hareket halindedir demektir.
- Doğru.
- Oysa var olan şeyler arasında herhangi bir yerde bulunmuyorsa, zaten var olmadığına göre de böyle olmalı, o halde hareket etmemelidir.
- Tabii ki.
- O halde değişiklik bakımından hareket etmiyor.
- Doğru.
- Kendi içinde de bir hareketi yoktur. Ne de olsa kendisiyle bir ilişkisi bulunmuyor, aynı olan şeyin var olan şey olduğunu söylemiştik. Olmayanların ise var olanların içinde herhangi bir yerleri olamaz.
- Evet.

- Yani olmayan bir, içinde bulunmadığı bir şey içinde hareket edemez.
- Doğru.
- Bir var olsa da olmasa da hiçbir şekilde kendisinin dışında bir şekle sahip olamaz. Zaten kendisinden farklı bir şekle sahip olsaydı, artık birden değil başka bir şeyden söz ediyor olurduk.
- Haklısın.
- Kendi içinde hareket etmiyor, dışarıda hareket etmiyor ve şekil değiştirmiyorsa nasıl hareket edebilir?
- Bilmiyorum.
- Hareket etmeyen bir şeyin hareketsizliğe devam etmesi, hareketsiz olanın da durması zorunludur.
- Doğru.
- Yani bir var olmadığı için hem hareket etmekte hem de durmaktadır.
- Haklı gibisin.
- Hareket ediyorsa şekil değiştirmelidir çünkü herhangi bir şey hareket ediyorsa bundan sonra eskisi gibi kalması söz konusu olamaz.
- Evet.
- Yani bir hareket ederse şekil değiştiriyor.
- Tamam.
- Ancak hareket etmediği için şekil değiştirmesi de söz konusu olamaz.
- Olamaz.
- Yani var olmayan bir, hem hareket ettiği için şekil değiştiriyor hem de etmediği için aynı kalıyor.
- Evet.
- Bu durumda var olmayan bir, hem şekil değiştirir hem de değiştirmez.

- Haklı gibisin.
- Bir şeyin şekli değişiyorsa, onun daha öncekinden farklı olması, önceki durumun ortadan kalkması, şekil değiştirmeyen şeyin farklı bir şekilde olması ve önceki durumun ortadan kalkmaması zorunlu değil mi?
- Zorunludur.
- O halde var olmayan bir, şekil değiştirdiği için oluşuyor ve yok oluyor, şekil değiştirmedikleri için oluşma ve yok olma söz konusu olmuyor. Böylece var olmayan bir hem oluşuyor hem yok oluyor hem de bu ikisi olmuyor.
- Evet.
- O halde tekrar inceleyelim. Bu şeyler gördüğümüz gibi mi yoksa başka şekilde mi oluyor?
- Evet, bu konuyu incelemeliyiz.
- Bir yoksa, ne gibi sonuçlara ulaşacağımızı sormuştuk.
- Evet.
- Yoktur dediğimiz zaman kastımız o şeyde varlığın olmadığıdır, değil mi? Yani başka bir şey söylemiyoruz.
- Yok, hayır.
- Yani bir şeyin olmadığını söylüyorsak, o şeyin bir şekilde olduğunu ya da olmadığını mı söyleriz, yoksa yoktur dediğimiz zaman asla var olmayan, hiçbir zaman hiçbir yerde olmayan bir şeyi mi kastediyoruz. Söylemek istediğimiz varlıktan hiçbir şekilde pay alınmadığı mı?
- Çok kolay bir soru.
- Yani olmayan bir şey var olamaz, başka bir varlıktan da pay alamaz.

- Evet.
- Oluşmak ve yok olmak dediğimiz zaman, varlıktan pay almak ve varlığın yok olmasından başka bir şeyden söz etmiyoruz, değil mi?
- Evet.
- Varlıktan başka bir şeyi olmayan ise onu alamaz ya da ondan mahrum kalamaz.
- Elbette.
- Bir asla var olmadığına göre, asla bir varlığa sahip olamaz, bundan pay alamaz ya da ondan mahrum kalmış olamaz.
- Haklısın.
- Varlıktan pay almadığına göre, var olmayan bir oluşmaz ya da yok olmaz.
- Doğru gibi.
- Bu durumda asla şekil değiştiremez çünkü şekil değiştirse oluşması ya da yok olması gerekecekti.
- Haklısın.
- Şekil değiştirmiyorsa, hareket de etmemeli.
- Evet.
- Herhangi bir yerde olmayan bir şeyin durduğunu söyleyemeyiz çünkü her zaman duran şeyler aynı yerde bulunurlar.
- Doğru, aynı yerde olmalılar.
- Bu durumda diyebiliriz ki var olmayan bir asla durmuyor ve asla hareket etmiyor.
- Evet, böyle söylenebilir.
- Bir de var olan herhangi bir şey de olamaz çünkü var olandan pay almak demek varlıktan pay almak demektir.
- Haklısın.
- O halde bir büyüklüğe, küçüklüğe ya da eşitliğe sahiptir.

- Doğru.
- Bir gerek kendi kendine gerekse de diğer nesnelere karşı benzer ya da benzemez değildir.
- Sanırım dediğin gibi.
- Bir söylediğimiz şekilde hiçbir şeye sahip değilse, diğer nesnelerin bire ait olması söz konusu olabilir mi?
- Olamaz.
- Yani diğer nesneler bire benzer ya da benzemez değiller, ondan farklı ya da onunla aynı değiller.
- Evet.
- Var olmayan bir hakkında ona, onun, bir şeyi, bu, bunun, diğeri, diğerine, sanı, şimdi, herhangi bir zaman, söz, isim, duyum gibi var olmayana dair bir ifade kullanılabilir mi?
- Kullanılamaz.
- Yani bir yoksa birle ilgili bir ifade de yoktur.
- Evet.
- Yani onunla ilgili bir belirlemede bulunamıyoruz.
- Doğru.
- İncelemeye devam edelim: Bir yoksa diğer nesneler ne olacak?
- Tamam, bu konuyu inceleyelim.
- O nesnelerin diğer nesneler olarak kalmaya devam etmesi gerekiyor. Eğer diğer nesneler olmasalardı, onlardan bahsedemezdik.
- Doğru.
- Diğer nesnelerden bahsedebiliyorsak, onlar kesinlikle farklı şeylerdir. Farklı ve diğer dediğimiz zaman aynı şeyi anlıyorsun, değil mi?
- Evet, aynı şeyi anlıyorum.

- Farklı denilen şey, bir başka şeyden farklı olmak, diğer dediğimiz şey de bir diğer şeyle aynı olmamaktır şeklinde yapılacak tanımlama doğru olur mu?
- Olur.
- Yani diğer nesneler var olacaklarsa, o nesnelerin farklı olmaları gereken bir nokta vardır.
- Tabii ki.
- Fark nedir? Bir var olmadığına göre, birden farklı nesneler olmamaları gerekiyor.
- Doğru.
- Bir diğer ihtimal de birbirlerinden farklı olmaları, bu da değilse zaten hiçbir şeyden farklı olmuyorlar.
- Haklısın.
- Bu durumda gruplar halinde birbirlerinden farklılırdılar demektir. Bir var olmadığına göre, farkları bire göre değil. Ancak en küçük gruplarını bile inceleysek durumları varsayımda çok küçük parçalara ayrıldıkları için bir gibi görünen ve aniden çok büyük olarak algılanan nesnelere benzetilebilir.
- Haklısın.
- Bir olmamasına karşın diğer nesneler varsa gruplar içinde diğerleri diye isimlendirilenler birbirlerinden farklı olmalıdırlar.
- Evet, bu iyi bir açıklama.
- Bir olmadığına göre, hiçbirisi tek olmayan ancak böyleymiş gibi görünen çok sayıda grup olacaktır, değil mi?
- Evet.
- Her biri, bir gibi görüneceklerse çok olduklarında da çok sayıda gibi görüneceklerdir.

- Kesinlikle.
- Bir yoksa, gruplarda tek ve çiftlerin varmış gibi görünmeleri mantıklı olmayacaktır.
- Doğru.
- Yine bu gruplarda en küçük olanın mutlaka var olması gerektiği görünecektir. Bu şey küçük olan diğer şeylere nazaran çok ve büyükmüş gibi görünecektir.
- Tabii ki.
- Grupların her birinin çok ve küçük nesnelerle eşit oldukları düşünülecek çünkü görünüşte daha büyük olmadan küçük olmaya, bunların arasında bulunan şeye geçmeden geçemezdi. Böylece de eşitliği görmesi gerekirdi.
- Haklı gibisin.
- Bir grubun başı, sonu ve ortası olmasa da başka bir gruba sınırı olduğu düşünülmez mi?
- Anlayamadım.
- Bir grubu var olan bir şey olarak kavramak istediğimizde, her zaman için başlangıçtan daha önce başka bir başlangıç olduğunu düşünürüz. Aynı şekilde sondan sonra da başka bir son var gibidir. Ortada olandan daha ortada ya da küçük olandan daha küçük şeylerin de olduğunu düşünürüz. Aslında bu şekilde düşünmemizin nedeni bir olmaması ve diğer grupların her birinin teker teker kavranmasının olanaksızlığıdır.
- Kesinlikle.
- Bu şekilde kavranan şeylerin her zaman bölünmeye devam etmesi normaldir. Çünkü her defasında içinde bir bulunmayan bir grubu kavramaya çalışıyoruz.

- Haklısın.
- Bu durumda konu dikkatlice ele alınmaksızın, sadece göz gezdiriliyorsa bunu bir gibi algılarız. Ancak ne zaman dikkatli ve ayrıntılı bir şekilde inceleme yapılırsa, o zaman var olmayan birden yoksun ve her birinin çokluk bakımından sonsuz gibi görünmesi doğaldır.
- Doğru.
- O halde bir yoksa ve birden farklı nesneler varsa, diğer nesneler gruplar halinde bir yandan sınırlıymış gibi bir yandan da sonsuzmuş gibi görünecekler.
- Evet.
- Bu durumda benzer ya da benzemez olarak da görünmeyecekler.
- Anlayamadım.
- Gölgeler de uzaktan bakıldığında aynı gibi görünür. Bunlar da aynı şekilde tek bir şeymiş gibi görünecekler.
- Tamam.
- Ancak yaklaştığın zaman çok daha farklı olduklarını anlarsın. Bu nedenle de hem kendi kendilerinden farklı bir yapıdaymış gibi görünürler hem de kendi kendilerine benzemez gibidirler.
- Haklısın.
- Bu durumda hem kendi kendilerine hem de birbirlerine karşı hem benzer hem de benzemez görünmeleri gerekiyor.
- Doğru.
- O halde bir olmadan diğer nesneler var oluyorsa, hem birbirleriyle hem de birbirlerinin dışında kendileriyle yan yana ve kendilerinden ayrı

oluyorlar. Hem hareket açısından bir hareket var hem de tamamen duruyorlar. Bir yandan oluyorlar, bir yandan da yok oluyorlar. Bir yandan da her ikisi birden olmuyor. Gayet rahatça ifade edebileceğimiz başka birçok şey de böylece hem var oluyor hem de olmuyor.

- Haklısın.
- O halde baştan alırsak, bir yoksa birden farklı nesneler ne olmalı bunu inceleyelim.
- Olur.
- Diğer nesneler bir olmayacaktır.
- Haklısın.
- Çok da olamazlar çünkü çok olsalardı içlerinde bir olması gerekirdi. Hiçbiri bir değilse hepsi birden hiçtir. Bu nedenle de çok olamazlar.
- Olamazlar.
- O halde diğer nesnelerde bir olmadığına göre, onlar da bir ya da çok olamazlar.
- Olamazlar.
- Bir ya da çok görünmezler.
- Neden?
- Çünkü diğer nesnelerin var olmayanlarla hiçbir şekilde ilişkisi yok. Var olmayanların hiçbiri diğer nesnelerin hiçbirinde yer almaz, hem zaten var olmayan şeylerin bir parçası da yoktur.
- Haklısın.
- Diğer nesnelerde var olmayan şeylerin herhangi bir sanı ya da görüntüsü olamaz, zaten diğer nesneler de var olmayan şeyleri sanı olarak da göremezler.
- Doğru.

- Bu durumda bir yoksa diğer nesnelerin birinin de bir ya da çok olduğu düşünülemez. Zaten bir olmadan çokluğun sanı konusu olması söz konusu değildir.
- Elbette.
- Bu durumda bir yoksa, diğerleri de bir olamayacakları gibi bir olarak da düşünülemez.
- Haklı gibisin.
- O halde benzer ya da benzemez de olamazlar.
- Olamazlar.
- Bu durumda bir yoksa, diğer nesneler aynı ya da farklı olamazlar, yine daha önceden görüntüleri dediğimiz şeylerden herhangi biri de söz konusu olamaz.
- Haklısın.
- Sonuç olarak bir yoksa herhangi bir şey de yoktur dersek, doğru bir önerme olur mu?
- Kesinlikle doğru olur.
- O halde bunu söylemekle kalmayalım ve şunu da ekleyelim: Bir olsun ya da olmasın gerek bir gerekse de diğer nesneler hem kendilerine göre hem de birbirlerine göre bütünle ilişki halindedirler ya da değildirler. Hem bu şekilde görünürler hem de görünmezler.
- Haklısın.

KAYNAKÇA

- Anderson, H., *The Argument of Plato*, London, 1935.
- Annas, J., *An Introduction to Plato's Republic*, Clarendon Press, Oxford, 1988.
- Aristoteles, *Metafizik* (çev. A. Arslan), Sosyal Yayınları, İstanbul, 1996.
- Arthur, A. W. H., *Merit and Responsibility: A Study in Greek Values*, Chicago, 1975.
- Baldwin, C. S., *Ancient Rhetoric and Poetic*, Macmillan, New York, 1924.
- Barker, E., *Greek Political Theory*, Methuen, London, 1964.
- Barnes, J., *The Presocratic Philosophers*, Routledge and Kegan Paul, London, 1982.
- Bluck, R. S., *Plato's Life and Thought*, London, 1949.
- Brandwood, L., *A Word Index to Plato*, Leeds, 1976.
- Brandwood, L., *The chronology of Plato's dialogues*, Cambridge University Press, Cambridge, 1990.
- Bréhier, E., *Histoire de la Philosophie*, vol. 1, *Antiquité et le Moyen-Age*, PUF, Paris, 1983.
- Brommer, R., *Eidos et Îdea. Étude sémantique et chronologique des œuvres de Platon*, Assen, 1940.
- Brun, J., *Platon et L'Académie*, Paris, 1960.
- Cevizci, A., *Sokratik Diyaloglarda Yöntem* (yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara, 1984.
- Cevizci, A., (der), *Platon Felsefesi Üzerine Araştırmalar*, cilt 1: *İdealar Kuramı*, Ankara, 1989.
- Cevizci, A., *İlkçağ Felsefesi Tarihi*, 4. Baskı, Asa Kitabevi, Bursa, 2006.

- Coplestone, F., *A History of Western Philosophy*, 5th edit., 1. cilt, Burns Oates and Washbourne Ltd., London, 1966.
- Dherbey, G. R., *Les Sophistes*, PUF, Paris, 1985.
- Diogenes Laertios, *Ünlü Filozofların Yaşamları ve Öğretileri* (çev. Candan Şentuna), YKY, İstanbul, 2003.
- Dodds, E. R., *Plato's Gorgias*, Oxford University Press, Oxford, 1971.
- Eflatun, *Büyük Klasikler: Eflatun I*, Hürriyet Yayınları, İstanbul, Ocak 1974.
- Eflatun, *Büyük Klasikler: Eflatun II*, Hürriyet Yayınları, İstanbul, Ocak 1975.
- Eralp, H. V., *Platon I, Hayatı, Eserleri, Sokratik Diyaloglar*, İstanbul, 1953.
- Frazer, J. G., *The Growth of Plato's Ideal Theory*, New York, 1930.
- Friedlander, P., *An Introduction to Plato* (trans. by H. Meyerhoff), New York, 1958.
- Furley, D. J., "Homer", *The Encyclopedia of Philosophy* (ed. by P. Edwards), vol. 4, Macmillan Comp., New York, 1967, ss. 61-63
- Gould, T., *The Ancient Quarrel Between Poetry and Philosophy*, Princeton University Press, Princeton, 1990, s. 35.
- Görgemanns, H., *Platon*, Heidelberg, 1994.
- Griswold, C., "Platon on Rhetoric and Poetry", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (ed. by E. N. Zalta), [http:// plato.stanford.edu/archives /fall 2005 / entries](http://plato.stanford.edu/archives/fall2005/entries).
- Grube, M. A., *The Trial and Death of Socrates*, Indianapolis, 1975.
- Guthrie, W. K. C., *Socrates*, Cambridge University Press, Cambridge, 1971.
- Guthrie, W. K. C., *A History of Greek Philosophy*, vol. IV, *Plato, The Man and His Dialogues: Earlier Period*, Cambridge, Cambridge University Press, 1975.
- Güzey, K., "Platon Felsefesinin Toplumsal Kökleri" *Felsefe Dergisi* (1988/1), ss. 11-24.
- Hare, R. M., *Plato*, Oxford University Press, Oxford, 1982.
- Havelock, E. A., *A Preface to Plato*, Harvard University Press, Cambridge, 1982.

- Hintzen, B., *Das Partizip Praesens in Ciceros Reden unter Einbeziehung des Partizip Perfekt der Deponentien*, Münster-New York, 1993.
- Irwin, T., *Plato's ethics*, Oxford University Press, New York, 1995.
- Jaeger, W., *Paideia: The Ideals of Greek Culture* (trans. by G. Highet), 3 vols., New York, 1934.
- Karasan, M., *Eflatun'un Devlet Görüşü*, MEB, İstanbul, 1947.
- Kerferd, G., "Hippias", *The Encyclopedia of Philosophy* (ed. P. Edwards), MacMillan Comp., New York, 4th vol., 1967, ss. 5-6.
- KÇAK; Klasik Çağ Araştırmaları Kurumu, *Sempozyum II*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1985.
- Kraut (ed.), *The Cambridge Companion to Plato*, Cambridge University Press, Cambridge, 1992.
- Ledger, G. R., *Re-Counting Plato: A Computer Analysis of Plato*, Oxford University Press, New York, 1990.
- Levinson, R. B., *In Defense of Plato*, Cambridge, 1953.
- Liddle H. G., – R. Scott, *Greek Lexicon*, Revised Edition by H. Stuart Jones, Oxford, 1973,
- Macdowell, D., *The Law in Classical Athens*, Ithaca 1978.
- Mansion, S., *Le Jugement d'Existence chez Aristote*, Louvain, 1972.
- Maranhao T. (ed.), *The Interpretation of Dialogue*, Chicago University Press, Chicago, 1990.
- Martinez, J. A., *A bibliography of writings on Plato*, San Diego, 1978.
- Most, G. W., "Hesiod", *Routledge Encyclopedia of Philosophy* (ed. by E. Craig), Routledge, New York, 2000, s. 351.
- Most, G. W., "Homer", *Routledge Encyclopedia of Philosophy* (ed. by E. Craig), Routledge, New York, 2000, s. 361.
- Murray, P., *Plato on Poetry*, Cambridge University Press, Cambridge, 1996.
- Nadaff, R. A., *Exiling the Poets: the Production of Censorship in Plato's Republic*, University of Chicago Press, Chicago, 2002.
- Paksüt, F., "Platon'da Ahlak ve Eğitim", KÇAK II, ss. 78-93
- Peters, P. E., *Grek Felsefesi Terimleri* (çev. H. Hünler), Paradigma Yayınları, İstanbul, 2004.
- Platthy, J., *Plato. A critical Biography*, Santa Clauss, 1990.

- Platon, *Œuvres Complètes* (traduction par V. Cousin), Paris, 12 cilt, 1922-40.
- Platon, *Yasalar* (çev. C. Şentuna – S. Babür), Ara Yayıncılık, İstanbul, 1988.
- Platon, *Sokrates'in Savunması* (çev. A. Cevizci), Sentez Yayınları, Bursa, 2008.
- Platon, *Devlet* (çev. S. Eyüboğlu- M. A. Cimcoz), İş Kültür Yayınları, İstanbul, 2010.
- Platon, *Mektuplar* (çev. F. Akderin), Say Yayınları, İstanbul, 2010.
- Rosen, S., *The Quarrel Between Philosophy and Poetry*, Routledge, Chapman and Hall, New York, 1988.
- Ross, D., *Plato's Theory of Ideas*, Oxford University Press, Oxford, 1951.
- Santas, G. X., *Socrates: Philosophy in Plato's Early Dialogues*, Routledge and Kegan Paul, London, 1979.
- Saunders, T. J., *Introduction to Ion*, Penguin Books, London, 1987.
- Shorey, P., *The Unity of Plato's Thought*, Chicago University Press, Chicago, 1903.
- Shorey, P., *What Plato Said?*, Chicago University Press, Chicago, 1933.
- Stenzel, J., *Plato's Method of Dialectic* (trans. by D. J. Allan), New York, 1973.
- Taylor, A. E., *Plato: The Man and His Work*, 7th edit., London, 1971.
- Versenyi, L., *Sokratik Hümanizm* (çev. A. Cevizci), 3. Baskı, Sentez Yayınları, Bursa, 2007.
- Vlastos, G., *Studies in Grek philosophy, II. Socrates, Plato and their tradition* (ed. by D. W. Graham), Princeton, N. J., 1995.
- Vogel, C. J. De, *Rethinking Plato and Platonism*, Leiden, 1986.
- Wedberg, A., "İdealar Kuramı", *Platon'un Felsefesi Üzerine Araştırmalar*, cilt 1. *İdealar Kuramı* (der. A. Cevizci), Gündoğan Yayınları, Ankara, 1990.
- Zeller, E., *Grek Felsefesi Tarihi* (çev. A. Aydoğan), Say Yayınları.

